

Melissa Castrén

Tulevaisuus on digitaalinen

Näkökulmia digitaaliseen kuiluun ja Z-sukupolveen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Medianomi

Viestinnän tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

20.4.2017

Tekijä(t) Otsikko	Melissa Castrén Tulevaisuus on digitaalinen : näkökulmia digitaaliseen kuiluun ja Z-sukupolveen
Sivumäärä Aika	72 sivua + 2 liitettä 20.4.2017
Tutkinto	Medianomi
Koulutusohjelma	Viestinnän tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Digitaalinen viestintä
Ohjaaja(t)	Lehtori Katri Myllylä
<p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mikä digitaalinen kuilu on ja miten se ilmenee. Kaikkein yksinkertaisimmillaan määriteltynä digitaalinen kuilu tai digitaalinen kahtiajako (engl. <i>digital divide</i>) tarkoittaa ihmisten epätasa-arvoisia mahdollisuuksia Internetin käytön suhteen. Teoriaosuudessa tarkastelen lisäksi 1990-luvun puolivälin jälkeen ja 2000-luvun alkuun syntyneen niin sanotun Z-sukupolven eli <i>diginatiivien</i> tapaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa.</p> <p>Opinnäytetyö koostuu neljästä pääluvusta. Luvut kaksi ja kolme pohjautuvat teoriakirjallisuuteen. Toisessa luvussa käsittelen nykyaikaisen tietoyhteiskunnan syntyyn vaikuttaneita tekijöitä. Kolmannessa luvussa syvennyn digitaalisen kuilun käsitteeseen sekä kuilun kolmeen aspektiin, jotka ovat tässä työssä Pippa Norrisin (2001) määritelmää mukailleen globaaleja, lokaaleja ja demokraattisia. Neljännessä luvussa tarkastelen ensin diginatiiveja edeltäviä sukupolvia. Sen jälkeen määrittelen ja esittelen Z-sukupolven, ja syvennyn nuorten arvoihin ja asenteisiin. Lopuksi käsittelen vielä Z-sukupolvea työelämässä.</p> <p>Opinnäytetyön tutkimusosuus toteutettiin kvantitatiivisia ja kvalitatiivisia tutkimusmenetelmiä yhdistellen. Aiheen pohjalta luotiin Google Forms -kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä, joka jaettiin kuudelle nuorten suosimalle keskustelupalstalle maaliskuussa 2017. Kyselyn vastaajat olivat Z-sukupolven edustajia eli noin 13–20-vuotiaita. Kysely oli avoinna kaksi viikkoa ja keräsi yhteensä 65 vastausta. Viidennessä luvussa syvennyn kyselyn toteutukseen ja rakenteeseen sekä kyselyyn aineistonkeruumenetelmän.</p> <p>Kyselyn tuloksista ilmeni, että valtaosa vastaajista käytti Internetin ja sosiaalisen median selaamiseen älypuhelinlaite. Nuorista 40 prosenttia ilmoitti käyttävänsä nettiä 0-2 tuntia päivässä. Sosiaalista mediaa ilmoitti käyttävänsä saman verran yli puolet vastaajista. Yleisesti sosiaalinen media koettiin positiivisena asiana; yli 65 prosenttia vastaajista ilmoitti pitävänsä enemmän yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin somen ansiosta. Toisaalta reilut 25 prosenttia nuorista ilmoitti kokeneensa sosiaalista painetta käyttää sosiaalista mediaa.</p>	
Avainsanat	Digital divide, digitaalinen kuilu, diginatiivi, tietoyhteiskunta, Z-sukupolvi

Author(s) Title	Melissa Castrén The Future is Digital : Perspectives on Digital Divide and Generation Z
Number of Pages Date	72 pages + 2 appendices 20 April 2017
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Media
Specialisation option	Digital media
Instructor(s)	Katri Myllylä, Senior Lecturer
<p>The aim of this thesis is to define digital divide and to identify the factors attributing to it. To put it simply, digital divide or the digital split refers to inequalities between those who have computers and online access and those who do not. In addition, my study focuses on the generation born in the mid-1990s and early 2000s, the so-called Generation Z and their use of information and communication technology.</p> <p>The thesis consists of four main chapters. The chapters two and three focus on introducing the theoretical framework of this study. Chapter two discusses the growth of information in the modern information society. The third chapter focuses on further defining the dimension of digital divide. In this study, I use Pippa Norris' (2001) dimensions that consist of a global, social, and democratic division. The fourth chapter takes a look at the generations preceding Generation Z, before introducing Gen Z and discussing their values and attitudes in deep. Chapter four closes with a look at Generation Z in the workplace.</p> <p>The research part of the study was carried out by combining quantitative and qualitative research methods. The data were gathered by using a Google Forms survey, which was posted on six message boards favored by young people in March 2017. The aim of the survey was to determine how young people use the Internet and social media. The survey respondents were the representatives of Generation Z, about 13 to 20 years of age. The survey was kept public for two weeks and the total amount of responses amounted to 65. Chapter five focuses on the implementation and structure of the survey and survey as a method of collecting data.</p> <p>The results of the study suggest that the vast majority of the respondents use their smartphones up to two hours every day to browse the Internet and to access social media. In general, social media was seen as a positive thing; more than 65 per cent of respondents said they are more in touch with friends and relatives thanks to social media. On the other hand, more than 25 per cent of young people reported that they have experienced peer pressure to use social media.</p>	
Keywords	Digital divide, digital split, digital native, information society, Generation Z

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Digitaalinen vallankumous	3
2.1	Teknologinen läpimurto (1960–1980)	3
2.2	Tietoyhteiskunnan synty	7
2.3	Yksityisyys verkossa	8
3	Digitaalinen kuilu	12
3.1	Internet-käytön kehitys	13
3.1.1	Globaali kuilu	15
3.1.2	Lokaali kuilu	19
3.1.3	Demokraattinen kuilu	25
4	Diginatiivien sukupolvi	28
4.1	Aiemmat sukupolvet	29
4.1.1	Suuret ikäluokat eli baby boomers (1946–1964)	29
4.1.2	X-sukupolvi (1965–1979)	31
4.1.3	Y-sukupolvi (1980–1995)	34
4.2	Mikä Z-sukupolvi?	37
4.2.1	Arvot ja asenteet	39
4.2.2	Z-sukupolvi työelämässä	41
5	Kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä	44
5.1	Toteutus ja rakenne	44
5.2	Kysely aineistonkeruumenetelmänä	47
5.3	Tulosten analyysi	50
6	Yhteenveto	59
	Lähteet	65
	Liitteet	
	Liite 1. Kyselylomakkeen saatekirje.	
	Liite 2. Kyselylomakkeen kysymykset	

1 Johdanto

Informaatioteknologian kehityksen myötä tiedonhankinta sekä ihmisten välinen vuoro-vaikutus ovat muuttuneet merkittävästi. Vielä 2000-luvun alussa keskustelu digitaalisen kuilun ympärillä koski lähinnä sitä, miten osalla ihmisistä on mahdollisuus käyttää Internetiä ja osalla ei (Compaine 2001, 11). Ajan myötä käsite on laajentunut koskemaan eri yhteisöjen ja yksilöiden ongelmia sekä yhteiskuntien välisiä eroja. Digitaalinen kuilu on ilmiönä ajankohtainen, sillä se elää jatkuvaa murroskautta. Informaatioteknologia kehittyi jatkuvasti tuoden uusia innovaatioita ja sitä myöten ongelmia, jotka kaipaavat ratkaisuja.

Digitaalinen kuilu tai digitaalinen kahtiajako (engl. *digital divide*) kuvaa informaatioteknologian yleistymiseen liittyvää eriarvoistumista. Mitä leveämmäksi kuilu repeää, sitä isommaksi kasvaa myös ero niin sanottujen informaatorikkaiden ja -köyhien välillä. Tämä lisää myös kansalaisten jakautumista yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksia omaaviin yksilöihin ja niihin, joilta nämä mahdollisuudet puuttuvat.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, mikä digitaalinen kuilu on ja miten se ilmenee. Käyn ensin läpi keskeisimpiä digitaalisen eriarvoisuuden tekijöitä, jonka jälkeen käsittelen nykyaikaisen tietoyhteiskunnan syntyyn vaikuttaneita tekijöitä. Luvussa 3 käsittelen digitaalista kuilua sekä globaalina ilmiönä että suomalaisessa yhteiskunnassa

Tavoitteenani on lisäksi tarkastella 1990-luvun puolivälin jälkeen ja 2000-vuosikymmenen alussa syntyneen niin sanotun Z-sukupolven tapaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Syvennyn tähän aiheeseen neljännessä luvussa. Z-sukupolveen kuuluvat eroavan merkittävästi aikaisemmista ikäluokista, sillä he ovat syntyneet maailmaan, jossa Internet on nivoutunut luonnolliseksi osaksi koulua, vapaa-aikaa ja työtä. Korostan näiden nuorten suhdetta teknologiaan käyttämällä heistä nimitystä *diginatiivit*.

Diginatiivit ovat nuoria, jotka eivät juurikaan ole kokeneet elämää ilman Internetiä ja mobiililaitteita (Tulevaisuusvaliokunta 2013, 94). Mielestäni emme silti voi olettaa, että kaikilla Z-sukupolven nuorilla on samat mahdollisuudet ottaa digimaailma haltuun vain, koska he ovat olleet tekemisissä tietokoneiden kanssa koko ikänsä. Pelkkä Internetiin pääsy ei vielä itsessään takaa sitä, että nuori saa siitä suurimman mahdollisen hyödyn.

Esitän työssäni, että digitaalinen kuilu kasvaa myös etuoikeutettujen ja huonommassa asemassa olevien Z-sukupolven nuorten välillä.

Opinnäytetyöni on suunnattu viestinnän alan opiskelijoille ja ammattilaisille, jotka ovat kiinnostuneita digitaalisesta murroksesta ja sen vaikutuksista yhteiskunnassamme. Toivon työni tavoittavan myös kasvatustehtävissä työskenteleviä henkilöitä ja mahdollisesti avaavan heille uusia näkökulmia diginatiivien sukupolveen.

Kiinnostus työni aiheeseen syntyi opintojeni alussa, jolloin käsitelimme digitaalista kuilua osana käyttäjälähtöisen suunnittelun teoriaa. Ilmiö tuntui minusta valtavan kiinnostavalta, ja kun tuli aika valita opinnäytetyön aihe, oli valinta helppo. Koen, että aihe on juuri sopiva minulle, koska tässä työssä voin sekä hyödyntää aiemmin oppimaani että syventää osaamistani ajankohtaisesta ilmiöstä. Opinnäytetyöni rakentuu kahdesta kokonaisuudesta: teoriaosuudesta ja käytännön tutkimuksen toteutuksesta. Aloitan sillä, kuinka teknologinen läpimurto ja tietoyhteiskunnan synty loivat pohjan digitaaliselle kuilulle. Tämän jälkeen pohdin lähemmin kuilun eri aspekteja sekä uutta diginatiivien sukupolvea.

Työn teoreettisena viitekehyksenä toimii digitaalisen kuilun käsite. Keskeistä siinä on näkemys kuilun eri aspekteista, jotka ovat tässä työssä Pippa Norrisin (2001) määritelmää mukailleen globaaleja, lokaaleja ja demokraattisia. Työn keskeisiä käsitteitä ovat lisäksi digitalisoituminen, digitaalinen eriarvoisuus, informaatioyhteiskunta ja teknologinen murros. Työn teoriaperusta rakentuu pääasiallisesti erilaisista viestinnän alan teoksista sekä muutamista verkkolähteistä. Olen hyödyntänyt työssäni laaja-alaisesti digitaalisen kuilun ”raamattua”, Pippa Norrisin *Digital Dividea*. Toiseksi merkittäväksi lähteeksi mainittakoon Don Tapscottin tuotanto. Tapscottin tutkimutulokset pääsevät esiin luvussa 4, jossa käsittelen Z-sukupolven suhdetta tietotekniikkaan.

Opinnäytetyön teoriaperustaa seuraa tutkimusosuus, joka toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella. Aiheen pohjalta luotiin Google Forms -kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä, joka jaettiin kuudelle nuorten suosimalle keskustelupalstalle maaliskuussa 2017. Tutkimuksen tuloksia käsittelen omassa osiossa, jossa tutkimuksen tuloksia on analysoitu sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä hyödyntäen. Kyselytutkimuksen tulokset antoivat viitteitä siitä, että sosiaaliseen mediaan kuulumisesta on tullut nuorten keskuudessa normi. Nuoret kokivat sosiaalisen median pääasiassa positiivisena asiana; enemmistö ilmoitti käyttävänsä sosiaalisen median palve-

luja pitääkseen yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin. Vaikka nuoret suhtautuivat sosiaaliseen mediaan myönteisesti, yli neljännes kyselyyn vastanneista kertoi kokeneensa painetta käyttää somea. Pohdin yhteenvedossa tutkimuskysymyksiä, verkkokyselyn tuloksia sekä opinnäytetyöprosessia kokonaisuutena.

2 Digitaalinen vallankumous

Internet on pelkästään tämän vuosituhannen puolella kokenut merkittäviä mullistuksia, eikä muutosvauhti ole ainakaan hiipumassa. Ymmärtääksemme miten paljon Internet on kehittynyt meidän on palattava 1960-luvulle, jolloin tuntemamme Internetin perusta luotiin Yhdysvaltain sotilaallisessa käytössä olleen ARPAnet-tietoverkon pohjalta.

En aio tässä opinnäytetyössä käydä läpi koko Internetin historiaa. Sen sijaan keskityn niihin teknologisiin läpimurtoihin, jotka mahdollistivat nykyaikaisen Internetin synnyn. Internet levisi armeijan käytöstä ensin yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin, mutta 1980-luvulle tultaessa sähköpostit ja tiedonsiirtopalvelut alkoivat kiinnostaa myös suurta yleisöä. Internet sellaisena kuin me sen tunnemme syntyi Tim Berners-Leen CERNissä (Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskus) kehittämän WWW:n eli *World Wide Webin* myötä 1990-luvun alussa (Norris 2001, 27).

2.1 Teknologinen läpimurto (1960–1980)

Kirjassaan *Understanding the Internet: A socio-cultural perspective* Bridgette Wessels (2010, 15) kirjoittaa, että ymmärtääksemme Internetin historiaa meidän täytyy tarkastella vallan vuorovaikutusta taloudellisten, poliittisten ja sosiokulttuuristen kenttien sisällä. Uudet innovaatiot ja sosioteknologiset muutokset ovat oman sosiaalisen ympäristönsä tuotoksia, eikä Internet ole poikkeus tässä asiassa.

Internetin alkuvaiheet kytkeytyvät Yhdysvaltain hallituksen tutkimuslaitosten, ajatushautomoiden (engl. *think tanks*) ja yliopistojen tutkimustyöhön. Yhdysvalloissa oli kiinnitetty huomiota siihen, kuinka brittiläiset tutkimusryhmät olivat onnistuneet purkamaan useita saksalaisten käyttämiä koodeja toisen maailmansodan aikana. Tutkijat uskoivat, että tieto- ja viestintäteknologian kehittäminen olisi avainasemassa tulevissa sodankäynteissä, joten vuonna 1958 perustettiin Yhdysvaltain asevoimien tutkimusorganisaatio

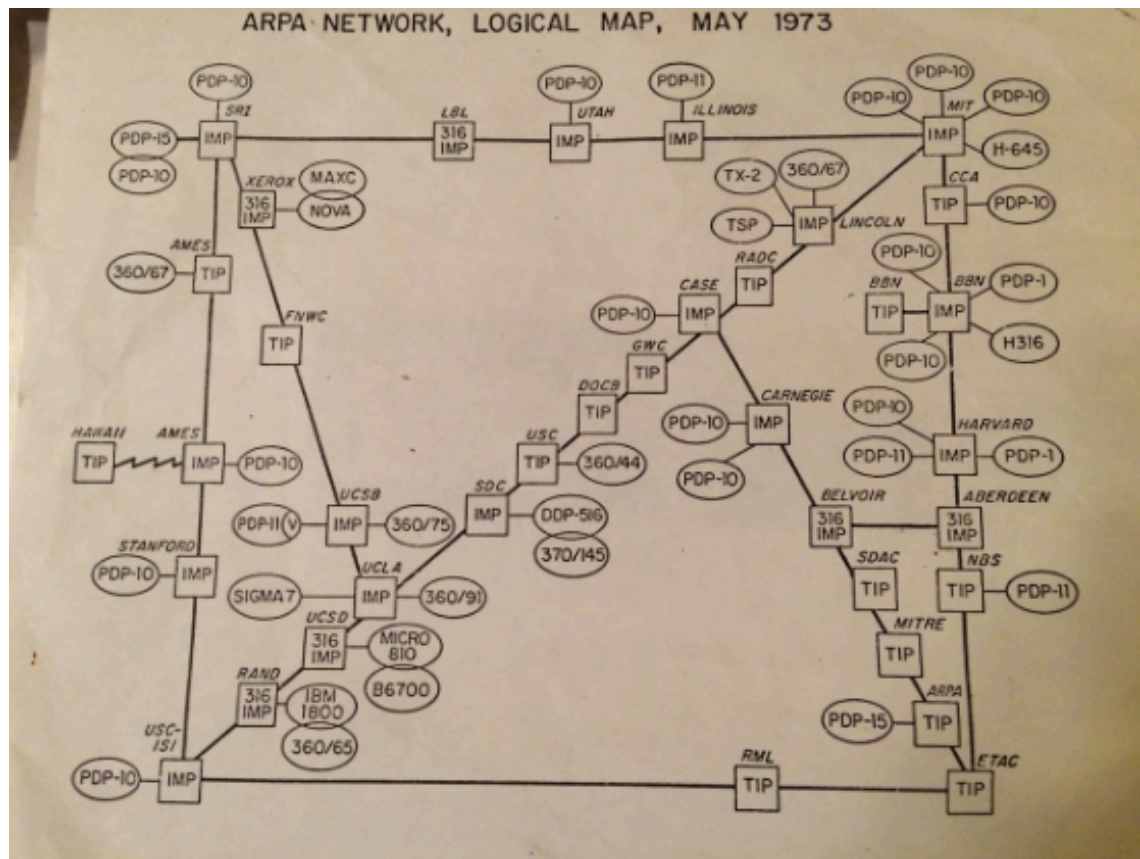
ARPA (lyhenne organisaation nimestä *Advanced Research Projects Agency*). (Wessels 2010, 15.)

ARPAn tehtävänä oli koota yhteen eri tieteenalojen tutkijoita kehittämään uutta teknologiaa sotilaskäyttöön. Tuolloinen poliittinen ilmapiiri, johon vaikutti erityisesti kylmä sodan uhka lännen ja idän välillä, tarkoitti että Yhdysvaltain hallitus priorisoi resurssejaan sotilaalliseen tutkimustyöhön. Viestintäjärjestelmät nähtiin tärkeänä osana ydinso-
dan strategiaa. Puolustusanalytikot uskoivat, että armeijan komento- ja hallintajärjestelmän turvaksi tarvittiin hajautettu viestintäjärjestelmä, sillä keskusjohtoinen tietoverkko olisi lamaantunut keskuksen tuhoutuessa ydiniskussa. Verkottunut viestintäjärjestelmä olisi mahdollista uudelleenreitittää uusien solmujen kautta, jotka eivät olisi vahingoittuneet hyökkäyksessä. (Wessels 2010, 15–16.)

ARPAn alaisuudessa toimiva *The Information Processing Techniques Office* (IPTO) alkoi kehittää ARPAnet-tietoverkkoa 1960-luvun loppupuolella. Tutkijaryhmä esitti ratkaisuna keskusjohtoisen tietokoneen ongelmaan solmutietokoneisiin perustuvaa järjestelmää, jossa jokainen solmu vastaanottaisi ja välittäisi viestejä itsenäisesti (Wessels 2010, 16). ARPAnetin runko muodostui tähän aikaan huippunopeiden 56 Kbit/s-linjojen yhdistämistä viestinvälityssolmukoneista, joita kutsuttiin nimellä *Interface Message Processor* (IMP) (Salminen 1998).

Ensimmäinen viesti ARPAnetissä lähetettiin lokakuussa 1969. Tarkoitus oli lähettää viesti University of California Los Angelesista (UCLA) Stanford Research Instituteen (SRI). Viesti sisälsi kirjaimet L, O, ja G; kirjainten L ja O jälkeen Stanfordin kone kaatui (Sutton 2004). Vuoden loppuun mennessä verkkoon oli kytkeytynyt jo neljän yhdysvaltalaisen yliopiston koneet (Salminen 1998).

1970-luvulla ARPAnet kasvoi yhdistämällä puolustusministeriön tukemia tutkimuslaitoksia ja laboratorioita eri puolilla Yhdysvaltoja (Salminen 1998). ARPAnet esiteltiin ensimmäistä kertaa onnistuneesti yleisölle vuonna 1972 kansainvälisessä konferenssissa Washington DC:ssä (Wessels 2010, 17). Tästä huolimatta verkkoon liittyneitä laitteita oli vielä tässä vaiheessa niin vähän, että koko Internet voitiin piirtää yhdelle paperiarkille. Kuvio 1 havainnollistaa miltä ARPAnet-verkko näytti toukokuussa 1973. Kuvion latsi Twitteriin joulukuussa 2016 David Newbury, jonka isä Paul työskenteli tutkijana 1970-luvulla Carnegie Mellon -yliopistossa Pittsburghissa, yhdessä Yhdysvaltojen johtavista tietojenkäsittelytieteen laitoksista (Laskow 2016).

Kuvio 1. ARPAnet-tietoverkkoon liittyneet koneet toukokuussa 1973 (Atlas Obscura 2016).

Kuviossa 1 näkyvät ensimmäiset neljä ARPAnetiin vuonna 1969 linkittyntä yliopistoa: Stanford, UCLA, The University of Utah (Utah) ja University of California, Santa Barbara (UCSB). Vuoteen 1973 mennessä ARPAnet oli laajentunut itään, ja uusia yliopistoja olivat muun muassa Case Western, Carnegie Mellon, Harvard ja Massachusetts Institute of Technology (MIT). Verkkoon on myös liittynyt valtion tutkimuslaitoksia, kuten Lawrence Berkeley National Laboratory (LBNL), armeijan alaisuudessa toimiva Ballistic Research Laboratory (BRL) ja yksityisiä tutkimusorganisaatioita kuten MITRE ja Xerox. (Laskow 2016.)

Vuoteen 1975 mennessä ARPAnet oli kehitetty ja koeajettu siihen pisteeseen, että se siirtyi Yhdysvaltain puolustusvoimien alaisuudessa toimivan *Defense Communications Agency*n (DCA) työstettäväksi. DCA:ssä ARPAnet jakaantui ajan myötä kahteen eri verkkoon, MILnetiin ja ARPAnetiin. MILnet oli suunniteltu pelkästään armeijan käyttöön, jolloin ARPAnet vapautui kokonaan siviilikäyttöön, ja siirtyi lopulta Yhdysvaltain

kansallinen tiedesäätiöön (engl. *National Science Foundation*) käsiin. (Wessels 2010, 17.)

1970-luvulla ARPAnetin ympärillä tehtiin tutkimustyötä, jonka tuloksena syntyi tietoverkkoprotokollan yhdistelmä TCP/IP (engl. *Transmission Control Protocol / Internet Protocol*). IP-paketissa on siirrettävän tiedon lisäksi otsikkokenttä, joka sisältää muun muassa lähettäjän ja vastaanottajan IP-numeron. Nykyään IP-paketti on koko Internet-verkon toiminnan perusta. (Salminen 1998.) Alkuvuodesta 1980 TCP/IP-tiedonsiirtokäytännöstä tuli Yhdysvaltain puolustusministeriön (engl. *Department of Defense*) virallinen verkkostandardi. ARPAnet käytti alunperin NCP-protokollaa TCP/IP:n asemasta, mutta siirtyi myös kokonaan IP-protokollan käyttöön 1. tammikuuta 1983. Internetin maailmanvalloitus oli alkanut. (Internet Society n.d.)

Alun perin Tim Berners-Lee kehitti WWW:n työskennellessään ohjelmoijana Euroopan hiukkastutkimuslaitoksessa CERNissä Sveitsissä (Norris 2001, 27). WWW eli World Wide Web oli Berners-Leen ehdotus Internet-pohjaisesta hypertekstijärjestelmästä, joka yhdistäisi Internetin hajallaan olevat informaatioresurssit yhden helppokäyttöisen käyttöliittymän taakse (Salminen 1998).

Yhdysvaltalainen Ted Nelson kehitti hypertekstin jo 1960-luvulla. Hypertekstin toimintaperiaatteeseen kuuluu, että mihin tahansa sanaan voidaan liittää linkki, joka viittaa johonkin toiseen tietoon (Salminen 1998). Nelsonin oma visio oli maailmanlaajuinen sähköisen julkaisemisen järjestelmä, jossa kuka tahansa voisi julkaista mitä tahansa ja kuka tahansa voisi lukea sitä (Hyperland n.d.). Ajatus oli vallankumouksellinen ja aikaansa edellä. Nelson oli hahmotellut nykyaikaisen tekstin jakamisen järjestelmän aikana, jolloin tietokoneita esiintyi lähinnä scifi-kirjallisuudessa. Nelsonin visio on yhä 2010-luvulla toteutunut vain osittain sillä läheskään kaikilla ei vieläkään ole mahdollisuus käyttää Internetiä. Käsittelen Internet-käytön kehitystä tarkemmin luvussa 3.

Hypertekstin esittämistä varten Berners-Lee hahmotteli kuvauskielen *Hypertext Markup Language* eli lyhyesti HTML. HTML:n alkuperäinen ajatus oli pikemminkin kuvata dokumentin rakennetta esimerkiksi kertomalla, mikä osa tekstistä on otsikkoa, korostusta tai lainausta, ja jättää niiden lopullinen esitysasun käyttäjän ohjelmasta ja näyttölaitteesta riippuvaksi. (Salminen 1998.) Nykyään HTML-normia ylläpitää vuonna 1994 perustettu kansainvälinen organisaatio W3C (engl. *World Wide Web Consortium*), jonka puheenjohtaja Berners-Lee on (Nykänen 2003).

2.2 Tietoyhteiskunnan synty

CERN julkaisi ensimmäisen Internet-selaimensa elokuussa 1991. Tähän aikaan noin kaksikymmentä maata oli liittynyt Internetiin, pääasiassa Pohjois-Amerikassa ja Länsi-Euroopassa. Internetin yleistymisen kannalta ratkaisevin teknologinen läpimurto tapahtui vuonna 1993, kun ensimmäinen graafinen WWW-selain Mosaic julkaistiin. Mosaic nousi hyvin suosituksi helppokäyttöisyytensä ansiosta, ja sillä oli keskeinen rooli Internetin käytön yleistymisessä. Mosaic toimi myös perustana vuotta myöhemmin julkaisulle Netscapelle. (Norris 2001, 27–28.)

1990-luku oli Internetin kehityksen kulta-aikaa. Netscapea seurasi vuonna 1995 Windows 95 -käyttöjärjestelmä ja sen yhteydessä julkaistu Internet Explorer. Varhaisimpien arvioiden mukaan vuonna 1994 Internet-käyttäjiä oli maailmanlaajuisesti kolme miljoonaa, joista suurin osa USA:sta. Vuonna 1995 luku oli jo 25 miljoonaa, ja 2000-luvun alussa Internetiä käytti maailmanlaajuisesti noin 407 miljoonaa ihmistä. (Norris 2001, 28.) Käsittelen Internetin käyttäjämäärää lähemmin luvussa 3.

Tietoyhteiskunta herätti paljon keskustelua 1990-luvulla myös Suomessa. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra julkaisi 1996 Antti Hautamäen tutkimuksen *Suomi teollisen ja tietoyhteiskunnan murroksessa*. Tutkimus ennusti, että globaali talous ja uusi teknologia muuttavat perusteellisesti Suomen kansainvälistä ympäristöä (Hautamäki 1996). Tutkimuksen mukaan Suomen olisi löydettävä omat vahvuutensa ja kehitettävä kilpailukykyään maailmanmarkkinoilla. Lisäksi Hautamäki (1996) uskoi, että ratkaiseva kysymys tietoyhteiskunnan kehityksessä on, miten yhteiskuntaa ohjataan ja mikä on valtion rooli.

Vaikka maailmantalous on yritysvetoista ja pääomat liikkuvat globaalisti, valtiolla on merkittävä rooli edellytysten ja puitteiden luomisessa elinkeinoelämälle, ja kansalaisten yhdenvertaisuuden ja turvallisuuden takaajana. (Hautamäki 1996.) Tämän allekirjoittaa myös Heidi HUUHTANEN (2001), joka kirjoittaa Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus TIEKE:n julkaisussa *Tietoyhteiskuntaa Rakentamassa*, kuinka suomalaista tietoyhteiskuntaa on pyritty kehittämään yhteistyössä julkisen hallinnon ja yksityisen sektorin kanssa.

Tietoyhteiskunnasta on puhuttu teollisuusmaissa kahdessa aallossa 1970-luvun lopulla ja 1990-luvun puolivälissä (HUUHTANEN 2001). Molemmissa tilanteissa tavoitteena oli

kansallisen kilpailukyvyn ylläpitäminen teknologisessa murroksessa. Suomalainen keskustelu tietoyhteiskunnasta on seurannut paljolti muita teollisuusmaita: 1970-luvulla puhuttiin tietotekniikan vaikutuksesta elinkeinorakenteeseen, 1980-luvulla esiteltiin tulevaisuusvisioita, joihin kuuluivat robotit ja tekoäly. (Huuhtanen 2001.) Keskustelu Internetin yleistymisen ympärillä oli Suomessa vielä 1990-luvun lopulla hyvin teknologiakeskeistä. Vasta 2000-luvun puolella keskustelu siirtyi teknisestä saatavuudesta sosiaalisiin haasteisiin, jotka vaikuttavat Internetin ja erilaisten teknologisten laitteiden käyttöönottoon. Käsittelen aihetta tarkemmin alaluvussa 3.1.2.

Internetin kaupallinen läpimurto ja www-käyttöliittymän yleistyminen tapahtui Suomessa 1990-luvun puolivälissä. Painopiste oli tuolloin kiinteiden ja nopeiden Internet-yhteyksien saamisessa kaikkien kansalaisten ulottuville lanka- ja matkapuhelinverkkojen ohella. Sitra julkaisi vuonna 1997 arviointiraportin valtiovarainministeriön toimenpide-ehdotusten toteutumisesta suomalaisen tietoyhteiskunnan kehittämiseksi. Merkittävimpiä kansalliseen tietoyhteiskuntastrategiaan vaikuttavia ympäristö- ja teknologiamuutoksia olivat tuolloin telealan liberalisoituminen, EU:n toiminnan ja roolin lisääntyminen tietoyhteiskunta-asioissa, kansainvälisen yhteistyön kasvu ja tietotoimialojen yhdentymiskehitys. (Lilius 1997.)

Uusin kansallinen tietoyhteiskuntastrategia on laadittu vuosille 2007–2015. Strategian teema on uudistuva, ihmisläheinen ja kilpailukykyinen Suomi. Painopiste on siirtynyt pois tietoverkoista ja teknologiasta. Strategiassa on määritelty kansallinen visio ja tahtotila sille, millaisen tietoyhteiskunta Suomesta halutaan luoda. Strategiassa kuvataan lisäksi suomalaisen tietoyhteiskunnan nykytilaa sekä kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muutoksia. (Valtioneuvoston kanslia d.n.)

2.3 Yksityisyys verkossa

Jo 1990-luvun alussa käytiin keskusteluja siitä, miten Internet tulee vaikuttamaan ihmisten yksityisyyteen ja sananvapauteen. Näitä ongelmia ratkaisemaan perustettiin vuonna 1990 kansalaisten sähköisiä oikeuksia puolustava järjestö *Electronic Frontier Foundation*. Järjestön tavoitteena on tuoda julkisuuteen ongelmakohtia sekä pyrkiä vaikuttamaan muun muassa sananvapauteen ja tekijänoikeuksiin vaikuttavaan lainsäädäntöön. (Electronic Frontier Foundation n.d.)

Electronic Frontier Foundationin perustivat heinäkuussa 1990 yhdysvaltalaiset Mitch Kapor, John Gilmore ja John Perry Barlow. Järjestön perustamisen motivaationa toimi Yhdysvaltojen salaisen palvelun valtakunnallinen hakkerien kiinniottoon tähdännyt operaatio Sundevil. Operaation yhteydessä tehdyt ratsiat johtivat kolmeen pidätykseen sekä tietokoneiden, levykkeiden ja muun materiaalin ja takavarikointiin. Operaation yhteydessä takavarikoitiin myös roolipeliyrittäjä Steve Jackson Gamesin omaisuutta. Tapauksesta seurannut kohu ja oikeusjutut nostivat sähköiset oikeudet, sananvapauden ja yksityisyyden suojan tavallisten ihmisten tietoisuuteen. (Electronic Frontier Foundation n.d.)

Nykyään Electronic Frontier Foundation toimii kansainvälisesti. Suomessa sen toiminnasta vastaa *Electronic Frontier Finland ry*, joka puolustaa kansalaisten sähköisiä oikeuksia, kuten oikeutta sensuroimattomaan viestintään, kohtuullisiin käyttöehtoihin digitaalista sisältöä ostettaessa sekä vapautta kehittää ja julkaista avoimia tietokoneohjelmia. (Electronic Frontier Finland n.d.)

EFF ei ole ainoa kansalaisten sähköisiä oikeuksia puolustava järjestö. Sen rinnalla Yhdysvalloissa toimii myös *American Civil Liberties Union (ACLU)*, joka perustettiin jo vuonna 1920 (ACLU n.d). Teknologisen kehityksen myötä järjestö on joutunut ottamaan yhä vahvemmin kantaa Internetissä tapahtuviin kansalaisoikeus- ja sananvapauskysymyksiin.

ACLU:n lakimies Gabe Rottman otti vuonna 2013 kantaa blogissaan uuden SimCity-kaupunginrakennuspelin kopiosuojaukseen. Peli vaati toimiakseen jatkuvan nettiyhteyden peliyhtiön palvelimille myös yksin pelatessa. Pelin julkaisijan Electronic Artsin (EA) mukaan kyseisellä toiminnalla haluttiin parantaa pelin toimivuutta, mutta pelaajat epäilivät kyseessä olevan uusi kopioinsuojausmenetelmä. (Rottman 2013.) EA:ssa ei ollut myöskään varauduttu kunnolla palvelinten kuormitukseen, kun suuri joukko pelaajia yritti kirjautua pelipalvelimille SimCityn julkaisupäivänä (Tietoviikko 2013).

Rottman kirjoittaa blogissaan, kuinka SimCityn kopiosuojaus ei ollut sen ainoa ongelma. Peliä ei voinut pelata edes yksin ilman Internet-yhteyttä. Tämä ruokkii Rottmanin mukaan digitaalista kuilua niiden pelaajien osalta, joilla ei ole jatkuvaa pääsyä nettiin. Blogitekstissään Rottman huomauttaa, että Yhdysvalloissa yhä noin kuusi prosenttia väestöstä elää netittömissä kodeissa. Hän toivoi, että SimCityn tapaus vauhdittaisi keskustelua ihmisten globaalista oikeudesta päästä Internetiin. (Rottman 2013.)

2010-luvulla keskustelu Internetin yksityisyydestä on yhä ajankohtainen. Pessimisti voisi sanoa, että sosiaalisen median yleistymisen myötä ihmisten yksityisyys on menettänyt. Yksityisyytensä varjelussa diginatiivit eroavat radikaalisti aiemmista sukupolvista. 1980–1990-lukujen taitteessa syntyneet, minä mukaan lukien, muistavat varmasti kuinka tietokoneet alkoivat yleistyä 1990-luvun lopussa. KissFM:n chatti oli monelle ensimmäinen kosketus Internetiin, eikä sosiaalisesta mediasta puhuttu vielä mitään. Uuden milleniumin alkuvuosina nuorten Internet-kenttää hallitsivat Habbo Hotel, Aapeli ja Miniclip. Meitä varoitettiin kertomasta netissä etunimeämme tai edes asuinpaikkaamme, eikä ollut puhuttakaan siitä, että joku olisi jakanut oman kuvansa netissä.

Tämän takia tuntuukin uskomattomalta, miten paljon sosiaalinen media on muuttanut Internetin käyttöä vajaassa kymmenessä vuodessa. Yhä nuoremmat lapset käyttävät sosiaalista mediaa, ja he lisäävät nettiin muiden nähtäväksi kaiken tiedon, mitä heillä on itsestään ja ystävistään. Nuoret avautuvat sosiaalisessa mediassa siinä määrin, että heidän vanhempiaan hirvittää. (Tapscott 2010, 80.)

2010-luvun nuorille vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa on yhtä luonnollista kuin kasvokkainen vuorovaikutus. Yhä useampi alakoululainen omistaa älypuhelimien ja käyttää sosiaalista mediaa (Pölkki 2014). Yhteydenpito kavereihin ei enää rajoitu soittoihin ja tekstiviesteihin, vaan niiden rinnalle ovat nousseet erilaiset pikaviestipalvelut kuten Snapchat ja WhatsApp. Helsingin Sanomien haastattelema erityissuunnittelija Satu Valkonen Mannerheimin Lastensuojeluliitosta pitää ymmärrettävänä, että nuoremmatkin lapset hakeutuvat sosiaaliseen mediaan, koska aikuiset ja nuoret pitävät sitä kautta toisiinsa yhteyttä (Pölkki 2014). Käsittelen nuorten tapaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa tarkemmin luvussa 4.

On tavallista, että nuoret käyttävät palveluita, joiden heidän ikänsä ei vielä riitä. Helsingin Sanomien haastattelemat 9-vuotiaat tytöt kertovat käyttävänsä Instagramia, vaikka palvelun ikäraja on 13 vuotta (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016). Useimpiin sosiaalisen median palveluihin on olemassa ikäraja tai -suositus, mutta rajoitukset on kuitenkin helppo kiertää valehtelemalla oma syntymävuosi. Palveluntarjoajat ovatkin tyyppillisesti sysänneet vastuun alaikäisistä käyttäjistä näiden huoltajille, mutta tilanteeseen on tulossa muutos: Euroopan unioni on valmistellut uusia tietosuojasäädöksiä, jotka astuvat voimaan vuonna 2018.

EU:n lainsäädäntöuudistukseen kuuluvat yleinen tietosuoja-asetus ja direktiivi lainvalvontatarkoituksessa käsiteltävien henkilötietojen suojasta. Tietosuoja-asetus tulee koskettamaan sekä EU:ssa että sen ulkopuolella toimivia yrityksiä, jotka käsittelevät jäsenvaltioiden kansalaisten henkilötietoja. Valtiovarainministeriön asettaman valtionhallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) julkaisemasta raportista käy ilmi, että yksi uudistuksen keskeisimmistä asioista on yksityishenkilöiden oikeuksien turvaaminen digitaalisissa palveluissa. (Valtiovarainministeriö 2016.) Kuvio 2 havainnollistaa lainsäädäntöuudistuksen keskeiset osa-alueet.

Kuvio 2. Lainsäädäntöuudistuksen keskeiset osa-alueet (VAHTI-raportti 2016).

Kuviossa 2 mainittu lapsen henkilötietojen rajoittaminen tarkoittaa lainsäädäntöuudistuksen voimaantulon jälkeen sitä, että alle 16-vuotiaiden lasten henkilötietojen käsittely ei ole sallittua ilman vanhemman suostumusta. EU:n jäsenvaltioilla on mahdollisuus soveltaa alemmaa ikärajaa, joka voi alimmillaan olla 13 vuotta. (VAHTI-raportti 2016.)

Lakimuutos tarkoittaa sitä, että palveluntarjoajat joutuvat miettimään, mitä lainsäädäntöuudistus edellyttää sovelluskehityksessä. VAHTI-raportissa esitellään esimerkkejä järjestelmä- ja sovelluskehityksessä huomioitavista asioista, joita ovat muun muassa lasten tietosuojaan liittyvä kohta, eli kuinka kysytään vanhempien suostumus lasten osalta palvelun käyttämiseen. Haasteita luo myös se, kuinka varaudutaan siihen, kun

käyttäjää haluaa tietonsa poistettavan, ja miten varaudutaan tietosuojaloukkausten raportointiin. (VAHTI-raportti 2016.)

3 Digitaalinen kuilu

Tässä luvussa käsittelen tarkemmin digitaalista kuilua ja sen vaikutusta globaalina ja yhteiskunnallisena ilmiönä. Digitaalinen kuilu nousi kansainväliseen keskusteluun tietotekniikan ja Internetin kehityksen myötä vuosituhannen vaihteen tienoilla (Rekola 2001). Kaikkein yksinkertaisimmillaan määriteltynä digitaalinen kuilu tai digitaalinen kahtiajako tarkoittaa ihmisten epätasa-arvoisia mahdollisuuksia päästä Internetiin. Käsitettä voidaan laajentaa vielä tätäkin pidemmälle viittaamalla esimerkiksi tiedon saantiin liittyviin ongelmiin tai teknisiin haasteisiin, kuten laitteiden puutteeseen tai kyvyttömyyteen käyttää niitä.

Digitaalisessa kuilussa ei sinänsä ole kyse mistään uudesta ilmiöstä. Vaikka kaikki ovat näennäisesti tasa-arvoisia Internetin tarjoamien mahdollisuuksien edessä, ei kaikilla ole samoja edellytyksiä tai edes mahdollisuuksia hyödyntää niitä. Digitaalinen kuilu on tavallaan vain jatketta rikkaiden ja köyhien väliselle kuilulle. (Rekola 2001.)

Suomessa on listattu 21. vuosituhannen pärjäämistaidot. Ne liittyvät oppimiseen, digitaaliseen lukutaitoon ja työelämäntaitoihin (Tulevaisuusvaliokunta 2013, 6). Työssäni pyrin esittämään, että digitaalisessa kuilussa ei ole kyse pelkästään teknologisesta ongelmasta. Olemme jo niin tottuneet ajatukseen, että kaikilla on mahdollisuus käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa, ettei sen käyttämättömyydelle jää tilaa. Usein digitaalisesti syrjäytyneillä ei ole motivaatiota pysyä mukana digitaalisessa kehityksessä. Esimerkiksi asiointi hallinnon palveluissa siirtyy yhä vahvemmin Internetiin. Kyvyttömyys tai haluttomuus ottaa uusi teknologia haltuun johtaa siihen, että osa kansasta on vaarassa syrjäytyä tieto- ja viestintäteknologiasta. Tietotekniikkaosaaminen kuuluu jo jokaisen suomalaisen perustaitoihin siinä määrin, että niiden puuttumisesta on tullut yksi syrjäytymisen määräävä tekijä.

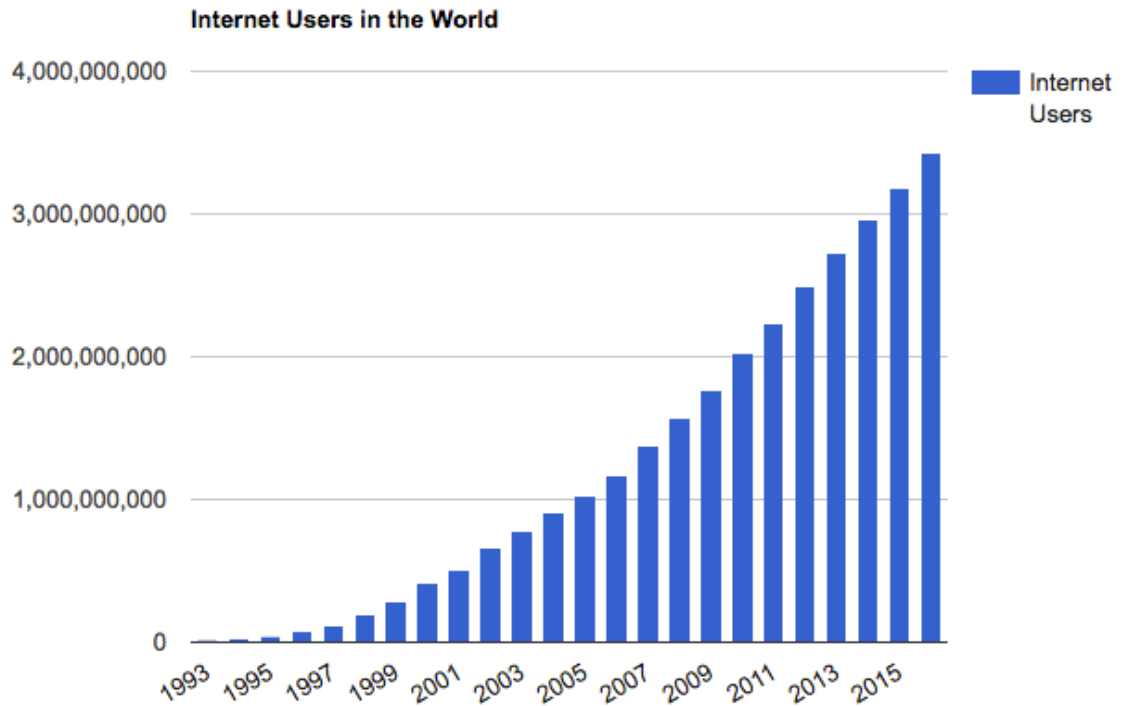
3.1 Internet-käytön kehitys

Huoli digitaalisesta syrjäytymisestä alkoi yleistyä tietotekniikan ja Internetin kehityksen myötä. Yksi ensimmäisiä aihetta laajasti käsitteleviä tutkimuksia oli Yhdysvaltain NTIA-viraston (engl. *National Telecommunications and Information Administration*) teettämä, vuonna 1995 julkaistu *Falling Through the Net: A Survey of the Have Nots in Rural and Urban America*. Raportissa selvitettiin, millaisia eroja tieto- ja viestintäteknologian käytössä ilmenee eri väestöryhmien ja maalla ja kaupungissa asuvien välillä (U.S. Department of Commerce 1995).

NTIA:n raportin pohjalta voidaan olettaa, että tiettyjen ryhmien on muita vaikeampi opetella uuden teknologian käyttöä. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi pienituloiset ja työttömät, alhaisen koulutustason omaavat henkilöt ja eri etniset vähemmistöt. Tutkimuksessa ilmeni, että osa kansalaisista pääsi käsiksi informaatioteknologian tuomiin etuihin ja osa ei. Tästä huolimatta huonoimmassa asemassa olevat ryhmät olivat innokkaimpia käyttämään sellaisia verkkopalveluja, jotka auttoivat heitä kohentamaan sosiaalista ja taloudellista asemaansa. Selvisi myös, että maaseudulla ja kaupungissa asuvat matalapalkkaiset, etniset vähemmistöt, nuoret ja vähän koulutetut käyttivät todennäköisimmin Internetiä etsiäkseen työpaikkoja, osallistuakseen verkkokursseille ja päästäkseen käsiksi hallituksen julkaisuihin. (U.S. Department of Commerce 1995.)

2000-luvun alussa useat valtiot USA:n lisäksi olivat liittyneet Internetiin. Norrisin (2001, 5) mukaan USA:n tasolla Internetin käytössä olivat vuonna 2001 esimerkiksi Kanada, Ruotsi ja Australia. Internetin käyttäjien määrä kasvoi maailmanlaajuisesti noin 3 miljoonasta käyttäjästä vuonna 1994 yli 400 miljoonaan vuoden 2000 loppupuolella.

Internet Live Stats -palvelu kerää ajankohtaista tietoa Internetin käytöstä. Luvut perustuvat Maailmanpankin, Kansainvälisen televiestintäliiton ja Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu keräämään dataan (Internet Live Stats 2016). Kuvio 3 havainnollistaa Internetin käytön kehityksen vuodesta 1993 vuoteen 2016.

Kuvio 3. Internetin käyttöasteen kehitys (Internet Live Stats 2016).

Vuonna 1995 alle yhdellä prosentilla maailman väestöstä oli mahdollisuus käyttää Internetiä. Nykyään noin 40 prosentilla on mahdollisuus päästä nettiin (Internet Live Stats 2016). Kuvio 3 käy ilmi, että miljardin Internet-käyttäjän raja rikkoutui vuonna 2005. Vuonna 2010 internetin käyttäjiä oli maailmanlaajuisesti kaksi miljardia, ja vuonna 2014 jo kolme miljardia. Käsittelen suomalaisten Internetin käyttöä erikseen alaluvussa 3.1.1.

Norris arvioi vuonna 2001, että valtion tuottavuutta voidaan parantaa investoimalla digitaaliseen teknologiaan ja että ne valtiot, jotka olivat 2000-luvun alussa teknologisen vallankumouksen eturintamassa, säilyttävät ja jopa kasvattavat etumatkaansa tulevina vuosikymmeninä. Jotkin keskituloiset valtiot, kuten Taiwan, Brasilia ja Etelä-Korea, voivat menestyä kansainvälisillä markkinoilla löytämällä oman markkinaraon, esimerkiksi tekemällä ohjelmistokehitystä ja valmistamalla mikropiirejä. Kehitysmaiden tulevaisuus näyttää sen sijaan Norrisin mukaan epävarmalta. Valtiot, joiden taakkana on velka, köyhyys ja alhainen koulutustaso, pääsevät kunnolla osaksi digitaalista maailmaa vasta vuosikymmeniä myöhemmin. Norris pelkäsi, etteivät kehitysmaat tulevaisuudessakaan onnistu kuroma umpeen digitaalisia kuiluja. (Norris 2001, 5.)

"Tieto on valtaa", sanoi englantilainen filosofi Sir Francis Bacon jo yli 500 vuotta sitten. Lausahdus on yhä ajankohtainen, sillä tietoa voi pitää tietoyhteiskuntamme ehkä kaikkein tärkeimpänä voimavarana. Nykymaailmassa on entistä tärkeämpää olla teknisessä kehityksessä mukana, sillä Internet avaa ovet lukemattomiin vaikutusmahdollisuuksiin. Henkilöt, joilla on pääsy Internetiin ja tarvittava tietotaito sen käyttöön, ovat etuoikeutetussa asemassa sekä sosiaalisesti että taloudellisesti verrattuna niihin, joilta nämä edellytykset puuttuvat.

Digitaalista kuilua onkin tutkittu laajasti yhteiskunnallisena ilmiönä. Koska digitaalinen kuilu ei ole puhtaasti teknologinen, on keskustelun taustalla myös huoli tulevaisuuden kehityssuunnasta ja demokratian ja yhteiskunnallisten resurssien jakautumisesta (Sassi 2003). Kyberoptimistit toivovat, että Internetin kehitys vähentää epätasa-arvoisuutta informaattorikkaiden ja -köyhien välillä. Kyberpessimistit sitä vastoin uskovat, että digitaalinen teknologia vahvistaa ja korostaa jo olemassa olevia eroja. Kyberskeptikkojen mielestä sekä pelot että toiveet ovat liioiteltuja ja uudet teknologiat sulautuvat vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilaan eikä toisin päin. (Norris 2001, 26.)

Pippa Norris tarkastelee teoksessaan Digital Divide digitaalista kuilua moniulotteisena ilmiönä. Hänen määritelmänsä käsittää kolme eri ulottuvuutta: ensimmäinen eli globaali kuilu viittaa teollistuneiden maiden ja kehitysmaiden väliseen eroon Internetin saataavuudessa. Toinen eli lokaali kuilu käsittelee informaattorikkaiden ja -köyhien välistä kuilua. Kolmas ja viimeinen eli demokraattinen kuilu viittaa eroon niiden välillä, jotka käyttävät tai eivät käytä digitaalisia resursseja osallistuakseen yhteiseen päätöksentekoon. (Norris 2001, 4.) Esittelen Norrisin ajatuksen digitaalisen kuilun kolmesta ulottuvuudesta tarkemmin seuraavissa alaluvuissa.

3.1.1 Globaali kuilu

Maailmanpankki, Yhdistyneet kansakunnat ja johtavien teollisuusmaiden ryhmä ilmaisivat jo 2000-luvun alussa huolensa kehitysmaiden teknologisen investoinnin puutteesta. Vaarana nähtiin jo silloin, että köyhimmät valtiot ajautuvat yhä kauemmas kilpailijoistaan globaaleilla markkinoilla, kun taas teollisuusmaat jatkavat nousukiitoaan. Useita elvytystoimia ehdotettiin, kuten Malesian tekniseen infrastruktuuriin sijoittamista, tietotekniikan opetusta latvialaisissa kouluissa ja innovatiivisia yhteisöprojekteja Bangladeshissa. (Norris 2001, 39.)

Silti meidän on Norrisin (2001, 40) mukaan vaikea ennustaa, mitkä näistä elvytystoimista onnistuvat ja mitkä epäonnistuvat kuromaan umpeen digitaalista kuilua kehitysmaissa. Voidaksemme paremmin ymmärtää valtion ja markkinoiden roolia kuilun kaivantajina meidän täytyy tutustua tarkemmin globaalin kuilun teoriaan.

Kansainväliset järjestöt ovat varoittaneet kasvavasta maailmanlaajuisesta eriarvoisuudesta, jonka informaatiovallankumous on saanut aikaan. YK:n pääsihteeri Kofi Annan on verrannut Internetiin pääsyä lähes yhtä tärkeäksi kuin työn, juomakelpoisen veden ja terveydenhuollon saatavuutta. Maailmanpankin johtaja James D. Wolfensohn on puolestaan korostanut, kuinka tärkeää on kuroa umpeen köyhien ja rikkaiden maiden välistä digitaalista kuilua: "Digitaalinen kuilu on yksi kehityksen suurimpia esteitä, ja se kasvaa nopeasti." (Norris 2001, 40.)

Sassi (2003) tosin huomauttaa, että epätasa-arvoinen pääsy Internetiin lähinnä heijastaa globaalia eriarvoisuutta eikä muuta sitä. Kehitysmaiden suurimmat haasteet liittyvät yhä ihmisten perustarpeisiin, kuten oikeuteen koulutukseen, terveydenhuoltoon ja riittävään ravintoon. Norris uskoo, että keskituloisilla valtioilla, kuten Taiwanilla, Malesialla ja Brasilialla, jotka ovat päässeet näiden perusvaatimusten yli, avain osallistumiseen globaaleille markkinoille on ollut pääsy Internetiin. Kyberoptimistien mukaan informaatioteknologia on osoittautunut elintärkeäksi maailmantalouden kasvun kannalta. Digitaalinen kehityksen ansiosta yritykset ja yhteisöt voivat käsitellä taloudellisia ja sosiaalisia muutoksia tehokkaammin. Syrjäisessä kyläyhteisössä yhdestä tietokoneesta voi tulla olennainen kehitystyökalu, jonka avulla kyläläiset saavat tietoa maailman tapahtumista, voivat vastaanottaa varoituksia mahdollisista luonnonkatastrofeista sekä saavat lääkärin apua. (Norris 2001, 39–40.)

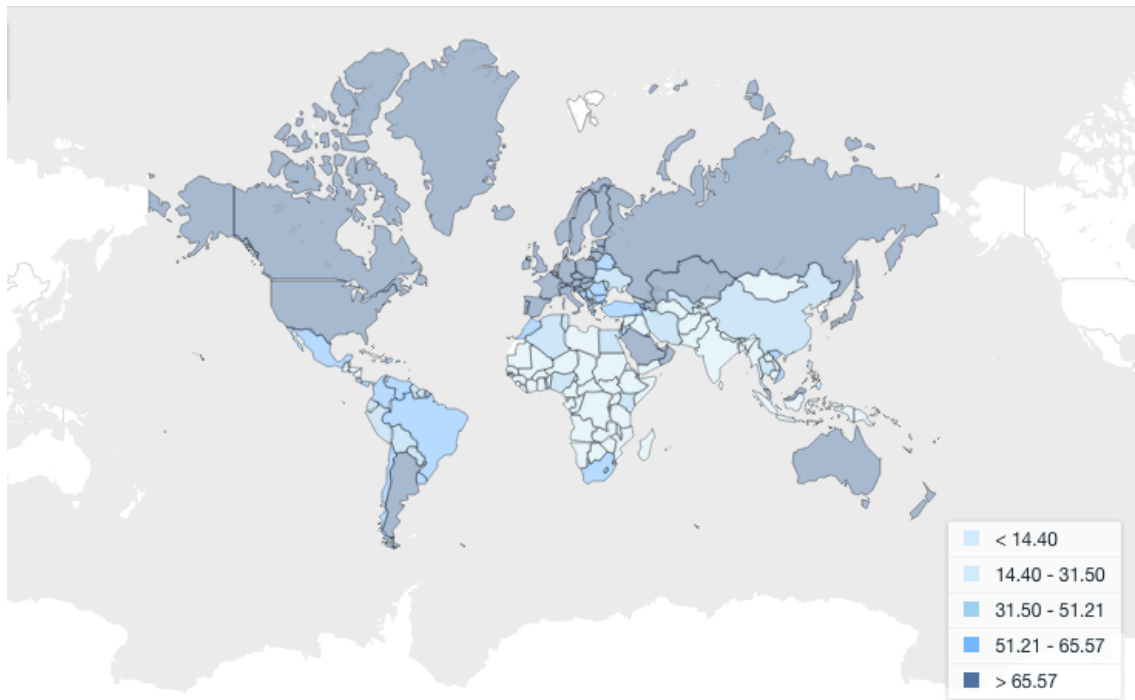
Norris soveltaa globaalin kuilun teoriassaan maantieteellistä pohjoinen-etelä-jakoa. Kyberoptimistien mielestä nykytilanne osoittaa jyrkän kuilun pohjoisen ja etelän välillä, mutta he uskovat eriarvoisuuden kapenevat, vaikkei täysin katoavan, ajan myötä. Tämä edellyttää Norrisin mukaan tiettyjä teknologisia ratkaisuja, kuten mikroprosessorien ja komponenttien tuotantokulujen laskua, sekä halvempia, käteen sopivia laitteita, kuten wifi-yhteydellä varustettuja matkapuhelimia. Lisäksi Internetin sisällön täytyy vähitellen monipuolistua, jotta jokainen kynnelle kykenevä pääsisi osaksi tiedon valtatieta (Norris 2001, 40.) Huolimatta kyberoptimistien toiveikkoudesta Internet ei yksin sellaisenaan riitä hävittämään kaikkia kehitysmaiden ongelmia (Norris 2001, 49).

Sassi (2003) arvioi, että lukutaidolla, koulutuksella ja demokratialla ei ole itsenäistä vaikutusta Internetin leviämiseen, kuten ei ole ollut myöskään vanhempien viestimien kohdalla. Esimerkiksi kuilu radioiden ja televisioiden jakautumisessa köyhien ja rikkaiden maiden välillä ei ole huomattavasti kaventunut, vaikka vastaanottimia on ollut maailmanlaajuisesti saatavissa jo vuosikymmeniä.

Norris (2001, 49) huomauttaa, että kukaan tuskin yllättyy siitä, että rikkaiden ja köyhien maiden välinen eriarvoisuus näkyy myös Internetissä. Myös Sassi (2003) uskoo, että teollisuusmaiden ja kehitysmaiden välinen eriarvoisuus Internetin käytössä ei tule poistumaan, vaikka yhä useammat ihmiset käyttävät nettiä; epätasa-arvoisessa yhteiskunnassa myös Internet-resurssit jakautuvat eriarvoisesti, mikä johtaa vain nykytilanteen vahvistumiseen.

Maailmanpankin keräämä data paljastaa, että teknologinen kehitys laahaa yhä perässä monessa suhteessa. Vaikka vuoteen 2015 mennessä 44 prosentilla maailman väestöstä oli pääsy Internetiin, jakautuu sen käyttö yhä hyvin epätasaisesti. Maailmanpankki arvioi, että köyhissä ja konfliktien repimissä maissa vain 10–15 %:lla on mahdollisuus verkkoyhteyksien käyttöön siinä missä teollisuusmaiden käyttöprosentti on parhaimmillaan 80–90 välillä. (The World Bank 2017.)

Vaikuttaa siltä, että Norrisin 2000-luvun alussa ennustama kehityssuunta, jossa kehitysmaat pääsevät kunnolla osallisiksi digitaalista maailmaa vasta vuosikymmeniä teollisuusmaita myöhemmin, on käymässä toteen. Kuviossa 4 näkyy, kuinka Internetin käyttö jakautuu eri maiden välillä.

Kuvio 4. Internetin käyttöasteen jakautuminen eri maiden välillä (Internet Live Stats 2016).

Kuvio 4 havainnollistaa, kuinka Internetin käyttö on yleisintä Euroopassa, Pohjois-Amerikassa, Australiassa ja Venäjällä. Tilastokeskus arvioi, että vuonna 2016 suomalaisista 88 prosenttia käytti Internetiä. Alle 55-vuotiaista Internetiä käyttivät lähes kaikki (Tilastokeskus 2016). Toisessa ääripäässä ovat useat Afrikan valtiot, joissa Internetin käyttö on hyvin vähäistä muuhun maailmaan verrattuna (The World Bank 2017).

Digitaalinen kuilu näkyy myös eri Afrikan valtioiden välillä. Internet Live Stats -sivuston keräämän datan mukaan Internetin käyttäjien määrä on kohtalaisen korkea esimerkiksi Marokossa (57,6 %), Etelä-Afrikassa (52 %) ja Nigeriassa (46,1 %), mutta luku romahtaa kun tarkastellaan Internetin käyttöä esimerkiksi Etiopiassa (4,2 %), Kongon demokraattisessa tasavallassa (3,9 %) ja Somaliassa (1,7 %). (Internet Live Stats 2016.)

Norris ja Sassi ovat samaa mieltä myös siitä, että jos globaalissa kuilussa olisi kyse vain teknologisesta haasteesta, olisi laitteiden lisääminen, taitojen kasvattaminen ja käyttömahdollisuuksien tarjoaminen riittävä toimenpide kuilun kaventamiseen. Koska kehitysmaiden ongelmat ovat kuitenkin syvemmällä yhteiskunnan rakenteessa, nämä toimet antaisivat vain hetkellistä helpotusta tilanteeseen. (Sassi 2003.)

Digitaalisella teknologialla on kuitenkin potentiaalia palvella kehitysmaiden tarpeita. Taloudellisten etujen kuten kaupan ja turismin edistämisen lisäksi Internet voi joututtaa

pitkän aikavälin investointeja niin sanottuun inhimilliseen pääomaan (engl. *human capital*). (Norris 2001, 64.) Inhimillinen pääoma viittaa yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja voimavaroihin, joita voidaan mitata ja kehittää. Inhimillinen pääoma liittyy sekä koulutukseen että oppimiskykyyn, sillä niiden avulla voidaan kasvattaa yksilön tietoa ja taitoja. (Larjovuori, Manka & Nuutinen 2015, 9.) Norris uskoo, että etäopiskelun informaatioinfrastruktuurin kehittämisestä olisi hyötyä myös opetuksen kehittämisessä, sillä se mahdollistaisi pääsyn ajan tasalla oleviin tutkimus- ja opetusmateriaaleihin (Norris 2001, 64).

3.1.2 Lokaali kuilu

Norris lähestyy lokaalin kuilun käsitettä erottelemalla kaksi kehityksen suuntaa ennustavaa teoriaa, jotka ovat englanniksi *normalization theory* ja *diffusion theory* (Norris 2001, 30). Käytän tässä työssä vapaata käännoä normalisaatioteoria ja diffuusioteoria.

Kyberoptimistit uskovat, että Internetin leviäminen seuraa normalisaatioteorian mallia (Norris 2001, 30). Tässä mallissa teknologisen kehityksen aallonharjalla ratsastavat käyttäjät ottavat uuden teknologian haltuunsa muita nopeammin ja kykenevät hyödyntämään sitä monipuolisesti jo varhaisessa vaiheessa. Ajan myötä teknologia yleistyy, ja kun laitteiden sekä palveluiden hinnat laskevat, käyttäjämäärä nousee. Lopulta myös hitaimmat pääsevät kiinni uusimpaan teknologiaan. Normalisaatioteorian mukaan alkuvaiheen sopeutumisvaiheen aikana voidaan odottaa sosiaalisen eriarvoisuuden kasvavan, mutta ajan myötä kuilu kuroutuu umpeen. (Norris 2001, 30–31.)

Normalisaatioteoria ennustaa, että Internetistä voi ajan myötä tulla yhtä suosittu kuin televisiosta aikoinaan. Norris arvioi, että Internetin levinneisyydessä voidaan länsimaissa päästä jopa 90–95 prosenttiin. (Norris 2001, 70.) Tarkastelin aiemmin alaluvussa 3.1.1 Internetin levinneisyyttä, ja sen perusteella voidaan todeta, että tässä asiassa normalisaatioteoria on osunut melko lähelle oikeaa. Toisaalta isoissa osissa kehitysmaita netin käyttö on yhä hyvin vähäistä verrattuna länsimaihin.

Kyberpessimistit puolestaan väittävät, että Internetin kehitys noudattaa pikemminkin kerrostumamallia (engl. *stratification model*). Kerrostumamallissa ne käyttäjät, jotka ovat jo valmiiksi hyvin verkostoituneita perinteisissä informaatio- ja kommunikaatiotek-

nologian muodoissa, ylläpitävät asemaansa myös digitaalisessa taloudessa. (Norris 2001, 31.)

Everett Rogersin kehittämä diffuusioteoria tarjoaa vaihtoehtoisen, joskin normalisaatio-teorian mallia pessimistisemmän tulkinnan teknologisen kehityksen suunnasta. Diffuusioteorian keskiössä on käsite *sosiaalisesta stratifikaatiosta* (kerrostuneisuudesta), joka viittaa yhteiskuntien sisäiseen jakautumiseen erilaisiin kerroksiin sosioekonomisen statuksen mukaan. (Norris 2001, 70–71.)

Diffuusioteorian mukaan Internetin ensikäyttäjät ovat muihin käyttäjiin verrattuna etuoikeutetussa asemassa. Korkea sosioekonominen tausta takaa tarvittavan tietotaidon ja taloudelliset resurssit, joita uuden teknologian käyttöönotto edellyttää. Lisäksi diffuusioteoria antaa ymmärtää, että uudet teknologiset innovaatiot vahvistavat jo olemassa olevaa taloudellista epätasapainoa, jossa rikkaat rikastuvat ja köyhät köyhtyvät. Tästä huolimatta Rogers korostaa, että olosuhteet, joissa uusi innovaatio otetaan käyttöön, määrittelevät ainakin osittain käyttöönoton sosiaaliset seuraukset. (Norris 2001, 71.)

Norrisin mukaan Internetin ja erilaisten teknologisten laitteiden varhainen käyttöönotto on ollut huomattavaa erityisesti yritysmaailmassa ja johto- ja asiantuntijatehtävissä olevien parissa. Sitä vastoin esimerkiksi tehdastyöläiset saattavat olla tekemisissä tietokoneiden kanssa osana tuotantoprosessia, mutta omaavat epätodennäköisemmin samat tekniset taidot kuin korkeammassa asemassa työskentelevä. (Norris 2001, 80.)

Viranomaiset Isossa-Britanniassa, Saksassa ja Ruotsissa ovat korostaneet, kuinka tärkeää on investoida työttömien tietotekniikkaosaamiseen tarjoamalla tietokoneen käyttömahdollisuuksia työvoimatoimistoissa. Norrisin mukaan syrjäytyneet ja syrjäytymisvaarassa olevat työttömät ovat todennäköisesti kaikkein huonoimmassa asemassa, sillä heiltä jää hyödyntämättä verkon tarjoamat työ- ja kouluttautumismahdollisuudet. (Norris 2001, 80–81.)

On huomioitavaa, että Norrisin kirjoittaessa kirjaansa 2000-luvun taitteessa Internet ei ollut vielä yhtä laajassa käytössä ihmisten työ- ja yksityiselämässä kuin nykyään. Useimmat valtiot ovat jo käyneet läpi teknologisen vallankumouksen, jonka myötä myös heikommassa asemassa olevien kansalaisten tietotekniset taidot ovat parantuneet huomattavasti siitä, mitä ne olivat 2000-luvun alussa.

Vaikka henkilö ei työssään joutuisi aktiivisesti käyttämään Internetiä, omaa hän todennäköisesti kuitenkin vähintään perustaidot verkossa toimimiseen. Vuonna 2016 useita kertoja päivässä nettiä käytti 72 prosenttia suomalaisista (Tilastokeskus 2016). Internet on nykyään mukana ja käytettävissä jatkuvasti. 65 prosenttia suomalaisista oli vuonna 2016 käyttänyt Internetiä matkapuhelimella kodin ja työpaikan ulkopuolella. Tabletilla nettiä oli vastaavasti käyttänyt 24 prosenttia (Tilastokeskus 2016). Tarkastelen suomalaisnuorten netin käyttöä tarkemmin opinnäytetyön tutkimusosuudessa luvussa 5.

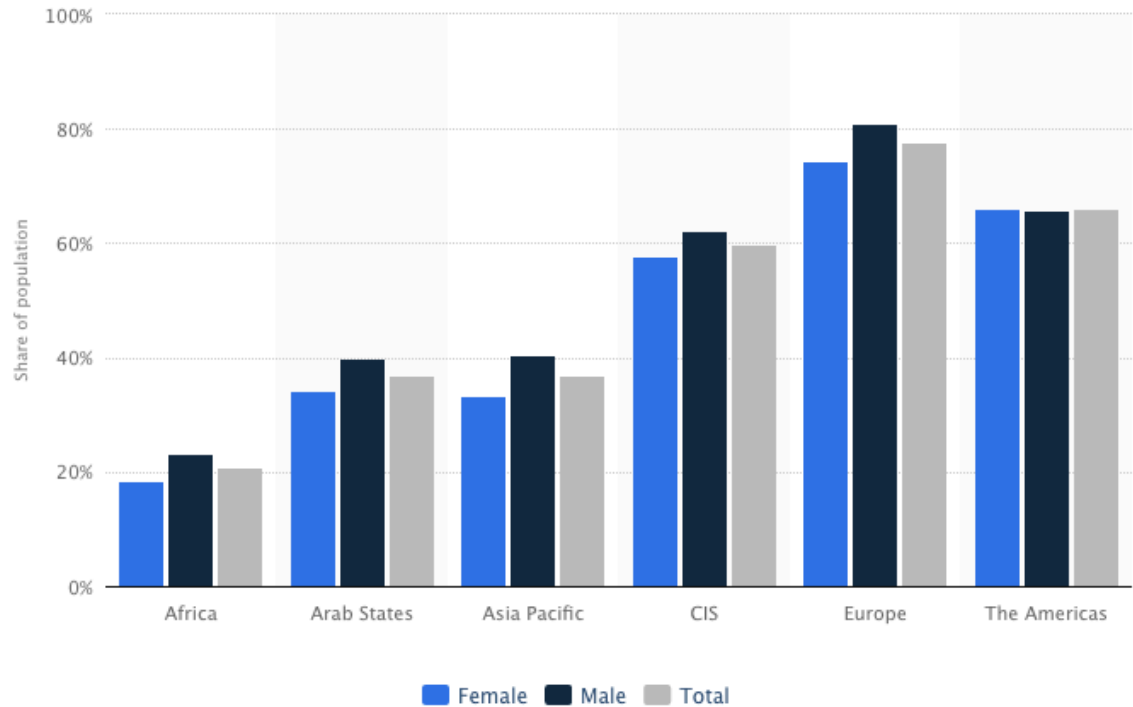
Voidaan siis olettaa, että ammatin vaikutus lokaaliin digitaaliseen kuiluun on supistunut ainakin niissä maissa, joissa Internetin käyttöaste on korkea. Tämä ei silti tarkoita, että kuilu olisi täysin umpeutunut. Tietotekniikkaosaaminen edellyttää jatkuvaa tietojen päivittämistä. Nuorille tämä on lähes itsestänselvyys, mutta heikommassa asemassa olevat joutuvat kamppailemaan pysyäkseen kärryillä teknologisessa kehityksessä.

Koulutus on vakiinnuttanut paikkansa yhtenä digitaaliseen kuiluun vaikuttavista tekijöistä monissa amerikkalaisissa tutkimuksissa, joissa yliopisto-opiskelijat ovat tottuneimpia Internetin käyttäjiä. Jotkut tutkijat ovat päätelleet, että koulutus on isompi vaikuttava tekijä amerikkalaisten Internetin käytössä kuin mitkään väestötieteelliset tai sosiaaliset tekijät. Tähän on Norrisin mukaan useita syitä: oppilaitokset tarjoavat oppilaille laitteiden ja Internet-yhteyden lisäksi sähköpostiosoitteen, kiintolevytilaa omille verkkosivuille, ohjelmistopaketteja ja teknistä tukea. (Norris 2001, 81.) Oppilaitosten Internet-yhteys on myös avannut täysin uuden väylän akateemiseen tutkimukseen, kun lähes kaikki tarvittava tieto on yhden hiiren klikkauksen ulottuvilla.

Täytyy myös muistaa, että yliopistoilla on tärkeä rooli Internetin historiassa: Internet levisi armeijan käytöstä ensin yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin. Yliopistoissa kehitettiin muun muassa ensimmäinen Internet-selain, hyperteksti, langaton lähiverkkotekniikka ja nestekidenäyttö eli LCD (Online Universities 2012). Myös monet menestyneet palvelut kuten tiedostonjakopalvelu Napster (Nieva 2013), Facebook (Hoffman 2010) ja Google (Online Universities 2012) saivat alkunsa yliopistoympäristössä.

Myös sukupuolten välisiä eroja osana lokaalia digitaalista kuilua on tutkittu paljon. Vielä 1990-luvulla miehet käyttivät verkkoa huomattavasti naisia enemmän, mutta 2000-luvulla naisten Internetin käyttö on ollut kasvussa ja sukupuolten välinen kuilu on kaventunut (Norris 2001, 82).

Statista-statistiikkaportaalin vuoden 2015 tilastot sukupuolten välisestä eroista Internetin käytössä vaikuttavat noudattavan samaa linjaa kuin globaali kehitys. Kuviossa 5 näkyy, että Internetin käyttö on yleisintä Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Venäjällä.

Kuvio 5. Internetin käyttöaste maailmanlaajuisesti vuonna 2015 sukupuolen ja alueen mukaan (Statista 2015).

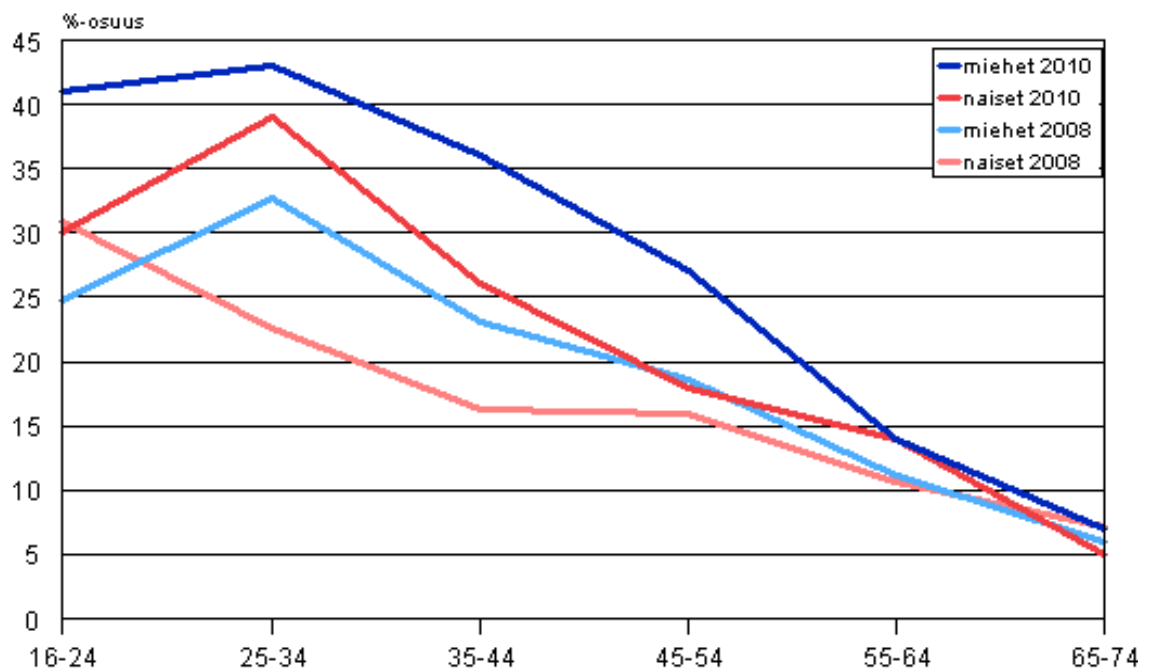
Kuviosta 5 näkyy, että maissa, joissa Internetin käyttö laahaa perässä, erot sukupuolten välillä ovat myös isompia. Vaikka Internetin käyttöaste on Euroopassa korkein, ovat erot sukupuolten välillä isommat kuin Pohjois-Amerikassa ja Venäjällä (Statista 2016).

Kansainvälisen konsultti-, teknologia- ja ulkoistamispalveluyhtiö Accenturen toteuttama *Getting to Equal: How Digital is Helping Close the Gender Gap at Work* -tutkimus vuodelta 2016 kartoitti naisten digitaitoja 31 maassa. Useimmissa tutkimusmaissa naiset hallitsivat digitaalisen teknologian heikommin kuin miehet. Suomi ja muut Pohjoismaat nousivat kärkeen, kun vertailtiin miesten ja naisten tasa-arvoa sekä naisten digiosaimista. (Accenture 2016.)

Accenturen tutkimuksessa selvisi, että digitaidoilla on todettu olevan positiivinen vaikutus naisten koulutus- ja työllisyysmahdollisuuksiin ja että digitaitojen kehittäminen vauhdittaisi merkittävästi tasa-arvoa erityisesti kehitysmaissa. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, ettei naisten digitaalinen osaaminen ole kaventanut sukupuolten välistä kui-

lua johtoportaan eikä myöskään edistänyt palkkatasa-arvoa. Tulevaisuudessa kuilun odotetaan kaventuvan, kun Y- ja Z-sukupolvet siirtyvät organisaatioiden johtoon. (Accenture 2016.) Käsittelen Y- ja Z-sukupolvia työelämässä tarkemmin luvussa 4.

Tilastokeskuksen julkaiseman raportin mukaan miesten ja naisten välisessä Internetin käytössä on myös Suomessa havaittavissa selkeitä eroja (Tilastokeskus 2010). 16–74-vuotiaista suomalaisista naiset ja miehet käyttävät Internetiä yhtä paljon, kun tarkastellaan tavallisimpia käyttöpaikkoja (oma tai tutun koti, opiskelu- tai työpaikka). Tilanne muuttuu kun tarkastellaan Internetin käyttöä ”muualla”, eli silloin kun ihmiset liikkuvat kotien, työ- tai opiskelupaikkojen ulkopuolella. (Tilastokeskus 2010.) Kuviossa 6 näkyy, kuinka Internetin muualla tapahtuva käyttö on yleistynyt vuosi vuodelta.

Kuvio 6. Internetin käyttö kolmen kuukauden aikana muualla kuin kodeissa, työ- tai opiskelupaikoissa iän ja sukupuolen mukaan vuosina 2008 ja 2010 (Tilastokeskus 2010).

Kuviosta 6 käy ilmi, että Internetin käyttö muualla kuin kotona, töissä ja koulussa on yleisintä 25–34-vuotiaiden ikäryhmässä. Miehet käyttävät Internetiä naisia enemmän käytännössä kaikissa ikäryhmissä, vaikka ero tasoittuu huomattavasti kun tarkastellaan vanhempia ikäryhmiä (55>).

Syy siihen, että miehet käyttävät Internetiä useammissa paikoissa kuin naiset, voi liittyä sukupuolten erilaiseen ajankäyttöön. Tilastokeskuksen mukaan miehet olivat vuosina 1999–2000 keskimäärin 20 minuuttia vuorokaudessa naisia pitempään vapaalla jossain

oman tai tuttavan kodin ulkopuolella. Lisäksi miehet tekivät vuorokaudessa 7 minuuttia naisia enemmän töitä työpaikan ja kodin ulkopuolella, siis työmatkoilla tai vastaavissa liikkuvissa töissä. Miesten ollessa enemmän muualla, on luonnollista että he tällöin käyttävät myös nettiä enemmän. (Tilastokeskus 2010.)

Sukupolvien välinen kuilu näkyy myös uuteen teknologiaan sopeutumisessa. Tilastokeskuksen *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö* -tutkimuksesta käy ilmi, että vanhemmissa ikäryhmissä edelleen melko suuri osa väestöstä ei käytä Internetiä. 65–74-vuotiaista netin käyttäjien osuus oli 74 prosenttia ja 75–89-vuotiaista 31 prosenttia (Tilastokeskus 2016). Toisaalta Internetin aktiivinen käyttö on yleistä myös vanhemmille netin käyttäjille. Yli puolet niistä 75–89-vuotiaista, jotka surffasivat verkossa, käyttivät tietokonetta useamman kerran päivässä. Koko ikäryhmästä laskettuna aktiivikäyttäjien osuus oli tosin vain 16 prosenttia. (Tilastokeskus 2016.)

Norris esitti vuonna 2001, että netin käyttäjien ikäprofiili voi tasoittua tulevaisuudessa, mikäli Internetin käyttöön otosta tehdään helpompaa erityisesti vanhuksille. Norris uskoi, että länsimaiden iäkkäämmissä ryhmissä on merkittävä kasvupotentiaali, sillä heillä on paljon vapaa-aikaa, sekä mahdollisuus ja halu käyttää Internetiä. Senioreita kiinnostavia palveluja ovat esimerkiksi erilaiset verkko-ostosmahdollisuudet ja sosiaalinen media. (Norris 2001, 84.)

Vaikuttaa siltä, että iso osa ikäihmisistä ei ole vielä vuonna 2017 löytänyt tietään Internetiin. Osa jättäytyy netin ulkopuolelle omasta tahdostaan, mutta toisille digitaalilan kynnyks voi olla yhä liian korkea. Vanhemman väestön kohdalla Internetin käyttöä vaikeuttavat lukuisat seikat. Kyse voi olla alhaisesta koulutustasosta ja puutteellisesta kielitaidosta. Silloin esimerkiksi laitteen englanninkieliset käyttöohjeet eivät välttämättä avaudu käyttäjälle.

Alhainen koulutustaso ei uhkaa vain senioreita, vaan vaarassa ovat myös nuoret, joilla syystä tai toisesta on merkittäviä puutteita tietotaidoissa. He saattavat olla hyvin eteviä teknologisten laitteiden käytössä, mutta informaatiolukutaito on heikkoa. Sukupolvien välistä digitaalista kuilua on yritetty kuroa umpeen erilaisin keinoin. Esimerkiksi kirjastot ovat toteuttaneet hankkeita, joiden tavoitteena on edistää eri ikäryhmien monilukutaitoa ja teknologista osaamista. Käsittelen nuorten Internetin käyttöä tarkemmin luvussa 5.

3.1.3 Demokraattinen kuilu

Norrisin kolmas ja viimeinen kuilu käsittelee digitalisoitumisen vaikutusta kun tarkastellaan vallan ja poliittisen vaikutusvallan jakautumista yhteiskunnassa (Norris 2001, 12). Demokraattinen kuilu viittaa eroon niiden välillä, jotka käyttävät tai eivät käytä digitaalisia resursseja osallistuakseen yhteiseen päätöksentekoon (Norris 2001, 4).

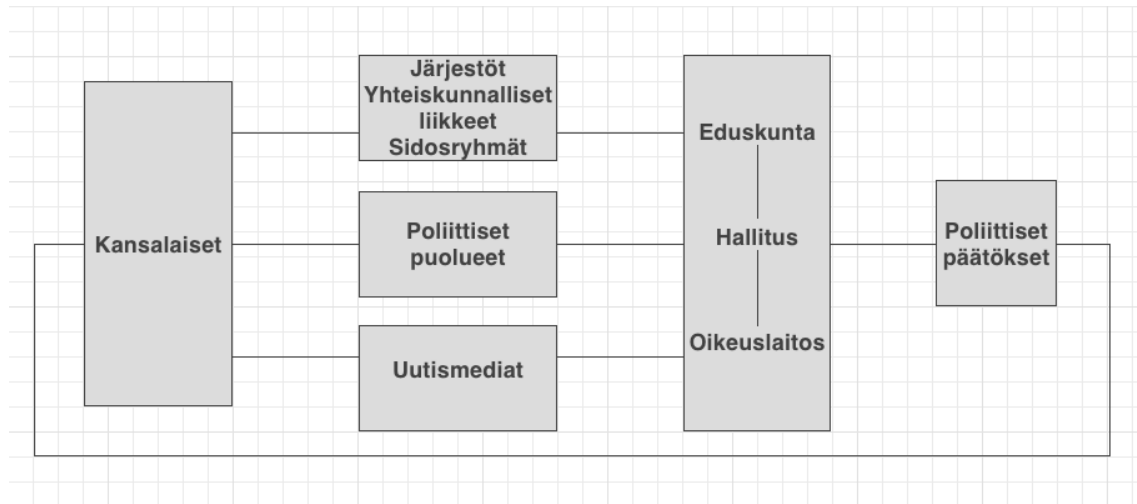
Teknologisen kehityksen myötä Internetin potentiaali vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon on kasvanut merkittävästi. Kyberoptimistit uskovat, että Internet mahdollistaa kansalaisten yhtäläisen mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin suoran demokratian kautta (Norris 2001, 12). Rakennemuutokset verkkoviestinnässä ovat synnyttäneet ilmiön, jota alettiin vuosituhaten vaihteessa kutsua *osallistumisen kulttuuriksi*. Esimerkiksi politiikassa osallistuminen viittaa siihen, että kansalaiset kiinnostuvat poliittisesta vaikuttamisesta muutenkin kuin vain äänestäjinä. (Seppänen & Väliiveronen 2012, 192.)

Vuonna 2012 avattu kansalaisaloite.fi -verkkopalvelu on esimerkki uuden osallistumisen kulttuurista. Kansalaisaloite antaa kansalaisille mahdollisuuden saada lakialoitteensa eduskunnan käsiteltäväksi. Aloite voi sisältää joko lakiehdotuksen tai ehdotuksen lainvalmisteluun ryhtymisestä, tai se voi koskea myös voimassa olevan lain muuttamista tai kumoamista. (Kansalaisaloite n.d.)

Kyberpessimistit suhtautuvat Internetin yhteiskunnallisiin vaikutusmahdollisuuksiin varauksella. Vaarana on, että yhteiskunnallisten vaikutusmahdollisuuksien siirtyessä nettiin, kuilu informaatorikkaiden ja -köyhien välillä kasvaa entisestään. Kyberpessimistit pelkäävät, teknologinen kehityssuunta hyödyttää suhteettoman paljon eliittiä. Uusista demokraattisista vaikutusmahdollisuuksista huolimatta "vanha valta" vakiinnuttaa paikansa myös virtuaalimaailmassa, samaan tapaan kuin monikansalliset suuryritykset valtaavat virtuaalimarkkinat. (Norris 2001, 13.)

Myös kansalaisaloitteiden toimivuutta on kyseenalaistettu. Vuonna 2014 kaikki kuusi tarvittavat kannattajamäärät keränneet aloitteet olivat kaatumassa, sillä niitä ei ehditty käsitellä ajoissa (Salokorpi 2014). Vuoteen 2016 mennessä ainoastaan yksi aloite, kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista on mennyt läpi, ja tulee voimaan keväällä 2017 (Oikeusministeriö 2016). Valtio-opin professori Jan Sundberg pitää mahdollisena, että kansalaisaloitteiden herättämä keskustelua voisi ehkä joskus tulevaisuudessa joh-

taa suoraan kansanäänestyksiin (Salokorpi 2014). Pysin kuviossa 7 havainnollistamaan Norrisin virtuaalista poliittista järjestelmää mukaillen, kuinka kansalaisten ja poliitikkojen yhteispeli toimii virtuaaliympäristössä.

Kuvio 7. Virtuaalinen poliittinen järjestelmä Pippa Norrisin määritelmää mukaillen (Digital Divide 2001).

Nykypäivänä digitaalisen informaatio- ja viestintäteknologian on merkittävä rooli demokratiassa. Internetillä on potentiaalia antaa marginalisoiduille ryhmille mahdollisuus saada äänensä kuuluviin (Norris 2001, 96–97). On tärkeää, että hallitus, puolueet ja kansalaistoimijat oppivat hyödyntämään uusia viestintäkanavia, jotta valtio tavoittaa kansalaiset kuten kuviossa 7. Kuvion 7 havainnollistamaan virtuaaliseen poliittiseen järjestelmään vaikuttaa lisäksi vallitseva teknologinen, taloudellinen ja sosiaalinen ympäristö (Norris 2001, 97).

Internetissä vuorovaikutus on avainasemassa, sillä se poistaa maantieteelliset ja aikasidonnaiset esteet kansalaisten ja päättäjien välillä. Poliitikot joutuvat arvioimaan sanomisiaan, sillä sosiaalisen median rooli politiikan viestinnässä kasvaa jatkuvasti. Myös yritykset ovat joutuneet uuden haasteen eteen. Sosiaalinen media on tehnyt asiakkaiden kanssa viestimisestä ja brändin sanoma leviämisestä helppoa ja nopeaa, mutta myös negatiiviset asiakaskokemukset lähtevät leviämään yhtä nopeasti.

Digitaalisen informaatio- ja viestintäteknologian mahdollistama kansalaisaktiivisuus on tärkeää, mutta niin on myös Internetin potentiaali tehdä politiikasta läpinäkyvämpää. Kansainvälisten järjestöjen lisäksi Suomessa toimii vuonna 2003 perustettu *Transparency Suomi ry*, jonka tavoitteena on edistää läpinäkyvyyttä ja korruptiosta vapaata

kansalaisyhteiskuntaa. Järjestö kokoaa taustatietoa ja tilannekuvaa korruptiosta Suomessa useissa eri raporteissa. Se on myös antanut lausuntoja muun muassa korruptioon liittyvistä lainsäädäntöhankkeista ja tiedon salaamisesta. (Karhula n.d.)

Vielä 2000-luvun alussa kyberskeptikot toppuuttelevat molempia ääripäitä ja huomauttavat, että Internetillä ei ole ollut dramaattista vaikutusta poliittiseen päätöksentekoon edes niissä maissa, joissa netin käyttö on jo täysin arkipäiväistä (Norris 2001, 13). Tästä huolimatta optimistit uskoivat, että Internetillä on potentiaalia lisätä kansalaisten tietoisuutta poliittisesta päätöksenteosta, sekä avata uusia kommunikaatioväyliä puolueiden, järjestöjen, organisaatioiden ja sidosryhmien edustajiin Internetin välityksellä. (Norris 2001, 96–97.) Nykypäivän näkökulmasta katsottuna kehityssuunta on oikea.

Internetin rooli yhteiskunnallisen organisoitumisen välineenä on korostunut 2010-luvulla. Pohjois-Afrikan arabimaissa käynnistyi vuoden 2010 lopulla sarja kansannousuja, joita on mediassa kutsuttu myös nimellä "Facebook-vallankumous". Mielenosoitukset levisivät Tunisiasta Egyptin kautta keväällä 2011 Libyaan, Jemeniin, Syyriaan ja muihin arabimaihin, jossa kansa nousi kaduille vastustamaan diktaattoreita. Viestit orastavasta vastarinnasta levisivät nopeasti Facebookin, Youtuben ja Twitterin kautta, sillä perinteinen media – televisio, radio ja lehdistö – oli näissä maissa tiukan sensuurin kourissa. (Seppänen & Välvirronen, 2012, 44.)

Verkoaktivistit hyödynsivät myös Internetiä ja sosiaalista mediaa paljastaakseen viranomaisten väkivaltaiset hirmuteot. Egyptissä aktivistit perustivat kaksi sivustoa nimeltään *Torture in Egypt* ja *Piggypedia*, jotka sisälsivät kuvia ja kertomuksia kidutuksen tekijöistä ja uhreista. Sivustot syntyivät tilanteessa, jossa perinteisen media ei uutisoinut viranomaisten harjoittamasta väkivallasta ja kidutuksesta. (Seppänen & Välvirronen 2012, 200–201.)

Internetillä oli keskeinen rooli arabimaiden vallankumouksissa vuonna 2011. Koko vallankumousta tuskin olisi tapahtunut samassa mittakaavassa ilman sosiaalisessa mediassa operoivia joukkoliikkeitä, jotka ottivat tehtäväkseen paljastaa hallituksen väärinkäytöksiä oman henkensä uhalla. Vaikka viranomaiset pyrkivät turvaamaan asemansa hallitsemalla perinteistä mediaa, ei heidän vaikutusvaltansa yltänyt sosiaaliseen mediaan.

Internet poikkeaa perinteisestä mediasta laajuutensa puolesta, mutta myös siksi, että kukaan ei omista Internetiä, eikä mikään yksittäinen taho hallinnoi sitä (Bitso, Botham & Fourie n.d.). Ei ole siis yllättävää, että eri viranomaiset, organisaatiot ja hallitukset haluavat kontrolloida myös verkkoviestintää.

Informaatio- ja viestintäteknologialla on potentiaali edistävät merkittävästi ihmisoikeuksia. Kolikon kääntöpuolella sama tekniikka voidaan myös valjastaa ihmisten riistämiseen ja laittomien ja vahingollisten sisältöjen jakeluun. Hallitukset eivät luovu Internetin valvonnasta ja säätelystä, vaikka Internetistä on enemmän hyötyä kuin haittaa. Tämä johtuu siitä, että valvonnalla ja säätelyllä on yhteyksiä yhteiskunnan julkisiin, poliittisiin ja kaupallisiin etunäkökohtiin. Totalitarististen valtioiden harjoittama Internet-sensuuri ei liity vain tiedon saannin esteisiin, vaan se voi johtaa maasta karkotukseen, kidutukseen ja jopa murhaamiseen. (Bitso, Botham & Fourie n.d.)

4 Diginatiivien sukupolvi

Ymmärtääksemme paremmin diginatiivien sukupolvea meidän on tärkeää hahmottaa muutamia tärkeitä väestötieteellisiä seikkoja. Don Tapscott käyttää kirjassaan *Syntynyt digiaikaan* amerikkalaiseen käsitykseen pohjautuvaa sukupolvijaottelua, joka poikkeaa jonkin verran suomalaisesta. Amerikkalaisesta *baby boomers* -sukupolvesta käytetään Suomessa termiä suuret ikäluokat, ja sen rajaus on Suomessa hieman suppeampi rajoittuen vuosiin 1945–1957. (Tapscott 2010, 25.) Tässä yhteydessä on hyvä huomioda, että työssäni esitetyt vuosilukurajat ovat suuntaa antavia, ja perustuvat käyttämäni lähdemateriaaliin. Ei ole epätavallista että rajaukset vaihtelevat muutamalla vuodella suuntaan tai toiseen lähteestä riippuen.

Käsittelen tulevissa alaluvuissa diginatiiveja edeltäviä sukupolvia, jotka ovat suuret ikäluokat, X-sukupolvi ja Y-sukupolvi (lähteestä riippuen myös “nettisukupolvi” ja “milleniaalit”). Kun sukupolvia on tarkasteltu yhteiskunnallisella tasolla, on yleensä lähdetty siitä, että sukupolvet voidaan erottaa toisistaan niihin kuuluvien yhteisten kokemusten perusteella (Alestalo 2007). Jokaisella sukupolvella on omat vahvuutensa ja heikkoutensa sekä sukupolvea yhdistävät kokemukset, jotka ovat muokanneet kyseistä polvea. Tällaisia yhteisiä kokemuksia ovat muun muassa ensimmäinen kuukävely, Vietnamin sota, Berliinin muurin murtuminen ja 1990-luvun alun lama. Seuraavissa alaluvuissa kiinnitän erityisesti huomiota väestön kehitykseen Suomessa.

4.1 Aiemmat sukupolvet

Vaikka käsittelen tässä luvussa diginatiiveja eli niin sanottua Z-sukupolvea, tuntui minusta luonnolliselta liittää työhön selvitys myös siitä, millaisia Z-sukupolvea edeltävät sukupolvet ovat olleet. Käsittelemällä sukupolvia erikseen pyrin havainnollistamaan sen eron, joka näiden sukupolvien välille on syntynyt. Jokaisen sukupolven toimintaa ja ajatusmaailmaa kuvaillaan lähteestä riippuen hieman eri tavalla, mutta pyrin tuomaan esille työssäni ne yleisimmät määritelmät, joilla sukupolvet tunnetaan Suomessa.

Kiinnitän erityisesti huomiota väestönkehitykseen toisen maailmansodan jälkeen, sekä eri sukupolvien erilaiseen suhtautumiseen työelämään. Tällä hetkellä työelämässä vaikuttavat niin X-, Y- kuin Z-sukupolven edustajat. Y-sukupolvi on jo osittain tuonut Z-sukupolven käyttäytymispiirteitä työelämään, mutta on todennäköistä, että työpaikat ovat entistä suuremman murroksen edessä nuoremman sukupolven rynnissä työpaikoille.

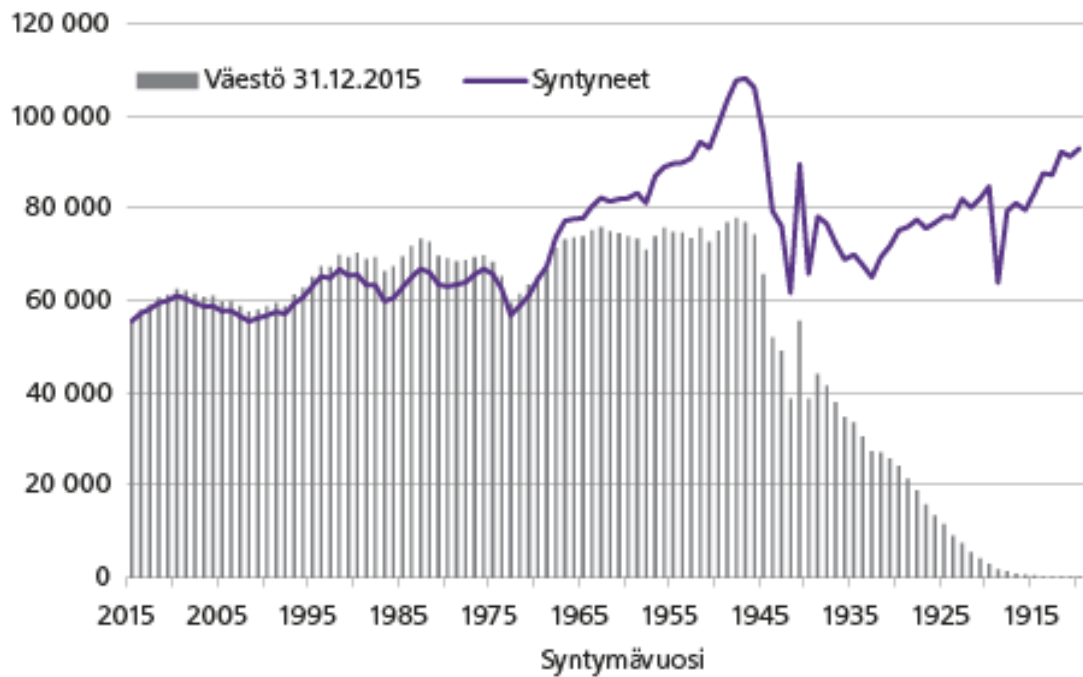
4.1.1 Suuret ikäluokat eli baby boomers (1946–1964)

Suurilla ikäluokilla tarkoitetaan sotien jälkeen syntyneitä ikäluokkia, joita englanninkielisissä maissa kutsutaan nimellä baby boomers. Syntyvyys oli toisen maailmansodan jälkeen suurta Yhdysvalloissa, Kanadassa ja Australiassa. Monet nuoret parit lykkäsivät ymmärrettävästi perheen perustamista sodan aikana. Miehet olivat sodassa kaukana kotoa, joten he eivät olleet tarjolla isiksi. (Tapscott 2010, 26.) Sodan lopulta miehet palasivat rintamalta ja naiset siirtyivät tehtailta takaisin kotiin. Suomessa suurina ikäluokkina pidetään vuosina 1945–1949 syntyneitä, jolloin vuosittain syntyi yli 100 000 lasta (Pajunen & Ruotsalainen 2012).

1930-luvulla oltiin vielä huolestuneita Suomen kansan tulevaisuudesta. Vuonna 1934 silloisessa Tilastollisessa päätoimistossa tehdyn väestöennusteen mukaan Suomen väkiluku ei koskaan ylittäisi neljän miljoonan asukkaan rajaa (Tilastokeskus 2007). Sotien jälkeen syntyvyys lähti kuitenkin Suomessakin nopeasti nousuun. Vuoden 1945 syyskuu oli ennätyskuukausi, jolloin syntyi yli 12 000 lasta. Vuonna 1947 kokonaishelelmällisyysluku, eli lapsimäärä, jonka naiset keskimäärin saavat elinaikanaan, oli 3,5 lasta. (Tilastokeskus 2007.) Vuosikymmenten aikana luku on laskenut merkittävä-

ti. Vuoden 2015 syntyvyyden mukaan naiset synnyttävät enää keskimäärin 1,65 lasta (Tilastokeskus 2016).

Vuonna 2015 Suomessa syntyi ennätysellisen vähän lapsia, vain 55 472. Tämä on yli 20 000 vähemmän kuin vuonna 1948 syntyneitä (Ruotsalainen 2016). Kuvio 8 havainnollistaa väestönkehityksen Suomessa vuosien 1911–2015 välillä.

Kuvio 8. Väestönkehitys vuosina 1911–2015 (Ruotsalainen 2016).

Kuviosta 8 näkyy, kuinka vuonna 1947 syntyi 20 000–40 000 lasta enemmän kuin seuraavina vuosikymmeninä. 1960-luvun puoliväliin saakka syntyi vielä 60 000–70 000 lasta vuodessa, mutta esimerkiksi vuonna 1977 syntyi noin 40 000 lasta vähemmän kuin vuonna 1947. Yli kolme neljäsosaa suurista ikäluokista syntyi maaseudulla, mutta enemmistö on myöhemmin muuttanut kaupunkeihin (Alestalo 2007). Sukupolven elämää ovat leimanneet haasteet koulutusjärjestelmässä oppilaiden määrän kasvaessa merkittävästi (Alestalo 2007), talouden kasvu ja nopea teollistuminen ja siirtyminen pois maataloudesta (Ruotsalainen 2016), 1960-luvun muuttoliikenne Ruotsiin ja se, miten suuret ikäluokat ovat "rakentaneet Suomen" (Pajunen & Ruotsalainen 2012).

Suuria ikäluokkia on muokannut myös viestinnän vallankumous, eritoten television yleistymisen (Tapscott 2010, 27). Yleisradio oli aloittanut radiolähetykset jo vuonna 1926, mutta säännölliset televisiolähetykset alkoivat vasta vuonna 1958. Televisio ke-

räsi äärelleen koko perheen seuraamaan kotimaisia elokuvia, urheilua ja radiosta tuuksi tullutta lavaviihdettä. Puolen miljoonan tv-luvan raja meni rikki vuonna 1964. (Rasila 2015.)

Suuria ikäluokkia voisi myös kutsua "talouskasvun sukupolveksi". 1960-luvulla työmarkkinoilla oli tungosta suurten ikäluokkien siirtyessä työelämään. Vuosina 1960–1979 Suomesta Ruotsiin muutti 320 000 henkilöä (Ruotsalainen 2016). Vuosina 1969 ja 1970 maastamuutto oli niin vilkasta, että Suomen väkiluku laski; edellisen kerran väkiluku oli pienentynyt sotavuonna 1940 (Tilastokeskus 2007). Suurten ikäluokkien myötä myös naisten osuus työvoimasta kasvoi merkittävästi. Julkisella sektorilla johtavissa ja ylemmissä toimihenkilöryhmissä työskentelevien naisten määrä kasvoi kahdeksankertaiseksi vuosien 1960 ja 1985 välisenä aikana. Samalla naisten osuus julkisen sektorin johtavista ja ylemmistä toimihenkilöistä nousi 16 prosentista 40 prosenttiin. (Alestalo 2007.)

Suomen itsenäisyyden juhlavuonna 2017 haasteena ovat suurten ikäluokkien eläkkeelle siirtyminen ja sen aiheuttama työvoimapula. Vanhusten määrän lisääntyessä myös erilaisten hoivapalvelujen tarve kasvaa. Ennusteiden mukaan Suomen väestörakenne tulee muuttumaan merkittävästi seuraavien kahdenkymmenen vuoden aikana. Vuoden 2009 väestöennusteen mukaan 65 vuotta täyttäneitä on vuonna 2030 jo 26 prosenttia väestöstä, kun vastaava väestöosuus vuoden 2010 lopussa oli 17,5 prosenttia. (Pajunen & Ruotsalainen 2012.)

4.1.2 X-sukupolvi (1965–1979)

Suurten ikäluokkien ajan jälkeen syntyvyys lähti laskuun, ja uutta sukupolvea alettiin kutsua Yhdysvalloissa nimellä *baby bust* eli vauvaromahdus. Nimitys ei kuitenkaan vakiintunut, vaan sukupolvea alettiin sen sijaan kutsua kanadalaisen kirjailijan Douglas Couplandin romaanin *Generation X: Tales for an Accelerated Culture* mukaan X-sukupolveksi. X-sukupolvi viittaa joukkoon, joka tuntee joutuneensa yhteiskunnan ulkopuolelle, ja jonka ajatusmaailmaa leimaa pessimistinen tulevaisuudenkuva. (Tapscott 2010, 29.)

Olen rajannut X-sukupolveen kuuluvaksi vuosina 1965–1979 syntyneet ikäluokat. X-sukupolven nuoruus erosi merkittävästi sodanjälkeisestä ilmapiiristä, jolloin heidän vanhempansa varttuivat. X-sukupolvea yhdistäviä kokemuksia olivat muun muassa

Neuvostoliiton romahtaminen, Berliinin muurin murtuminen, 1990-luvun lama ja siitä seurannut massatyöttömyys. Myös yleisen ilmapiirin muutos 1980-luvun leppoisasta nousukaudesta 1990-luvun laman kurimukseen ovat jättäneet jälkensä X-sukupolveen. Vanhemmat ikäluokat leimasivat X-sukupolven uusavuttomiksi, koska ajateltiin, että heidän tarvinnut enää osallistua sellaisiin ponnisteluihin joita sotasukupolvi tai suuret ikäluokat olivat läpikäyneet (Sauer 2009). Nimitys "pullamössösukupolvi" kuvaa sitä, miten 1980-luvun nuoriso eli vanhempiansa mielestä liian helppoa elämää.

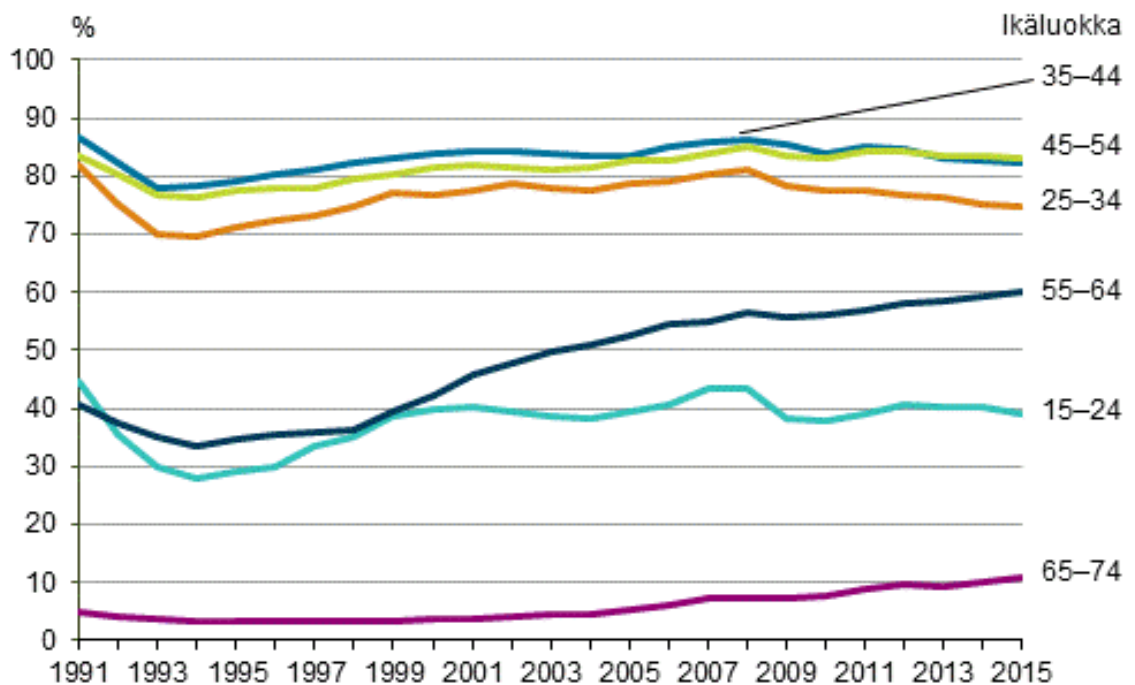
Euroopassa ensisynnyttäjien ikä lähti nousuun Länsi- ja Pohjois-Euroopan maissa 1970-luvun alussa. Trendi oli levinnyt 1990-luvun puoliväliin mennessä jo suurimpaan osaan Keski- ja Itä-Eurooppaa. Suomessa ensisynnyttäjien ikä on noussut noin 26 vuodesta vuonna 1985 28,3 vuoteen vuonna 2010. Luku on hieman eurooppalaisen keskitason (27,8 vuotta vuonna 2008) yläpuolella. X-sukupolven perheellistymisen myöhentymiseen ovat vaikuttaneet niin kulttuuriset kuin rakenteelliset tekijät. (Sutela 2012.)

1980-luvulla Suomessa vallitsi voimakas taloudellinen nousukausi, joka päättyi 1990-luvun "lamapommiin." X-sukupolvea on myös kutsuttu lama-ajan sukupolveksi, koska sen työelämään siirtyminen ajoittui 1990-luvun alkuun osuneeseen lamaan. Lama-ajan sukupolvi astuessa työelämään työttömyys oli 15–20 prosentin tasolla. Pätkätyöt yleistyivät ja perinteiset, vakituiset ja pysyvät työsuhteet, joihin heidän vanhempansa olivat tottuneet, puolestaan harvinaistuivat. X-sukupolven elämää on myös leimannut työpaikkojen ja tuotannon häviäminen halpojen työvoimakustannusten maihin. (Idman 2012.)

Suomalaista lamasukupolvea leimasi kyynisyys ja pessimistinen suhtautuminen tulevaisuuteen. Epävarmuus ei hellittänyt edes laman jälkeen, vaan X-sukupolvi on jäänyt eräänlaiseksi väliinputoajaksi. Lama-ajan sukupolvi on ensimmäinen sukupolvi sataan vuoteen, joka todennäköisesti ei ylitä edellisen sukupolven elintasoja (Sauer 2009). X-sukupolven edustajat alkavat olla viisikymppisiä, eli heillä on vielä 10–15 vuotta aikaa olla työelämässä. Viime vuosina mediassa keskustellaan paljon yli 50-vuotiaiden työllistymisestä. Suuret ikäluokat ovat vasta nyt jäämässä eläkkeelle, ja nuoremasta päästä uhkaksi näyttää vahvistuvan aktiivisempi ja positiivisempi Y-sukupolvi (Sauer 2009).

Helsingin Sanomat kirjoittaa, kuinka viisikymppisenä irtisanotun on hyvin vaikeaa työllistyä uudelleen ainakaan pysyvään työpaikkaan. ELY-keskusten ja TE-keskusten johtajien arvion mukaan vain 10–20 prosenttia saa uuden pysyvän paikan. Yli 50-vuotiaiden työttömien työllistymisen suurimpana esteenä vaikuttaa olevan yleinen talustilannetta ja työvoiman kysynnän vähäisyyttä suhteessa työnhakijoihin. (Valtavaara 2016.)

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan 15–64-vuotiaiden työllisyysaste oli 68,1 prosenttia vuonna 2015. Tilastoista käy ilmi, että uutisoinnista huolimatta työllisyys parani 55–64-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden ryhmissä vuodesta 2014 vuoteen 2015. Kuviossa 9 näkyy 35–74 vuotiaiden työllisyysasteet iän mukaan vuosina 1991–2015.

Kuvio 9. Työllisyysasteet iän mukaan vuosina 1991–2015 (Tilastokeskus 2015).

Kuviosta 9 käy ilmi, että työllisyys parani 55–64-vuotiaiden ja 65–74-vuotiaiden ryhmissä vuodesta 2014 vuoteen 2015. Muissa ikäryhmissä työllisyys heikkeni edellisvuodesta, eniten 15–24-vuotiaiden ryhmässä. Tilastollisesti X-sukupolven edustajien työllisyystilanne on yhä vakaa, mutta tilanne tulee todennäköisesti muuttumaan lähivuosina nuorempien sukupolvien siirtyessä yhä sankemmin joukoin työelämään.

Työllisyyskeskustelussa on noussut esiin erot sukupolvien välisessä tekniikkaosaamisessa. Nuoremmat sukupolvet käyttävät aktiivisesti teknologiaa, joka saattaa tuntua X-sukupolven edustajista vieraalta. HS:n haastattelemat asiantuntijat uskovat, että työnantajilla voi olla epäilyjä viisikymppisten työkyvystä: "Osalla työnantajista tuntuisi olevan epäilyjä, onko yli 50-vuotiaiden osaaminen tämän päivän tasolla tai että riittääkö työteho nykyajan vaatimuksiin", toteaa Työllisyys ja osaaminen -yksikön päällikkö Reijo Vesakoivu Pohjois-Karjalan ELY-keskuksesta. (Valtavaara 2016.)

4.1.3 Y-sukupolvi (1980–1995)

Y-sukupolvi eli noin vuosina 1980–1995 syntyneet ovat ensimmäinen "bittikylvyn" saanut nettisukupolvi. Aikaisempiin sukupolviin verrattuna Y-sukupolven on vaikuttanut tietotekniikan, Internetin ja muun digitaalisen tekniikan kehitys (Tapscott 2010, 31). Y-sukupolven suhde tietokoneisiin on samanlainen kuin suurten ikäluokkien suhde televiisioon. Tietokone kuuluu elämään, ja kun tekniikka uudistuu, nuoret omaksuvat sen ikään kuin elinympäristön parannuksina (Tapscott 2010, 33).

X- ja Y-sukupolvien jaottelua on myös kyseenalaistettu. Kauppalehden haastattelema Työterveyslaitoksen vanhempi tutkija Anu Järvensivu kritiikki kohdistuu "amerikkalaisperäisiin käsitteisiin", jotka eivät toimi suoraan suomalaisessa työelämässä: "Sukupolvia muovaavat eniten heidän nuoruudessaan tapahtuneet yhteiskunnan mullistukset. Amerikassa on tapahtunut eri asioita kuin Suomessa eri vuosikymmeninä", Järvensivu toteaa (Kauppalehti 2015).

Suomessa Y-sukupolvea yhdistävät kokemukset olivat tästä huolimatta osittain samoja, kuin esimerkiksi Amerikassa. Uskallan väittää, että syyskuun 11. päivän terroriteot vaikuttivat myös voimakkaasti suomalaisten Y-sukupolven nuorten turvallisuudentunteeseen ja maailmankuvaan, vaikka ne tapahtuivat toisella puolella Atlanttia. Suomessa merkittäviä tapahtumia 1990-luvun puolivälistä 2000-luvun alkuun olivat lisäksi jääkiekon maailmanmestaruuskilpailut vuonna 1995, Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi, euron käyttöönotto ja Jokelan koulusurmat.

Järvensivun mukaan X-sukupolvi jakautuu kahteen ryhmään. Toiset X-sukupolvesta elivät nuoruuttaan 1980-luvun nousukautena, toiset puolestaan lama-aikaan (Kauppalehti 2015). Y-sukupolven lamakokemus liittyy lapsuuteen, mutta X-sukupolven tapaan he eivät kuitenkaan pelkää irtisanomisia tai konkursseja (Sauer 2009). Kokemukset

nuoruudesta vaikuttavat käytökseen työssä ja yhteiskunnassa. Lisäksi työntekijöiden arvomaailmassa on tapahtunut muutos: Y-sukupolvi tekee töitä elääkseen, ei elä tehdäkseen töitä (Sauer 2009). Voimme siis olettaa, että Y-sukupolven rantautuminen työpaikoille vaatii muutoksia sekä organisaatioilta että niiden johtajilta. On todennäköistä, että nuoremmat ja vanhemmat työntekijät joutuvat törmäyskurssille (Talouselämä 2015).

Kun tutkin Y-sukupolvea törmäsin jatkuvasti siihen, miten Y-sukupolvea syytetään nöyryyden puutteesta, epärealistista odotuksista työelämälle ja työpaikkasurffailusta. Lisäksi Y-sukupolvi on elänyt nuoruutensa materialistisessa yltäkylläisyydessä, eivätkä nuoret ole koskaan joutuneet oikeasti ponnistelemaan saadakseen haluamansa. Samaa retoriikkaa sodanjälkeiset suuret ikäluokat viljelivät omista nuoristaan, X-sukupolvesta. Tästä voidaan päätellä, että jokaisella sukupolvella on taipumus siirtää vanhemmiltaan opittuja arvoja ja asenteita jälkipolville.

Y-sukupolvi ei itsekään samaistu stereotypiaan itsestään. Kauppalehden haastatteleva Y-sukupolven edustaja, IBM:n ryhmätyöratkaisujen myyjä Anna Koivunen harmittelee, että haitallisin käsitys Y-sukupolvesta on ajatus, että nuoret haluavat kaiken hopealautasella. Lisäksi hän huomauttaa osuvasti, että usein Y-sukupolvesta kirjoittavat X-sukupolven edustajat, jotka tuntuvat laittavan omia työelämätoiveitaan Y-sukupolven suuhun. (Kauppalehti 2015).

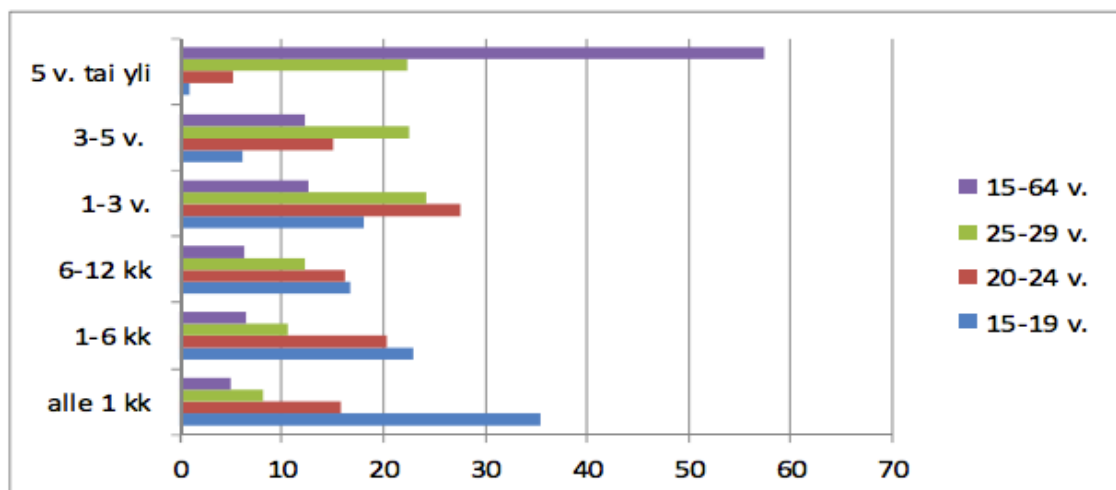
Yleistykset Y-sukupuolesta "hankalina" työntekijöinä voivat vaikuttaa myös työnantajien asenteisiin negatiivisesti. On yhtä lyhytkatseista niputtaa Y-sukupolven edustajat yhdeksi laiskaksi ja kärsimättömäksi joukoksi samalla tapaa kuin viisikymppisten työttömien leimaaminen "liian vanhaksi" työelämäänsä. Ottaen huomioon työmarkkinoiden nykytilanne, eivät sen enempää X- kuin Y-sukupolvien edustajat odota hienoja työnimikkeitä tai eläkevirkoja, vaan he joutuvat usein todistamaan osaamisensa työnantajalle toisensa perään.

Nuorisotyöttömyydestä puhuttaessa tarkoitetaan yleensä 15–24-vuotiaita nuoria. Nuorten työttömyysaste on kasvava ongelma koko EU:ssa. Kriisimaista Espanjassa ja Kreikassa se lähestyy 60 prosenttia (Hämäläinen & Tuomala 2013). Työ- ja elinkeinoministeriön teettämän tilastoanalyysin mukaan nuorten ja nuorten aikuisten työelämäänsä osallistuminen on muuttunut monin tavoin 2000-luvulla. Finanssikriisin jälkeen nuorten työttömyys on kasvanut, miehillä naisia voimakkaammin. Nuorten on myös entistä vaike-

ampi päästä työelämässä ylempään toimihenkilöasemaan. (Alatalo, Mähönen, & Räisänen 2017.)

Tilastokeskuksen mukaan 15–24-vuotiaita nuoria oli tammikuussa 2017 yhteensä 633 000. Heistä työllisiä oli 207 000 ja työttömiä 63 000. Nuorten 15–24-vuotiaiden työttömyysaste oli tammikuussa 23,5 prosenttia, mikä oli 2,3 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuotta aiemmin. (Tilastokeskus 2017.) Vaarassa ovat erityisesti ne nuoret, jotka eivät opiskele mitään tai edes hae työtä, tai eivät puutteellisen työkokemuksensa vuoksi pääse edes työelämän alkuun. Tutkimusten mukaan nuorena koetulla työttömyydellä on todettu olevan kauaskantoisia vaikutuksia henkilön työuralle. Vaikeudet heijastuvat niin tulevana työttömyytenä kuin alhaisempina tuloina työuran aikana. (Hämäläinen & Tuomala 2013.)

Nuorisotyöttömyyden tulkinta voi olla haastavaa, sillä nuoret ovat liikkuvaisempia vaihtavat useammin työpaikkoja kuin muut työkäiset. Suomalaisnuorten työsuhteet ovat kansainvälisestäkin verraten yleensä lyhytkestoisia (Alatalo, Mähönen, & Räisänen 2017). Kuvio 10 havainnollistaa työsuhteiden keston jakaumia eri ikäryhmissä vuonna 2015.

Kuvio 10. Työsuhteiden keston jakaumia eri ikäryhmissä vuonna 2015, % kaikista ikäryhmän työsuhteista (Alatalo, Mähönen, & Räisänen 2017).

Kuviosta 10 käy ilmi, että lyhytkestoisimpien, alle vuoden kestoisten työsuhteiden osuus laskee siirryttäessä kaikkein nuorimmista ikäryhmistä (15–19-vuotiaat) vanhempiin. Nuorten ja nuorten aikuisten ikäryhmissä (15–29-vuotiaat) pidemmät työsuhteet ovat pääsääntöisesti sitä yleisempiä, mitä vanhemmasta ikäryhmästä on kyse. Koko

15–64-vuotiaiden ryhmässä vähintään viisi vuotta kestäneet työsuhteet ovat selvästi yleisimpiä.

Nuorten lyhyemmät ja vanhempien pidemmät työsuhteet liittyvät myös työpaikan vaihtamisen kustannuksiin. Nuorten kohdalla kustannukset ovat pienemmät, koska heille ei ole vielä kertynyt pitkän työsuhteen tuomaa erityisosaamista, ja palkka on pienempi kuin kokeneilla työntekijöillä. Vanhemmilla työntekijöillä pitkissä työsuhteissa on kertynyt erityisosaamista ja palkka on korkeampi. (Alatalo, Mähönen, & Räisänen 2017.)

4.2 Mikä Z-sukupolvi?

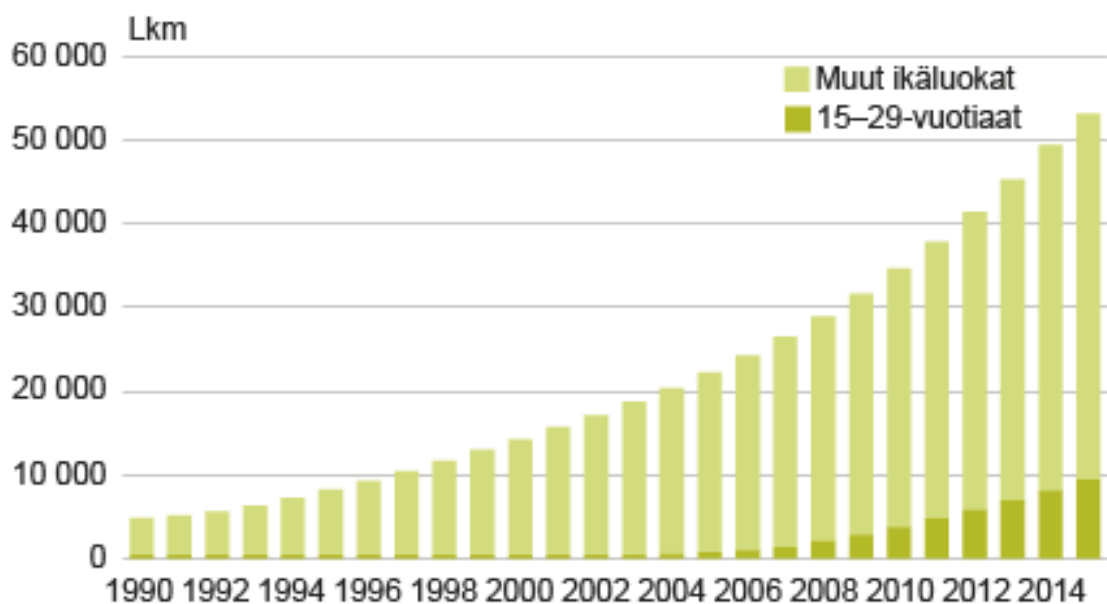
Kuten olen jo aikaisemmin todennut, sukupolvien määrittely on hankalaa ja tarkkojen vuosilukurajojen vetäminen mahdotonta. Olen tässä työssä määritellyt Z-sukupolveen kuuluviksi 1990-luvun puolivälissä ja 2000-luvun alussa syntyneet. Sukupolvi eroaa merkittävästi edeltäjistään (X ja Y) suhtautumisessaan digitaalisuuteen ja teknologiaan. Vaikka Y-sukupolven edustajat ovat kasvaneet aikana, jolloin tietokoneet yleistyivät, muistavat he yhä ajan ennen matkapuhelimia ja nopeita laajakaistayhteyksiä. Z-sukupolven edustajalle maailma ilman tämänkaltaisia teknologisia mukavuuksia on lähes mahdoton kuvitella.

Suomessa ollaan jo pitkään uutisoitu syntyvyyden laskusta. Vuonna 2016 syntyneiden määrä alitti kuolleiden määrän. Näin on käynyt 1900-luvun alun jälkeen vain kaksi kertaa, vuosina 1918 ja 1940 (Helminen 2017). Ylen kyselyssä 70 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että syntyvyys Suomessa pitäisi saada nousemaan. Suuri syy syntyvyyden laskuun on se, että suomalaiset lykkäävät esikoisen saamista. Tähän vaikuttavat sekä taloudelliset että sosiaaliset syyt. Moni suomalaisperhe ei saa toivomaansa määrää lapsia, koska vanhemmat pelkäävät työn ja perheen yhteensovittamista vahvistaa Ylen haastattelema Väestöntutkimuslaitoksen johtaja Anna Rotkirch. (Aulasmaa 2016.)

Myös Tilastokeskuksen ennusteen mukaan nuorten osuus väestöstä uhkaa yhä pienenä. Väestöennusteen mukaan Suomessa olisi vuonna 2030 alle 15-vuotiaita henkilöitä 882 000; vielä 1980-luvun alussa joka viides suomalainen oli alle 15-vuotias. Ennusteen mukaan alle 15-vuotiaiden osuus väestöstä pienenisi 14 prosenttiin vuoteen 2060 mennessä. Suurin syy nuorten määrän vähenemiseen on vähentynyt syntyvyys. (Tilastokeskus 2015.)

Ylen kyselyssä erityisen huolissaan alhaisesta syntyvyydestä olivat yli 50-vuotiaat suomalaiset; sen sijaan alle 25-vuotiaista vain puolet oli sitä mieltä, että Suomessa pitäisi syntyä nykyistä enemmän lapsia (Aulasmaa 2016). Yksi mahdollinen syy mielihäiriö-eroon voi olla se, että vanhemmat ikäluokat ovat huolissaan siitä, ketkä tulevaisuudessa maksavat heidän eläkkeensä, jos syntyvyys jatkaa laskuaan. Nuoret näkevät puolestaan tulevaisuuden epävarmana ja lykkäävät siksi perheen perustamista.

Koska syntyvyys Suomessa on ollut jo pidempään laskussa, ulkomaalaistaustaiset nuoret ovat alkaneet muodostaa entistä suuremman osuuden nuorten ikäluokista. Myös toisen polven ulkomaalaistaustaisten määrä kasvaa tulevaisuudessa. Tilastokeskuksen mukaan nuorissa ikäluokissa entistä useampi on nykyisin ulkomaalaistaustainen. Kaikista 15–29-vuotiaista kahdeksan prosenttia on ulkomaalaistaustaisia, kun koko väestössä ulkomaalaistaustaisten osuus on kuusi prosenttia (Helminen 2017). Kuviossa 11 näkyy, että Suomessa syntyneiden eli toisen polven ulkomaalaistaustaisten määrä on kasvanut koko 2000-luvun keskimäärin noin 9 prosenttia vuodessa.

Kuvio 11. Toisen polven ulkomaalaistaustaiset iän mukaan 1990–2015 (Tilastokeskus 2017).

Kuviosta 11 näkyy, kuinka toisen polven ulkomaalaistaustaisista vain vajaa viidesosa on 15–29-vuotiaita, eli suurin osa on tätä nuorempia ja pieni osa tätä vanhempia. Tämä johtuu osittain siitä, että Suomeen 1990-luvun alussa tulleiden pakolaisten Suomessa syntyneet lapset alkavat olla tämän ikäisiä. Toisen polven ulkomaalaistaustaisten määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 2007. Jos määrä jatkaa kasvua samalla tavalla, toi-

sen polven ulkomaalaistaustaisia on kymmenen vuoden päästä noin 125 000. (Helminen 2017.)

Ihminen on herkimmillään ulkoisille vaikutteille suunnilleen 17–20-vuoden iässä, ja silloin muodostuu myös ikäluokkia yhdistävä sukupolvikokemus (Puttonen 2012). Siinä missä Y-sukupolven nuoria yhdistää 1990-luvun lama ja uuden milleniumin nousukausi, Z-sukupolvi elää nuoruuttaan erilaisten globaalien kriisien keskellä. Z-sukupolvea yhdistäviä kokemuksia ovat tähän mennessä olleet esimerkiksi jääkiekon maailmanmestaruuskilpailut vuonna 2011, Pariisin terrori-iskut marraskuussa 2015 ja Euroopan pakolaiskriisi. Tiede-lehden haastattelema Taloustutkimuksen tutkimuspäällikkö Juho Rahkonen ennustaa, että yhdeksi Z-sukupolven määrittäväksi sukupolvikokemukseksi tulee *downshiftaus* eli elämän kohtuullistaminen, jonka tarkoituksena on parantaa elämänlaatua vähentämällä työntekoa. Z-sukupolvi elää ilmapiirissä, jossa jatkuvaa taloudellista kasvua ei enää voi pitää itsestään selvänä. (Puttonen 2012.)

Z-sukupolvi on kasvanut rajattoman tiedon maailmassa ja se kamppailee eri suuntaisten vaikutteiden ja ideologioiden ristitulessa – vaikutteita virtaa muualtakin kuin kotoa ja koulusta, ja opettajan monopoliasema tiedon ja oppimisen suhteen on heikentynyt. Z-sukupolvi osaa kyseenalaistaa ja hankkia tietoa itse aikaisempia sukupolvia sujuvammin. Tämän vuoksi ristiriidat perinteisen opettamisen ja Z-sukupolven välillä ovat mahdollisia. (Pihlas 2015.)

Uusi sukupolvi on vasta hiljalleen siirtymässä työelämään, ja tämän takia Z-sukupolven nuorista työntekijöistä ei vielä löydy paljon tutkimustuloksia. Z-sukupolven nuoret ovat korostetusti yksilöitä, mikä pitää huomioida johtamisessa; he haluavat toimia tasarvoisissa, avoimissa ja läpinäkyvissä yhteisöissä. Seuraavissa alaluvuissa käsittelem Z-sukupolven arvoja ja asenteita sekä nuoria työelämässä.

4.2.1 Arvot ja asenteet

Z-sukupolvi eroaa arvoiltaan ja asenteiltaan vanhemmistaan niin kuin jokainen sukupolvi edeltäjistään. Z-sukupolvea on verrattuna erityisesti sitä lähinnä olevaan Y-sukupolveen. Y-sukupolven edustajat ovat eläneet nuoruutta ja varhaista aikuisuuttaan 2000-luvun alussa (Tapscott 2010, 29). Kirjassaan *Syntynyt digiaikaan* Don Tapscott kirjoittaa, että Y-sukupolvea voi pitää monella tapaa suurten ikäluokkien vastakohtana. Siirtyminen yksisuuntaisista tv-lähetyksistä interaktiiviseen (verkko)viestintään on vai-

kuttanut merkittävästi Y-sukupolveen (Tapscott 2010, 35). Nyt Z-sukupolvi jatkaa Y-sukupolven viitoittamalla tiellä, ja on jo osittain perinyt nettisukupolven manttelin.

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisema *Uusi oppiminen* -tutkimus vuodelta 2013 niputtaa kaikki 1990–2000-luvulla syntyneet diginatiiveiksi. Diginatiivit ovat nuoria, joiden jokapäiväinen elämä on jo varhaisessa vaiheessa kytkeytynyt osaksi teknologiaa ja Internetiä, eivätkä he juurikaan ole kokeneet elämää ilman nettiä ja mobiililaitteita. (Tulevaisuusvaliokunta 2013, 94.) Tutkimuksessa ei ole tehty eroa Y- ja Z-sukupolvien välillä, mutta koska peruskoulussa vuonna 2013 opiskelleet olivat pääasiassa 1990-luvun lopulla ja 2000-luvun alussa syntyneitä, voidaan Tulevaisuusvaliokunnan selvityksen katsoa käsittelevän Z-sukupolven nuoria.

Tutkimuksen mukaan diginatiiveja yhdistävät lukuisat seikat. Ensinnäkin erilaiset teknologiat ovat näille nuorille arkipäivää. Toiseksi he arvostavat valinnan vapautta ja avoimuutta. Diginatiivit odottavat työelämältä ja koululta viihdyttävyyttä ja pelimäisyyttä. Lisäksi nuoret muodostavat ystävyssuhteita verkossa ja odottavat viestinnältä ja kanssakäymiseltä nopeaa rytmiä (Tulevaisuusvaliokunta 2013, 70).

Tapscott (2010, 49) lisää vielä, että nuoret haluavat vapauden tehdä kaikkea. He odottavat saavansa valita, missä ja milloin tekevät töitä. Nuoret tekevät asioista omanlaisiaan muuttamalla ympäröivää mediaympäristöään, ja valitsemalla ne mediat, joita he kulloinkin haluavat käyttää. Diginatiivit ovat tutkijoita, jotka vaativat tietoa ja tutkimustuloksia, ja tehdessään ostospäätöksiä ja valitessaan työpaikkaa nuoret kiinnittävät huomiota liiketoiminnan eettisyyteen ja avoimuuteen. Ennen kaikkea diginatiivit ovat innovaattoreita, jotka etsivät jatkuvasti uusia innovatiivisia tapoja toimia yhdessä, pitää hauskaa, oppia ja tehdä töitä. (Tapscott 2010, 49–50.)

The Huffington Postin blogisti George Beall kirjoittaa Z-sukupolven ja "milleniaalien" eli Y-sukupolven välisistä eroista. Nuorempi sukupolvi on kasvanut maailmassa jossa informaatiovirta päivittyy jatkuvasti. Vinen, Snapchatin ja muiden pikaviestipalveluiden ansiosta Z-sukupolven nuorten keskittymiskyky voi olla huomattavasti huonompi kuin Y-sukupolven. Tästä huolimatta Z-sukupolven edustajat ovat parempia multitaskaajia, sillä he ovat pienestä pitäen tottuneet käyttämään eri laitteita limittäin. Y-sukupolvi on hintatietoisempi ja tarkempi rahoistaan, mikä johtuu todennäköisesti siitä, että he muistavat yhä viime laman. (Beall 2016.)

Vaikka Z-sukupolvi menestyy koulussa, vaikuttaa siltä, että yhä useampi nuori keskeyttää koulunkäyntinsä ja ryhtyy nuorena yrittäjäksi. Z-sukupolven nuoret ovat edeltäjiään ryhteliämpiä ja The Huffington Postin haastattelun mukaan jopa 72 prosenttia lukiolaisista toivoo joskus omistavansa oman yrityksen (Beall 2016). Ylen teettämän kyselyn mukaan vastaavasti 27 prosenttia suomalaisista 15–24-vuotiaista nuorista voisi harkita yrittäjäksi ryhtymistä (Malminen 2016). Diginatiiveilla on myös korkeammat odotukset teknologian suhteen kuin Y-sukupolvella, sillä he eivät muista aikaa ennen nykyajan yltäkylläisyyttä. Z-sukupolvelle tärkeitä arvoja ovat ennen kaikkea yksilöllisyys ja globaali maailmankuva. (Beall 2016.)

Yllä olevan kuvauksen perusteella diginatiiveilla pyyhkii hyvin. Z-sukupolvea eivät rasita aiempien sukupolvien taakat, ja he suhtautuvat tulevaisuuteen luottavasti. Tästä huolimatta meidän täytyy muistaa, että diginatiivit eivät ole homogeeninen ryhmä, vaan nuoret voivat olla keskenään hyvin erilaisia. Myös nuorten teknologiaosaamisessa on suuria eroja. Digitaalinen muutos, jossa digitaalisesta teknologiasta on tullut osa normaalia arkea, on tapahtunut hyvin nopealla aikataululla. Kaikki Z-sukupolven huoltajat eivät ole välttämättä pysyneet mukana teknologisessa murroksessa. Riskinä on, että vanhempien osaamattomuus tai jopa haluttomuus omaksua uutta teknologiaa heijastuu heidän jälkikasvuunsa. Ne nuoret, joiden valmiudet digitaalisessa ympäristössä toimimiseen ja sisältöjen ymmärtämiseen ovat puutteellisia, ovat vaarassa joutua eriarvoiseen asemaan ikätovereihinsa nähden.

4.2.2 Z-sukupolvi työelämässä

Z-sukupolvi on vasta siirtymässä työelämää, joten mitään kaiken kattavaa tutkimusta Z-sukupolven nuorista työelämässä ei vielä tämän opinnäytetyön kirjoitusajankohtana keväällä 2017 ole saatavilla. Tästä huolimatta aihetta on jo tutkittu jonkin verran, ja voin saatavilla olevan materiaalin pohjalta esittää oman pohdintani siitä, millaisia työntekijöitä Z-sukupolven nuorista on sukeutumassa.

Voidaan jopa sanoa, että Z-sukupolvi on työelämän uusi vientituote. Niin paljon Z-sukupolven edustajien ainutlaatuisuutta on hehkutettu. Janne Tienari ja Rebecca Piekari tutkivat työnantajan ja Z-sukupolven nuorten suhdetta teoksessaan *Z ja epäjohtaminen* (2011). Kirjassa Tienari ja Piekari esittävät, että Z-sukupolven mielenmaisemalle tyypillistä on se, että kaiken keskiössä on yksilö, jolle tärkeä arvo on vapaus. Yksilöllistymisellä on eri ulottuvuuksia, jotka vaikuttavat nuorten toimintaan työorganisaatios-

sa. Niistä ensimmäinen on innovatiivisuus, joka kumpuaa Z-sukupolven valtavasta paineesta olla luovia ja innovatiivisia. Toinen yksilöllistymisen ulottuvuus on kuluttajuus. Z-sukupolven edustajilla on uudenlainen käsitys omasta asemastaan kuluttajana ja siitä, mitä kuluttajuus on. (Tienari & Piekkari 2011.) Tämä kaikki saa Tienarin ja Piekkarin (2011) mukaan aikaan sen, että tulevaisuudessa käsitykset työstä muuttuvat. Yksilö ei enää etsi työstä elämän sisältöä, vaan se on vain yksi osa elämää.

Myös asenne työn etsimiseen on muuttunut. Äitini, vuoden 1964 jälkeen syntynyt X-sukupolven edustaja, eli nuoruuttaan ja varhaista aikuisikänsä 1980-luvun taloudellisena nousukautena. Kun itse tuskastelin kesätöiden hakemisen kanssa, äitini muisteli että hänen nuoruudessaan riitti, että käveli työpaikalle ja pyysi töitä. Minun korvaani tämä kuulosti täysin utopistiselta. Nykyään puhutaan itsensä brändäämisestä, työhaussa erottautumisesta ja some-profiili rakentaminen. Nuoresta työnhakijasta tämä voi tuntua jopa pelottavalta.

Z-sukupolven maailmassa työnhakijan brändi ja ulkonäön merkitys vaikuttavaa kasvavan jatkuvasti. Iltalehden haastattelema dosentti Mira Karjalainen Helsingin yliopistosta puhuu esteettisestä työstä, eli siitä, kun työ alkaa ohjaamaan meitä muokkaamaan ulkomuotoamme: "Tämä aika kannustaa meitä siihen, että teemme itsestämme ulkonäöllisesti ja visuaalisesti parhaita versioita itsestämme", Karjalainen sanoo (Simonen 2017). Todennäköisesti työpaikkojen ulkonäköpaineet vaikuttavat sekä vanhempiin että nuorempiin työntekijöihin. Tutkijan mukaan ulkonäköä olennaisempaa työn kannalta olisi se, että työntekijät ovat selvillä oman alansa tapahtumista, kirjallisuudesta ja uusimmasta tutkimuksesta (Simonen 2017).

Toinen muotisana, johon Z-sukupolven nuoret törmäävät työelämässä, on avoimuus. Tienari ja Piekkari (2011) uskovat, että diginatiivit pidetään sitoutuneina yritykseen sillä että he kokevat, että työllä, jota he tekevät, on merkitystä. Perinteinen keppi ja porkkana-asetelma on Z-sukupolven nuorten kohdalla menettänyt merkityksensä. He eivät kaipaa sen enempää päänsilittelyä kuin sormen heristelyä, vaan työntekijät pidetään tyytyväisenä merkityksellisellä työllä ja hyvällä johtamisella.

Kuten aikaisemmin mainitsin alaluvussa 4.2.1, Z-sukupolven nuoret odottavat myös työelämältä viihdyttävyyttä ja pelimäisyyttä. *Edutainment* (muodostettu englannin kielen sanoista *education* 'kasvatus' ja *entertainment* 'viihde') eli koulutuksen ja viihteen yhdistelmä, alkaa olla jo arkipäivää kouluissa. Työpaikoilla mietitään, miten työtiloista saisi

muokattu eräänlaisia luovia olohuoneita, joissa yhdistyvät työnteko ja hauskuus. Uudenlaisten, luovien ja yhteisöllisten *coworking*- eli yhteisöllisten työtilojen suosio jatkavat todennäköisesti kasvuaan diginatiivien siirtyessä työelämään.

Helsingin Sanomien Nyt-liite esittelee Helsingin keskustaan avatun Microsoftin sponsoroidun coworking-työtilan, jota kuvaillaan "jonkinlaisen stereotyyppisen startup-tilan kiteytymäksi". Tarjolla on kahvilamainen tila, 3d-printteri ja erilaisia työhuoneita. Päähallin seinustaa reunustavat puiset korokkeet, joilla voi istua tai makoilla, nurkassa seisoo flipperi ja lattian keskellä pöytäjalkapallo (Pullinen 2016). Useimmille aloille urbaanit coworking-työtilat eivät tietenkään sovellu. Tällä hetkellä niitä suosivat etenkin luovan alan tekijät. Yhteisöllisissä työtiloissa piilee riski, että raja työn ja vapaa-ajan välillä hämärtyy. Voidaan olettaa, että coworking-tiloissa työskentelee pääsääntöisesti ihmisiä, jolle työ on olennainen osa omaa identiteettiä.

Mainitsin luvussa 4.2 kuinka Taloustutkimuksen tutkimuspäällikkö ennusti, että yhdeksi Z-sukupolven määrittäväksi sukupolvikokemukseksi on muodostumassa downshiftaus. Ajatus herättää varmasti erityisesti vanhemmissa sukupolvissa ristiriitaisia tunteita. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA:n työelämänselvityksestä selviää, että yli 40 prosenttia nuorista sanoo osaavansa rakentaa elämästään itselleen nautittavan niin, ettei työttömänä olo haittaa, kunhan toimeentulo on turvattu (Tienari & Piekkari 2011).

Jättäytyminen pois työelämän oravanpyörästä kuulostaa siis nuorista houkuttelevalta. Vaarana on, että hyvän olon tavoittelusta ja työntöön vähentämisestä voi tulla jollakin nuorilla noidankehä, joka johtaa syrjäytymiseen ja yksinäisyyteen. Savon Sanomien haastattelema 20-vuotias Jukka Natunen pitää itseään downshiftaajana. Natunen ei ole kiirehtinyt ylioppilaaksi valmistumisen jälkeen työelämään tai opiskelemaan. Hän toteaa olevansa papereilla "syrjäytynyt nuori": "Työttömyyteni ja opiskelupaikattomuuteni ovat kuitenkin olleet omia valintojani. Kerron aina avoimesti muille ihmisille, ettei minulla ole työtä tai opiskelupaikkaa", Natunen painottaa (Kääriäinen 2016).

Natunen vaikuttaa tyypilliseltä Z-sukupolven downshiftaajalta. Hänellä tärkeintä "hetkessä eläminen" ja uusien kokemusten haaliminen, eikä Natunen omien sanojensa mukaan välitä mitä muut ajattelevat hänen elämäntyylistään. Toisaalta Natunen ei aio jäädä laakereilleen lepäämään, vaan tulevaisuudessa siintäävät opiskelut ja työelämä. Z-sukupolvelle tyypilliseen tapaan vaatimukset työlle ovat selvät: Natunen haluaa "tehdä töitä, mutta olla sitoutumatta paikoilleen" (Kääriäinen 2016).

Z-sukupolven mukavuudenhaluisuus ja sitoutumiskammo asettavat todennäköisesti ongelmia myös johtamiselle. Nuorten downshiftaus voi johtua yksinkertaisesti myös siitä, että he kokevat työelämän vaatimukset liian kovina. Hektinen tahti ja kasvavat vaatimukset yhdistettynä epävarmaan taloustilanteeseen voi johtaa siihen, että nuoret eivät halua sitoutua mihinkään työpaikkaan liian tiukasti. Kun työ ei tunnu merkitykselliseltä ja kun sitä tehdään epävarmoissa oloissa, siihen ei ole syytä panostaa ylimääräistä. (Tienari & Piekkari 2011.)

Z-sukupolven työnhaku vaikuttaa olevan monimutkainen yhdistelmä kokemusten ja merkityksellisyyden hakua, jossa vapaus ja autonomisuus ovat keskiössä. Töitä halutaan tehdä, mutta töihin ei haluta sitoutua liian vahvasti. Aiemmille sukupolville elinikäiset virat olivat itsestänselvyys, mutta nykynuorille on tarjolla entistä enemmän lyhyitä työsuhteita ja projektityyppistä työskentelyä. Z-sukupolven nuoret ovat myös entistä tietoisempia uratoiveistaan: yhdelle tärkeintä ovat työnantajan edustamat arvot, toiselle työnantajan tarjoamat etenemismahdollisuudet uralla.

5 Kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä

Opinnäytetyöni tutkimuksellinen osuus eli kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä toteutettiin Google Forms -verkkokyselynä 27.3-9.4.2017 välisenä aikana. Kysely keräsi yhteensä 65 vastausta. Seuraavissa alaluvuissa esittelen tarkemmin kyselyn toteutuksen ja kyselyn tulosten analyysin. Lisäksi pohdin kyselyä aineistonkeruumenetelmänän.

5.1 Toteutus ja rakenne

Kyselytutkimuksen suunnitteluvaiheessa mietin tarkasti, minkälaisille keskustelupalstoille kysely kannattaisi jakaa, jotta vastausprosentti olisi mahdollisimman korkea. Päätökseen vaikutti myös se, että keskustelupalstan täytyi olla nuorille (noin 13–20-vuotiaille) suunnattu, jotta kyselyyn vastanneet olisivat tutkimukseni kannalta oikean ikäisiä. Päädyin jakamaan kyselyn kuuteen paikkaan: Aku Ankka -lehden keskustelupalstalle, Aapeli -peliyhteisön keskustelupalstalle, Cosmopolitan -lehden keskustelupalstalle, Hevostalli.net -foorumille, Koululainen -lehden keskustelupalstalle ja Suomi24

-verkkoyhteisön nuorille tarkoitetulle keskustelupalstalle. Arvioin, että näiden sivujen käyttäjät edustavat karkeasti Z-sukupolven nuoria.

Sen lisäksi, että keskustelupalstojen tuli olla tarpeeksi suosittuja ja oikealle ikäryhmälle suunnattuja, pyrin valitsemaan mahdollisimman erilaisia keskustelupalstoja, jotta kyselyyn vastaajat eivät edustaisi vain yhtä ryhmää. Keskustelupalstoja selatessani havahduin siihen, miten paljon Internetin nuorten keskustelukulttuuri on muuttunut reilussa kymmenessä vuodessa. Omasta nuoruudestani muistan viikkaan foorumikulttuurin, jolloin erilaisista keskustelupalstoista oli suorastaan runsaudenpula. Nykyään keskustelu vaikuttaa siirtyneen yhä vahvemmin Facebookiin sekä suljettuihin keskusteluryhmiin, ja foorumeita pitävät elossa lähinnä jonkin tietyn kiinnostuksenkohteen tai harrastuksen jakavat ryhmät. Myös erilaiset viihdeyhteistöt kuten Naurunappula ja Naamapalmu ja Ylilaudan kaltaiset kuvafoorumit vaikuttavat vakiinnuttaneen paikkansa nuorten virtuaalisina kokoontumispaikkoina.

Kyselyn saatekirjeen sisältö esitetään hyvällä asiatyylillä ja yleiskielellä. Saatteessa on annettava riittävästi tietoa tutkimuksesta, koska sen perusteella henkilö päättää osallistumisestaan ja vastaamisestaan tutkimukseen (Vilkkä 2007). Tavoitteeni oli pitää saatekirje napakkana ja välttää turhaa jaarittelua. Kuvio 12 havainnollistaa saatekirjeen kokonaisuudessa.

Kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä

Hei!

Opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa digitaalista viestintää ja teen opinnäytetyötä, jossa tutkin digitaalisen eriarvoisuuden tekijöitä Suomessa. Tämän opinnäytetyöhön liittyvän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa nuorten tapaa käyttää Internetiä ja sosiaalista mediaa. Kyselyyn vastaaminen vie vain muutaman minuutin.

Vastaamalla kyselyyn autat minua saamaan arvokasta informaatiota opinnäytetyötäni varten. Kyselyyn vastataan nimettöminä ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kysely on auki 9.4.2017 asti.

Kiitos jo etukäteen avustasi!

Ystävällisin terveisin,

Melissa Hokkanen
melissa.hokkanen@metropolia.fi

Kuvio 12. Verkkokyselyn saatekirje.

Kuviosta 12 näkyy, että pidin kyselyn saatteessa tärkeimpinä tietoina sitä, missä opiskelen, mikä kyselyn tavoite on, ja että vastaukset käsitellään nimettömänä. Hyvä tutkimuskäytäntö edellyttää, että tutkittavilta saadaan tutkimukseen osallistumisestaan asiaan perehtyneesti annettu suostumus, millä pyritään estämään tutkittavien manipulointi tieteen nimissä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Siksi halusin pitää kyselyn mahdollisimman "läpinäkyvänä". Oman allekirjoituksen ja yhteystietojen lisääminen saatekirjeen loppuun toivoin herättävän vastaajissa luottamusta.

Kyselylomake (vrt. liite 2) piti sisällään vastaajasta riippuen 17–19 monivalintakysymystä. Kyselyn rakenteessa pyrin selkeään ja helppolukuiseen kokonaisuuteen. Kyselylomakkeessa toistuivat samat teemat, joita käsittelen opinnäytetyössäni. Tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja yleiskuva nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä. Lisäksi tutkimuksen kohteena oli nuorten laitteiden käyttö sekä suhde sosiaaliseen median palveluihin. Kyselytutkimuksen hahmottelussa käytin apuna KvaliMOTV-oppimisympäristöä, josta sain paljon käytännön apua kyselyn rungon laatimiseen.

Kysely alkaa muutamalla peruskysymyksellä (vastaajan ikä ja sukupuoli), jotka ovat kyselyn ainoat selittävinä muuttujina käytettävät "taustakysymykset". KvaliMOTV neuvoo jättämään taustakysymykset kyselyn loppuun, koska niiden kysyminen heti alussa voi herättää negatiivisia tunteita anonymitietä huolestuneessa vastaajassa. Päätin kuitenkin, että taustakysymykset voi tässä tapauksessa sijoittaa heti kyselyn alkuun, sillä ne olivat kyselyn ainoat vastaajan henkilöllisyyttä koskevat kysymykset, eikä niiden perusteella voi päätellä kenenkään henkilöllisyyttä.

KvaliMOTV:n (2010) mukaan kyselyyn on helpompaa vastata, kun kysymykset ovat loogisessa järjestyksessä. Sama lomake voi sisältää sisällöllisesti hyvinkin erilaisia asioita, mutta samaan asiaan liittyvät kysymykset on sijoitettava loogiseen järjestykseen peräkkäin. Sama koskee aihealueesta toiseen siirtymistä. Tästä olen samaa mieltä ja pyrin noudattamaan neuvoo kyselyä laatiessani. Myös kyselylomakkeen kohtuullinen pituus ja ulkoasun selkeys ovat erittäin tärkeitä sekä vastaajalle että myöhemmin tietojen tallentajalle. Ylipitkä kysely karkottaa vastaamishalun (KvaliMOTV 2010). Pidin tämän mielessä ja karsin vielä loppuvaiheessa muutaman kysymyksen, jotka tuntuivat tutkijan näkökulmasta kiinnostavilta, mutta jotka eivät tutkimuksen tavoitteen kannalta olleet kaikkein relevantimpia.

Lomakkeen potentiaalisten palauttajien täytyy paitsi jaksaa, myös osata vastata kyselyyn. Standardoiduissa kyselyissä vastaajien tulee ymmärtää kysymykset mahdollisimman samalla tavalla (KvaliMOTV 2010). Pysin pitämään kyselyn kieliasun mahdollisimman yksinkertaisena ja tarkoituksenmukaisena. Tähän vaikuttivat myös eri-ikäiset vastaajat. Resurssien rajallisuuden vuoksi en lähtenyt kääntämään kyselyä toiselle kotimaiselle kielelle. Päätökseen vaikutti myös se, että keskustelupalstat joille kysely jaettiin olivat kaikki suomenkielisiä.

KvaliMOTV:n (2010) mukaan kyselyn pääsääntö on, että kaikkea kysytään kohtuullisen tarkasti. Analyysivaiheessa liian hienojakoiseksi havaittua informaatiota on helppo tiivistää, mutta karkeajakoisesti kerättyjä vastauksia ei sitä vastoin voi enää muuttaa hienojakoisemmiksi. Kyselyn suunnitteluvaiheessa päädyin kysymään vastaajien ikää luokiteltuna. Mielestäni tässä tapauksessa liiallinen spesifisyys ei ollut tarpeen, sillä kuten olen jo aikaisemmin todennut, tässä opinnäytetyössä esitetyt vuosilukurajat ovat suuntaa antavia. Olen määritellyt Z-sukupolveen kuuluviksi 1990-luvun puolivälissä ja 2000-luvun alussa syntyneet, eli kyselyn kohdeikä on noin 13–20-vuotiaat. Käsittelem kyselyn tuloksia ja tutkimuksen luotettavuutta tarkemmin alaluvussa 5.3.

5.2 Kysely aineistonkeruumenetelmänä

Määrällinen tai kvantitatiivinen tutkimus antaa yleisen kuvan muuttujien (mitattavat ominaisuudet) välisistä suhteista ja eroista. Mitattavat ominaisuudet voivat olla esimerkiksi henkilöä koskeva asia, toiminta tai ominaisuus (Vilka 2007). Määrälliselle tutkimukselle tyypillisiä aineistonkeruumenetelmiä ovat lomakekyselyt, strukturoidut haastattelut, systemaattinen havainnointi ja valmiiden tilastojen ja rekisterien käyttö (Vilka 2015, 94). Määrälliselle tutkimukselle tyypillistä on objektiivisuus ja mitattavuus; tietoa tarkastellaan numeerisesti ja se vastaa kysymyksiin "kuinka moni", "kuinka paljon" ja "kuinka usein".

Määrällisessä tutkimuksessa on tarkoituksena löytää yhdenmukaisuuksia, jotka voidaan yleistää johonkin tutkimuskohteiden ryhmään (KvantiMOTV 2009). Tässä opinnäytetyössä tutkimuksen kohteena olivat Z-sukupolven edustajat eli noin 13–20-vuotiaat nuoret. Mielestäni määrällinen lähestymistapa soveltuu työni tarpeisiin, koska tarkoituksena oli selvittää useiden henkilöiden tapaa käyttää Internetiä ja sosiaalista mediaa. Tutkimuksen tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja otos ja tietoa nykyti-

lanteesta. Kyselytutkimus metodina mahdollisesti samanaikaisesti laajan kohderyhmä ja sen tarkan rajaamisen.

Määrällisessä tutkimuksessa tutkimustieto saadaan numeroina. Tulokset tulkitaan ja selitetään sanallisesti. Tuloksissa tutkija kuvaa, millä tavalla eri asiat liittyvät toisiinsa tai eroavat toistensa suhteen (Vilkkä 2007). Tulosten keskiarvo osoittaa, millä tavoin koko aineiston kaikki kohteet asettuvat keskimäärin, ja millä tavoin yksittäistä havaintoa voidaan tarkastella suhteessa koko joukkoon nähden. Toisaalta keskiarvo ei kerro mitään yksittäisistä tapauksista (Anttila 1998). Määrällisen tutkimuksen avulla saadaan yleensä kartoitettua olemassa oleva tilanne, mutta ei pystytä riittävästi selvittämään asioiden syitä (Heikkilä 2014).

Pippa Norrisin (2001) mukaan tutkija törmää kolmeen isoon haasteeseen arvioidessaan Internetin vaikutuksia: ensinnäkin hän kohtaa ongelmia tutkiessaan nopeasti muuttuvaa ilmiötä. Toiseksi hän kohtaa monikulttuurisen näytön puutteen, jonka avulla tutkija voi tarkastella ilmiötä laajemmin kuin oman elinympäristönsä sisällä. Kolmanneksi tutkijan haasteena on eri tutkimusmetodien soveltaminen ilmiön tutkimiseen (Norris 2001, 26).

Tutkimusta tehdessäni huomasin, että tutkimuksessa on mahdollista yhdistää määrällisen ja laadullisen tutkimuksen piirteitä. Vaikka tässä opinnäytetyössä toteutettu tutkimus muistuttaa paljon määrällistä tutkimusta, sisältää se myös piirteitä laadullisesta eli kvalitatiivisesta tutkimuksesta. Yhteistä laadulliselle tutkimukselle on elämismaailman tutkiminen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on tavoittaa ihmisen omat kuvaukset koetusta todellisuudesta, ja siihen sisältyy aina kysymys: mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan? (Vilkkä 2015, 118).

Kysely- tai survey-tutkimus on ehkä laajimmin levinnyt muoto hankkia sellainen tutkimusaineisto, joka kuvaa laajojen joukkojen käsityksiä, mielipiteitä ja asenteita (Anttila 1998). Kysely ei ole sama asia kuin määrällinen tutkimus, mutta kyselyä käytetään usein määrällisessä tutkimuksessa tutkimusaineiston keräämisessä (Vilkkä 2007). Tässä opinnäytetyössä kyselytutkimus auttaa hahmottamaan nuorten asennetta Internetiä ja sosiaalista mediaa kohtaan. Määrällisen aineiston avulla voidaan kartoittaa kohteita, joita lähdetään laadullisen tutkimuksen keinoin tutkimaan yksityiskohtaisemmin. Tämä tarjoaa tilaisuuden laajentaa ja syventää tutkimuskohteesta saatavaa tietoa. Tutkimuksen jatkokehitystä varten sopisi laadullinen lähestymistapa, jossa nuorten

varsinaista netin ja sosiaalisen median käyttöä voitaisiin tutkia havainnoimalla ja haastatteleamalla, jolloin päästäisiin lähemmäs tutkittavien omia näkemyksiä asiasta.

Työssäni tutkin Z-sukupolven nuorten kokemusta Internetin ja sosiaalisen median käytöstä kyselylomakkeen avulla. Kysely oli strukturoitu, eli kysymykset ja vastausvaihtoehdot oli rakennettu etukäteen, ja vastaaja valitsi niistä sopivan vaihtoehdon. Strukturoidun kyselyn etuna on se, että se tuottaa valmista dataa, joka on helppo visualisoida ja selittää sanallisesti. Kyselyn heikkouksena voi pitää sitä, että strukturoidulla lomakkeella tehty tutkimus ei tuo mitään uusia asioita esille. Lisäksi on riski, että vastausprosentti jää alhaiseksi. (Vilka 2015, 94.)

Anttilan (1998) mukaan kyselytutkimuksen peruseriaatteita ovat systemaattisuus, edustavuus, objektiivisuus ja määrällisyys. Systemaattisuus tarkoittaa sitä, että kysely on huolellisesti suunniteltu ja toteutettu. Systemaattisella kyselyllä pyritään varmistamaan, että tutkittava ilmiö katetaan sisällöltään riittävästi. Kysely on edustava kun se käsittää joko kattavasti koko populaation, tai sen otos on valittu tieteellistä edustavuutta silmällä pitäen. Kyselyn objektiivisuus toteutuu kun data kootaan niin tarkastelua kestäväksi ja täsmälliseksi kuin mahdollista. Määrällisyys tarkoittaa puolestaan sitä, että kysely tuottaa sellaista dataa, joka on ilmaistavissa numeerisesti. (Anttila 1998.)

Mille tahansa tieteelliselle tutkimukselle on tärkeää tutkimuksen luotettavuus. Reliabeli tutkimus antaa tarkkoja, ei-sattumanvaraisia tuloksia. Toisin sanoen reliabiliteetti arvioi tulosten pysyvyyttä mittauksesta toiseen (Vilka 2007). Lisäksi reliabeli tutkimus on toistettavissa samanlaisin tuloksin (Heikkilä 2014). Reliabiliteettiin liittyviä asioita voidaan tarkastella myös tutkimuksen jälkeen, mutta tutkimuksen reliabiliteettia tulee arvioida jo tutkimuksen aikana (Vilka 2007). Luotettavien tulosten saamiseksi on varmistettava että tutkimuksen otos on tarpeeksi suuri, otos on edustava eli mahdollisimman samanlainen kuin perusjoukko, ja että tiedonkeruu, tulosten syöttö ja käsittely tehdään huolellisesti ja virheettömästi. (Heikkilä 2014.)

Tutkimuksen validius tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata sitä, mitä tutkimuksessa oli tarkoituskin mitata. Validi tutkimus ei sisällä systemaattisia virheitä ja antaa keskimäärin oikeita tuloksia (Vilka 2007). Tutkimuksen validius on varmistettava etukäteen huolellisella suunnittelulla ja tarkoin harkitulla tiedonkeruulla. Tästä huolimatta asiantunteva aineiston käsittely ei pelasta tutkimusta, jos tutkimus on huonosti suunniteltu tai

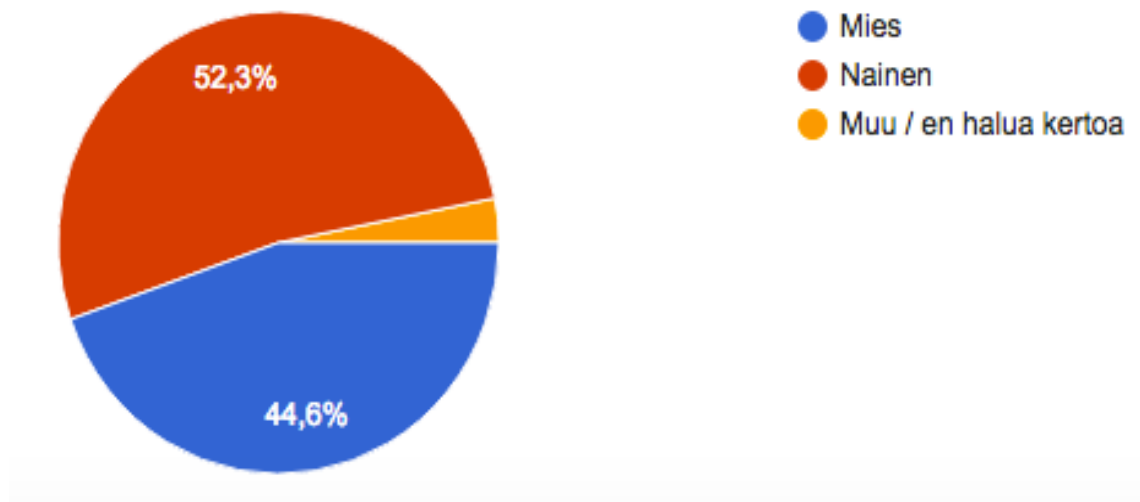
jos lomakkeen kysymysten avulla ei saada vastausta tutkimusongelmaan (Heikkilä 2014).

5.3 Tulosten analyysi

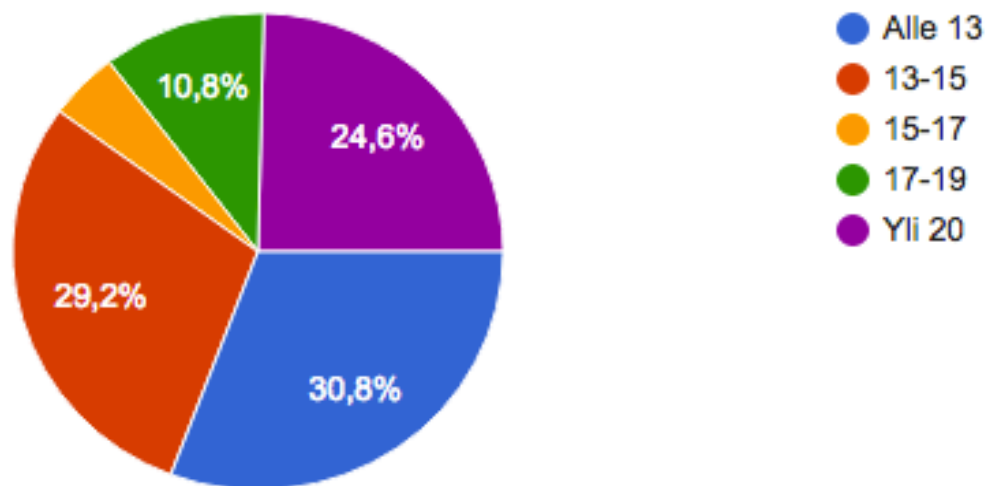
Kysely nuorten Internetin ja sosiaalisen median käytöstä toteutettiin maaliskuun vaihteessa 2017. Google Forms -kysely oli avoinna kaksi viikkoa ja keräsi yhteensä 65 vastausta. Tutkimukseen vastanneista naisten osuus oli 52,3 % (34 kpl) ja miesten osuus 44,6 % (29 kpl). Vastaajista 3,1 % (2 kpl) vastasi muu tai ei halunnut kertoa sukupuoltaan. Kyselyssä oli vastausvaihtoehtoista riippuen 17–19 monivalintakysymystä. Jos vastaaja valitsi kysymyksissä 7, 14 ja 15 vaihtoehdon "kyllä", vastasi hän lisäksi tarkentavaan kysymykseen. Olen avannut tulokset vastaavassa järjestyksessä kuin mitä ne ovat olleet kyselyssä. Vastaukset on jaoteltu prosentiosuuksien mukaan ja ne on esitetty prosentuaalisesti tuloksissa.

Kyselyn lähtökohtana on halu ja tarve saada nuorten oma ääni kuuluviin. Olen tässä opinnäytetyössä käsitellyt Z-sukupolvea lähdemateriaalin ja oman pohdinnan kautta, mutta mielestäni se ei yksin riittänyt. Koska työni viitekehysenä toimii digitaalisen kiihtymisen käsite, halusin kyselytutkimuksessa keskittyä nuorten käyttökokemuksiin, sekä heidän näkemyksiinsä Internetistä ja sosiaalisesta mediasta. Tavoitteena oli, että kyselyyn vastaajat edustaisivat Z-sukupolvea, eli olisivat iältään noin 13–20-vuotiaita.

Kyselyyn vastasi hyvin eri-ikäisiä nuoria. Suurin osa, 30,8 % ilmoitti iäkseen alle 13 vuotta. Seuraavaksi suurin vastaajaryhmä oli 13–15-vuotiaat, joita oli 29,2 % vastaajista. Kolmanneksi suurin ryhmä olivat yli 20-vuotiaat, 24,6 % vastaajista. Kuvioissa 12 ja 13 sukupuoli- ja ikäjakauma on kuvattu ympyrädiagrammilla.

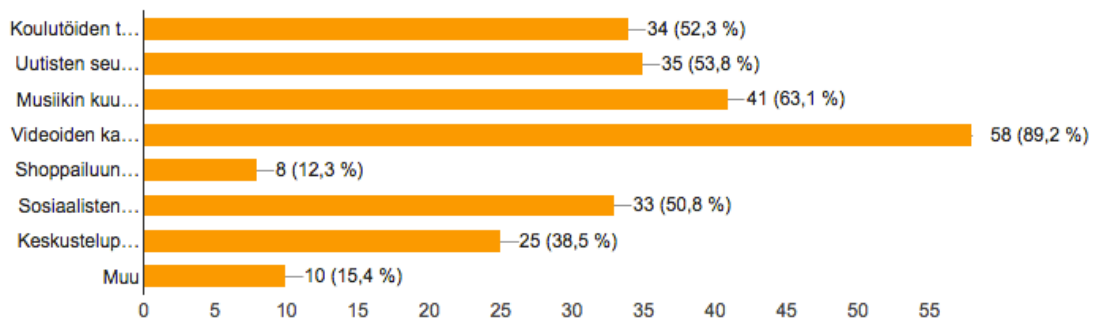
Kuvio 12. Vastaajien sukupuolijakauma.

Kuvio 13. Vastaajien ikäjakauma.

Kuviosta 13 käy ilmi, että yhteensä reilut 45 prosenttia kyselyyn vastaajista ilmoitti iäkkään yli 13 mutta alle 20 vuotta. Hajanainen ikäotos selittyy todennäköisesti sillä, että kysely jaettiin keskustelupalstoille, joita suosivat eri-ikäiset nuoret. Alle 13-vuotiaiden suuri osuus oli silti yllätys. Voin vain spekuloida mistä se johtuu, mutta todennäköisesti olin arvioinut yhden tai useamman keskustelupalstan käyttäjien iän todellisuutta korkeammaksi.

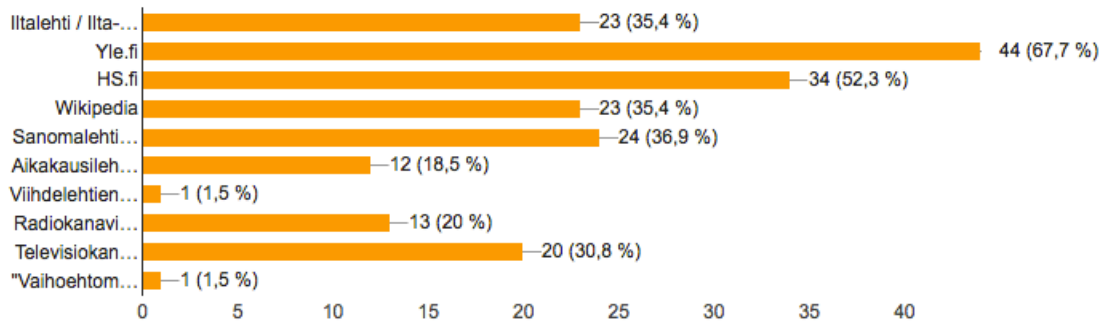
Kyselyn ensimmäisessä osiossa tarkasteltiin vastaajien Internetin käyttöä. Vastaajilta kysyttiin, kuinka monta tuntia he käyttävät Internetiä päivässä. Enemmistö eli 40 prosenttia ilmoitti käyttävänsä Internetiä 0-2 tuntia päivässä. Suosituin laite netin selaamiseen oli älypuhelin, jota käytti ensisijaisesti 53,8 % nuorista. Kysymys numero 5 oli ensimmäinen monivalintakysymys. Siinä kysyttiin, mihin vastaaja käyttää Internetissä vietetyn ajan. Kuviossa 14 kyselyyn vastaajien Internetissä käytetty aika on kuvattu palkkikaaviolla.

Kuvio 14. Mihin vastaajat käyttävät Internetissä vietetyn ajan.

Vastauksista päätellen selkeä enemmistö nuorista käyttää nettiä viihdetarkoituksessa, eli on sosiaalisessa mediassa tai katsoo videoita ja kuuntelee musiikkia. Kuviossa 14 näkyy myös, että yli puolet vastaajista ilmoitti lisäksi käyttävänsä Internetiä koulutöiden tekemiseen, tiedonhakuun ja uutisten seuraamiseen. 15,4 % vastaajista valitsi annettujen vaihtoehtojen lisäksi "muu" -kohdan. Heistä lähes jokainen ilmoitti lisäksi käyttävänsä Internetiä pelaamiseen.

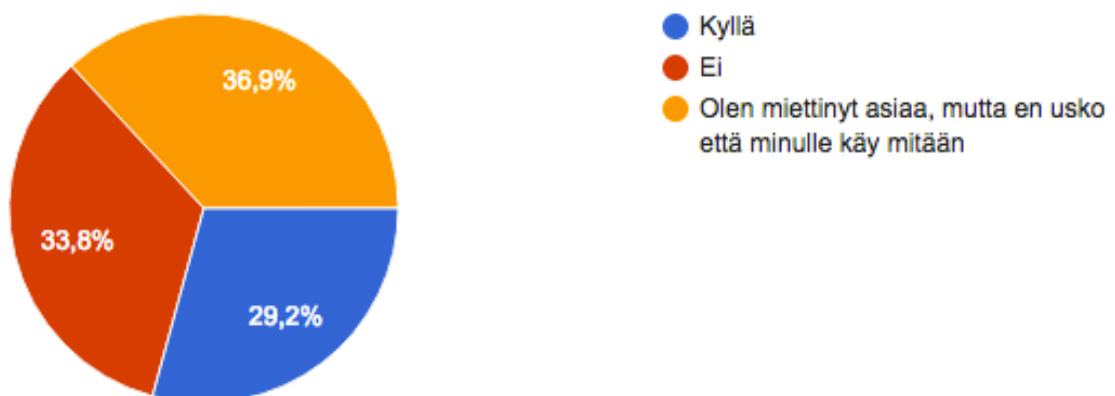
Kysymys 6 oli myös monivalintakysymys jossa tiedusteltiin, mitä Internet-lähteitä vastaajat pitivät luotettavina. Enemmistö eli 67,7 % piti Ylen verkkosivuja luotettavana uutislähteenä. Yli puolet vastaajista äänesti lisäksi Helsingin Sanomien luotettavuuden puolesta. Kuviossa 15 näkyvät kaikki vastausvaihtoehdot.

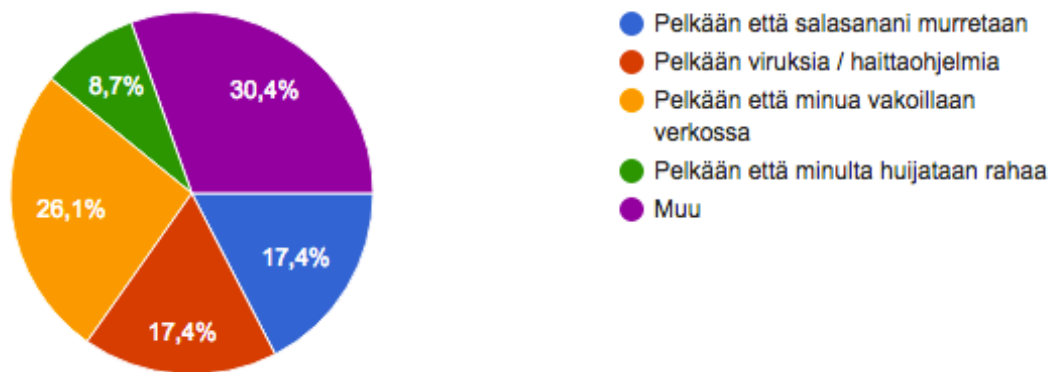
Kuvio 15. Mitä Internet-lähteitä nuoret pitävät luotettavina.

Kuviosta 15 käy ilmi, että tasan yhtä paljon eli reilut 35 prosenttia vastaajista piti Wikipediää yhtä luotettavana lähteenä kuin Ilta-Sanomia tai Iltalehteä. Syy, miksi Ilta-Sanomien ja Iltalehti olivat saman vastausvaihtoehdon alla oli se, että en uskonut nuorten tekevän eroa kahden hyvin samankaltaisen uutissivuston välillä.

Kyselyn seitsemäs kysymys oli ensimmäinen, jossa "kyllä" -vastaus johti tarkentavaan kysymykseen. Siinä kysyttiin, huolettako nuoria yksityisyys Internetissä. Äänet jakautuivat melko tasaisesti kolmen vastausvaihtoehdon välillä. Niukka enemmistö eli 36,9 % kyselyyn vastanneista kertoi miettineensä asiaa, mutta ei uskonut että heille käy mitään. Kuvio 16 havainnollistaa äänten jakautumisen, ja kuviossa 17 näkyvät vastausvaihtoehdot, mikäli vastaaja ilmoittaa olevansa huolissaan yksityisyydestään Internetissä.

Kuvio 16. Huolettako yksityisyys Internetissä?

Kuvio 17. Jos vastaaja vastasi "kyllä", tämä pystyi tarkentamaan vastaustaan.

Kuviosta 16 näkyy, että 29,2 % nuorista vastasi olevansa huolissaan yksityisyydestään netissä. Enemmistö näistä vastaajista valitsi syyksi "muu" -kohdan. Perusteluissa oltiin erityisesti huolissaan omasta yksityisyydensuojasta:

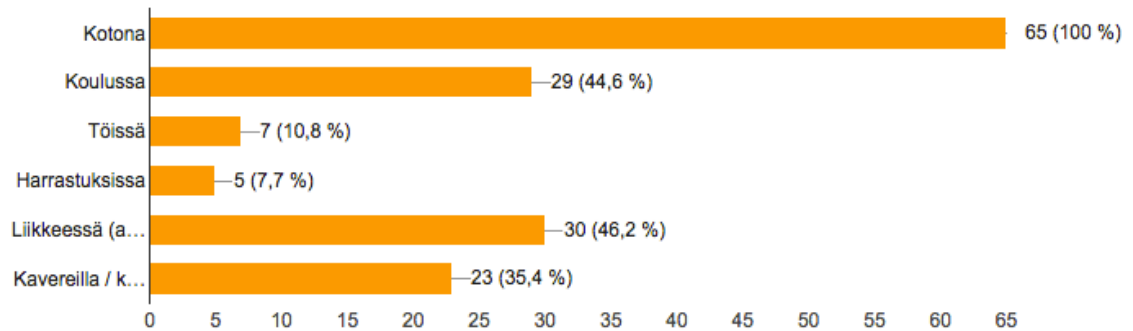
"En halua, että joku saa tietää minusta vaikka mitä. Netti on julkinen siinä missä sanomalehti."

"En tahdo tietojani käytettävän mihinkään. Esim. nyt Yhdysvalloissa kongressi pyrkii puskemaan yksityistietojen julkisen kauppamisen sallivaa lakiesitystä läpi."

"Pelkään ja varon kaikkia edellisiä (vastausvaihtoehtoja)."

Kyselyn toinen osa keskittyi nuorten sosiaalisen median käyttöön. Vastaajilta kysyttiin, kuinka monta tuntia he käyttävät sosiaalista mediaa päivässä. Enemmistö eli 53,8 % ilmoitti käyttävänsä sosiaalista mediaa 0-2 tuntia päivässä; huomioitavaa on, että luku on 13,8 % korkeampi kuin kyselyn kolmannessa kysymyksessä, jossa tiedusteltiin kuinka monta tuntia vastaaja käyttää Internetiä päivässä. Tästä voi päätellä, että osa vastaajista näkee netissä ja sosiaalisessa mediassa vietetyn ajan kahtena eri asiana. Ylivoimaisesti suosituin laite sosiaalisen median selaamiseen oli älypuhelin, jota käytti ensisijaisesti 72,3 % nuorista.

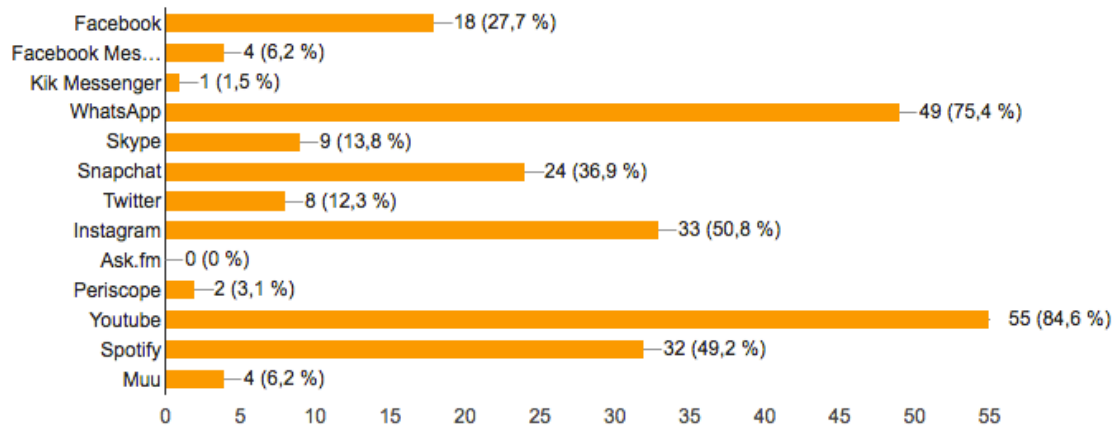
Kysymyksessä 10 kartoitettiin, missä nuoret käyttävät sosiaalista mediaa. Kysymys oli monivalintakysymys, jossa täydet 100 prosenttia ilmoitti käyttävänsä sosiaalista mediaa kotona. Kuviossa 18 näkyvät kaikki vastausvaihtoehdot.

Kuvio 18. Missä nuoret käyttävät sosiaalista mediaa.

Kuviosta 18 käy ilmi, että seuraavaksi eniten ääniä eli 46,2 % sai liikkeessä (autossa, bussissa, junassa jne.). Kolmanneksi suosituin vastausvaihtoehto oli koulussa, jonka valitsi reilut 45 prosenttia vastaajista. Luvussa 3 käsittelen eroja miesten ja naisten välisessä Internetin käytössä. Tutkimusten mukaan suomalaisista naiset ja miehet käyttävät Internetiä yhtä paljon, kun tarkastellaan tavallisimpia käyttöpaikkoja (oma tai tutun koti, opiskelu- tai työpaikka). Tilanne muuttuu kun tarkastellaan Internetin käyttöä liikkeessä, eli silloin kun ihmiset liikkuvat kotien, työ- tai opiskelupaikkojen ulkopuolella (Tilastokeskus 2010). Mahdollinen jatkotutkimusideana tälle opinnäytetyölle olisi selvittää, näkyykö sukupuolten välinen ero myös Z-sukupolven tavassa käyttää Internetiä ja sosiaalista mediaa.

Kysymys 11 oli jälleen monivalintakysymys, jossa kysyttiin mitä sosiaalisen median palveluja nuoret käyttävät eniten. Vastausten perusteella suosituimpia palveluita ovat pöiviestipalvelut ja yhteisöpalvelut. 6,2 % vastaajista valitsi annettujen vaihtoehtojen lisäksi "muu" -kohdan. Muita nuorten käyttämiä palveluita olivat Musical.ly, Discord, Tinder ja Ylilauta. Kuviossa 19 näkyy, miten vastaajien äänet jakautuivat eri sosiaalisten median palveluiden välille.

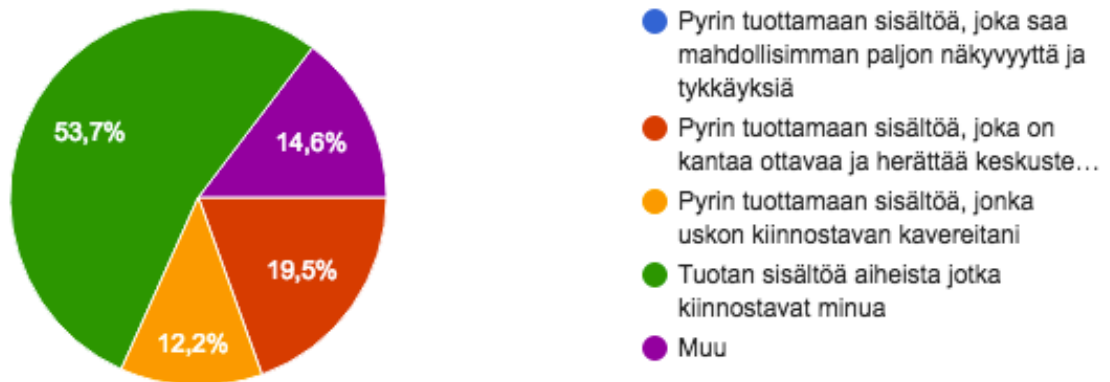

Kuvio 19. Mitä sosiaalisen median palveluja nuoret käyttävät eniten.

Enemmistö vastaajista eli reilut 75 prosenttia ilmoitti käyttävänsä Whatsappia. Eniten ääniä sai kuitenkin Youtube, jota käyttää 84,6 % nuorista. Eräs vastaaja ihmetteli, voidaanko Youtube ja Spotify laskea osaksi sosiaalista mediaa. Mielestäni kyllä, sillä sosiaalinen media kattaa palveluita ja sovelluksia, joissa yhdistyvät sekä sisällöntuotanto että käyttäjien välinen kommunikaatio. Youtuben kommenttikulttuuri on vuorovaikutteisempaa kuin Spotifyssä, mutta Spotify on mahdollista linkittää esimerkiksi Facebook- tai Twitter-tiliin. Käyttäjä voi jakaa soittolistojaan Facebook-ystävillään tai ehdottaa tälle uusia artisteja.

Kysymyksessä 12 nuorilta tiedustellaan millainen on heidän mielestäsi hyvä sosiaalisen median palvelu. Lähes puolet vastaajista arvosti eniten sitä, että palvelu on selkeä ja helppokäyttöinen. Yhtä paljon kannatusta, reilut 15 prosenttia, sai kaksi vastausvaihtoehtoa: se, että palvelu on suosittu ja sillä on paljon käyttäjiä, ja se, että palvelu on saatavilla älypuhelimelle. Yksi nuorista totesi oivaltavasti, että hyvä sosiaalisen median palvelu täyttää tarvittavan ja tärkeän markkinaraon. Toinen vastaaja lisäsi, että hyvällä sosiaalisen median palvelulla on sisällöllisesti arvoa, ja sen käyttämisestä on hyötyä.

Tästä eteenpäin tutkimus keskittyi nuorten kokemuksiin sosiaalisesta mediasta. Kysymyksessä 13 kysytään nuorten syitä käyttää sosiaalista mediaa. Yli puolet vastaajista ilmoittaa syyksi halun pitää yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin. Toiseksi suurin vastaajaryhmä, 26,2 % tunnusti sosiaalisen median käytöstä tulleen tapa. Kyselyyn vastanneista 60 prosenttia tekee tilapäivityksiä, julkaisee kuvia ja kommentoi muiden julkaisuja sosiaalisessa mediassa. Niistä, jotka ilmoittivat tuottavansa sisältöä sosiaaliseen mediaan, yli puolet kertoi tuottavansa sisältöä aiheista jotka kiinnostavat heitä itseään. Kuviossa 20 näkyvät kysymyksen 14b vastausvaihtoehdot.

Kuvio 20. Vastaajia pyydetään kuvailemaan suhdettaan tuottamaansa sisältöön.

Kuviosta 20 käy ilmi, että toiseksi suurin ryhmä vastaajista, lähes 20 prosenttia pyrkii tuottamaan sisältöä, joka on kantaa ottavaa ja herättää keskustelua. Tämä kertoo siitä, että suomalaisnuoret ovat kiinnostuneita yhteiskunnallisista asioista. Toinen jatkotutkimusehdotus tälle opinnäytetyölle voisi olla selvittää, mitkä aiheet Z-sukupolvi tuntee itselleen tärkeiksi, ja miten nuoret saadaan mukaan niiden kehittämiseen.

Kuviosta 20 selviää myös, että lähes 15 prosenttia valitsi kysymyksessä 14b annetuista vaihtoehtoista "muu" -kohdan. Nuoret kertoivat muun muassa, että tuottavat sisältöä josta itse pitävät, ja mikä ilahduttaa muita ympäri maailman eikä vain kavერიpiiriä. Yksi vastaaja kertoi tavoitteekseen tuottaa visuaalisesti tyydyttäviä ja tarkkoja kuvia.

Vaikka sosiaalinen media koettiin tutkimuksessa yleisesti positiivisena asiana, kyselyyn vastanneista 26,2 % ilmoitti kokeneensa painetta käyttää sosiaalista mediaa. Paineita aiheuttivat eri asiat, mutta puolet nuorista koki suurimmaksi syyksi sen, että he pelkäävät jäävänsä kavერიporukan ulkopuolelle, elleivät ole sosiaalisessa mediassa. Lähes yhtä moni, reilut 45 prosenttia vastasi pelkäävänsä, että tiedotusasiat koulussa ja harrastuksissa menevät muuten ohi, koska niistä ilmoitetaan vain sosiaalisessa mediassa. Eräs vastaaja koki, että työn kautta oli pakko käyttää sosiaalista mediaa. Toinen nuori kiteytti asian seuraavasti:

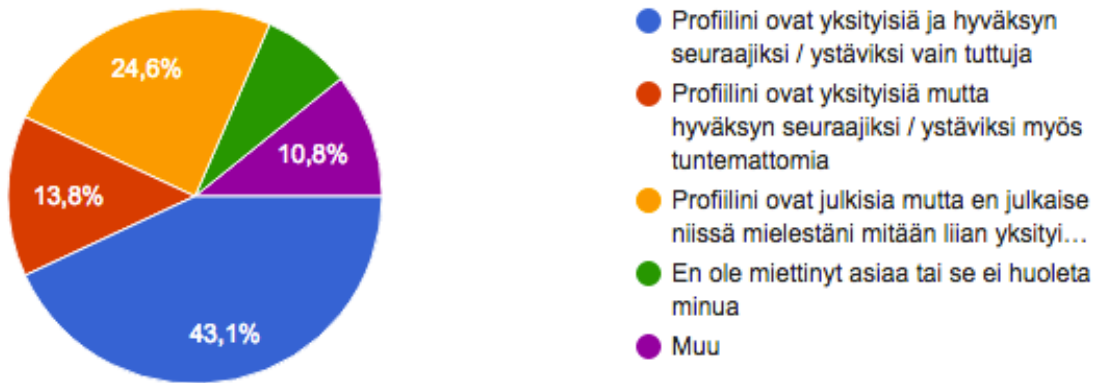
"Paineet tulee ehkä siitä että kaikki muut duunaa samaa juttua paitsi minä."

Tästä huolimatta valtaosa kyselyyn vastaajista koki sosiaalisen median vaikuttaneen reaalielämäänsä positiivisella tavalla. Kysymyksessä 16 nuoret pääsivät vastaamaan, miten sosiaalinen media on vaikuttanut heidän "oikeaan" elämäänsä. Monivalintakysymyksessä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto.

Suurin vastaajaryhmä, 66,2 % oli sitä mieltä, että he pitävät enemmän yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin sosiaalisen median ansiosta. Yhden vastaajan erolla toiseksi ja kolmanneksi suosituimmaksi vastausvaihtoehdoksi nousivat se, että soittaminen ja tekstareiden lähettäminen on vähentynyt sosiaalisen median takia, ja se, että vastaaja oli saanut uusia ystäviä sosiaalisen median kautta.

Suurin vastaajaryhmä, 66,2 % oli sitä mieltä, että he pitävät enemmän yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin sosiaalisen median ansiosta. Yhden vastaajan erolla toiseksi ja kolmanneksi suosituimmaksi vastausvaihtoehdoksi nousivat se, että soittaminen ja tekstareiden lähettäminen on vähentynyt sosiaalisen median takia, ja se, että vastaaja oli saanut uusia ystäviä sosiaalisen median kautta. Lisäksi säksi, että yli 35 prosenttia nuorista oli saanut uudestaan yhteyden vanhoihin tuttuihin sosiaalisen median avulla. Pieni osa vastaajista kertoi, että heitä on kiusattu (4,6 %) tai he ovat itse kiusanneet (3,1 %) sosiaalisessa mediassa. Nuoret kommentoivat, että sosiaaliseen mediaan jää helposti koukkuun, mutta myös ettei sosiaalinen media ole vaikuttanut heidän elämäänsä "oikein mitenkään."

Kyselytutkimuksen viimeisessä kysymyksessä kartoitettiin, kuinka tarkkoja nuoret ovat yksityisyydestään sosiaalisessa mediassa. Kuvioista 21 käy ilmi, että vastausten perusteella enemmistö nuorista pitää profiilejaan yksityisinä ja hyväksyy seuraajiksi tai ystäviksi vain tuttuja.

Kuvio 21. Kuinka tarkkoja vastaajat ovat yksityisyydestään sosiaalisessa mediassa.

Kuviosta 21 näkyy, että toiseksi suurin vastaajaryhmä, lähes 25 prosenttia kertoi sosiaalisen median profiilinsa olevan julkisia, mutta että he eivät julkaise niissä mielestään mitään liian yksityistä. "Muu" -vaihtoehdon kommenttien perusteella nuorille on normaalia pitää osa profiileistaan yksityisinä ja osa julkisina. Kaiken kaikkiaan nuoret tuntuvat olevan tarkkoja yksityisyydestään tai vähintään tietoisia siitä, mitä he julkaisevat julkisissa some-profiileissaan. Ainoastaan reilut 8 prosenttia vastaajista kertoi, etteivät he ole miettineet tai ettei heitä huoleta yksityisyys sosiaalisessa mediassa.

6 Yhteenveto

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, mikä digitaalinen kuilu on ja miten se ilmenee. Lisäksi tutkin mitkä tekijät vaikuttavat digitaalisen kuilun syntymiseen sekä maailmanlaajuisesti että Suomessa. Työn toisena tavoitteena oli tarkastella 1990-luvun puolivälin jälkeen ja 2000-vuosikymmenen alussa syntyneen niin sanotun Z-sukupolven tapaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Käytän nuorista myös nimitystä diginatiivit korostaakseni nuorten läheistä suhdetta teknologiaan.

Työssäni olen määritellyt digitaalisen kuilun tarkoittavan ihmisten kahtiajakoa niihin, jotka pääsevät tai eivät pääse hyötymään digitaalisesta teknologiasta. Teknisten esteiden kuten laitteiden tai verkkoyhteyden puuttumisen lisäksi kansalaisten puutteelliset valmiudet toimia digitaalisessa ympäristössä aiheuttavat sen, että digitaalista kuilua on vaikea kuroa umpeen. Kuilun yhtenä vaarana on ajautuminen tilanteeseen, jossa osalla kansalaisista on muita huomattavasti huonommat mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Työn teoreettisen viitekehyksen selkärangan muodosti Pippa Norrisin vuonna 2001 julkaistu Digital Divide. Monet Norrisin esittämistä tulevaisuudennäkymistä osoittautuivat paikkaansapitäviksi kun niitä peilasi nykyhetkeen. Työssäni viittaan tutkimustuloksiin jotka osoittavat, että digitaalinen kuilu on kaventunut Suomessa ja muissa Pohjoismaissa tasaisesti koko 2000-luvun niin kuin Norris ennusti. Myös Norrisin digitaalisen kuilun kolme eri aspektia, globaali, lokaali ja demokraattinen kuilu kestävät tarkastelua nykyaikaisessa kontekstissa. Kaiken kaikkiaan Norrisin teos on kestänyt hyvin ajan hampaissa.

Työni antaa viitteitä siitä, että suurimpia syitä digitaalisen kuilun muodostumiseen ovat ikä, sukupuoli, koulutus, tulotaso ja asuinpaikka. Eri syiden merkitys vaihtelee riippuen siitä, mistä näkökulmasta digitaalista kuilua ja sen osatekijöitä käsitellään. Suomessa digitaalista kuilua on onnistuttu kuromaan umpeen kehittämällä entistä nopeampia ja kattavampia laajakaistayhteyksiä. Vaikka tekninen kuilu on kaventunut ei Suomessa olla onnistuttu kuromaan sukupolvien välisestä erosta johtuvaa kuilua. Usein kuullaan puhuttavan kuinka haavoittuvaisessa asemassa ovat vanhukset, jotka eivät joko pysty tai halua pysyä mukana teknologisessä kehityksessä. Esimerkiksi pankkien ja eri virastojen palveluiden siirtyessä yhä enemmän Internetiin, vähenevät mahdollisuudet perinteiseen kasvokkaiseen asiointiin.

Tulkintani mukaan myös Z-sukupolven nuoret ovat vaarassa syrjäytyä digitaalisesti, vaikka he eivät sitä itse välttämättä tiedosta. Tutkiessani aiheitta kiinnitin huomiota siihen, että yhteiskunnallinen keskustelu ruokkii kuvaa Z-sukupolven edustajista jonkinlaisina tulevaisuuden moniosaajina sekä vanhan, paikoilleen kangistuneen liiketoimintakulttuurin mullistajina. Olen samaa mieltä siitä, että diginatiivit eroavat selvästi heitä edeltävistä sukupolvista. Tähän vaikuttavat sekä Z-sukupolven erityispiirteet että nuoriin kohdistuvat ennako-odotukset. Diginatiivit ovat kasvaneet digitaalisen teknologian ympäröimänä, ja käyttävät uusimpaa teknologiaa hyödyntäviä laitteita luontevasti verrattuna vanhempiinsa ja opettajiinsa, jotka ovat joutuneet ottamaan uuden teknologian haltuunsa vanhemmalla iällä.

Samaan aikaan täytyy muistaa, Z-sukupolven nuoret ovat yksilöitä siinä missä muutkin, eikä heitä voi niputtaa yhdeksi ryhmäksi yhteisen sukupolvikokemuksen perusteella. Vaikka nuoret sukkuloivat sujuvasti sosiaalisessa mediassa, saattavat tiedonhaku ja sähköinen viranomaisasiointi tuottaa isojakin ongelmia. Kyselytutkimuksesta saamieni

tulosten perusteella nuorten Internetin käyttö keskittyy viihteeseen, eli sosiaaliseen mediaan, videoiden katseluun, musiikkiin kuunteluun ja pelaamiseen. Voidaan olettaa, että perinteisemmissä tietotekniikkaosaamisessa, joita työelämä ainakin vielä edellyttää, on suurempia eroja.

Vastuu Z-sukupolven digitaalisesta syrjäytymisestä ei ole yksin nuorten harteilla. Digitaalinen kuilu asettaa ihmiset eriarvoiseen asemaan samalla tavalla kuin rikkaus ja köyhyys. Käsittelin alaluvussa 3.1.2 diffuusioteoriaa, jonka mukaan Internetin ensikäyttäjät ovat muihin käyttäjiin verrattuna etuoikeutetussa asemassa. Teoriaa voi soveltaa myös tilanteeseen, jossa ne lapset ja nuoret, joiden vanhemmillä on resursseja hankkia ja opastaa heitä uusimpien laitteiden käytössä, ovat etuoikeutetussa asemassa verrattuna köyhien perheiden lapsiin. Köyhien perheiden lapset oppivat kasvaessaan käyttämään älypuhelinia ja samoja sosiaalisen median palveluja kuin varakkaammat ikätoverinsa, mutta on olemassa riski, että erot teknologisessa osaamisessa kasvavat ja kuilu laajenee nuorten varttuessa ja siirtyessä työelämään.

Kyselytutkimuksen tulokset antavat ymmärtää, että nuoret kokevat sosiaalisen median pääasiassa positiivisena asiana. Selkeä enemmistö ilmoitti käyttävänsä sosiaalisen median palveluja pitääkseen yhteyttä ystäviin ja sukulaisiin. Olen samaa mieltä siitä, että sosiaalisessa mediassa on paljon hyviä puolia. Sen avulla voi luoda uusia ihmissuhteita ja pitää yhteyttä kaukana asuviin ystäviin. Monelle yksinäiselle ja syrjäytymisvaarassa olevalle nuorelle Internet ja some on henkireikä, joka voi auttaa hakemaan apua ja selviämään vaikeiden aikojen yli. Vain pieni prosentti kyselyyn vastanneista nuorista kertoi, että heitä on kiusattu tai he ovat kiusanneet sosiaalisessa mediassa. Tämä ei tietenkään tarkoita, etteikö kiusaamista tapahtuisi netissä. Uutiset ovat täynnä tapauksia, joissa nuorta kiusataan koulussa, ja kotiin tultua vainoaminen jatkuu kiusaajien toimesta sosiaalisessa mediassa.

Vaikka nuoret suhtautuivat sosiaaliseen mediaan myönteisesti, yli neljännes kyselyyn vastanneista kertoi kokeneensa painetta käyttää sosiaalista mediaa. Heistä puolet pelkäsi jäävänsä porukan ulkopuolelle, elleivät he ole somessa. Sosiaalinen media tulee nykyään vastaan monessa tilanteessa, kuten koulussa, harrastuksissa ja töissä, ja on ymmärrettävää että nuori voi kokea olonsa tukalaksi ellei hän muiden tapaan liity someen. Toisin sanoen sosiaaliseen mediaan kuulumattomuus lisää vaaraa jäädä viestinnän ulkopuolelle.

Tämän tutkimuksen perusteella voidaan olettaa, että sosiaaliseen mediaan kuulumisesta on tullut nuorten keskuudessa normi. Sosiaalisen median ulkopuolelle jättäytyminen herättää kysymyksiä ja kummastusta, sillä läsnäolo verkossa ei ole vain nuorten juttu, vaan siitä on tullut nyky-yhteiskunnassa lähes oletusarvo. Sosiaalisella medialla on yhä suurempi merkitys esimerkiksi työmarkkinoilla. Sekä työnhakijat että työnantajat hyödyntävät LinkedInin ja Facebookin kaltaisia palveluja tehdäkseen itsensä näkyväksi.

Kyselyyn vastanneet nuoret tuntuivat olevan tarkkoja yksityisyydestään sosiaalisessa mediassa tai vähintään tietoisia siitä, mitä he julkaisevat julkisissa profileissaan. Sosiaalisen median luonteeseen kuuluu avoimuus sekä sisältöjen ja tiedon jakaminen. Koska tieto on julkista ja kenen tahansa saatavilla on erityisen tärkeää, että nuoret ovat tietoisia siitä, millaista sisältöä he jakavat itsestään. Esitin alaluvussa 2.3, että 2010-luvun nuorille vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa on yhtä luonnollista kuin kasvokkainen vuorovaikutus. Tutkimukseni perusteella voin todeta, että väittämä pitää paikkansa.

Asetin alussa työlleni tavoitteet, jotka olen mielestäni onnistunut täyttämään. Olen määritellyt mitä digitaalinen kuilu mielestäni tarkoittaa ja miten se ilmenee. Olen pohjustanut aihetta käsittelemällä teknologista läpimurtoa ja tietoyhteiskunnan syntyä maailmanlaajuisesta perspektiivistä. Olen syventynyt digitaalisen kuilun kolmeen eri aspektiin Norrisin määritelmää mukailen, mutta pyrkinyt peilaamaan lähdemateriaalia nykyhetkeen ja suomalaiseen yhteiskuntaan. Olen käsitellyt diginatiiveja edeltäviä sukupolvia ja pohtinut Z-sukupolvea määritteleviä asioita ja nuorten tapaa käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa.

Osana opinnäytetyötäni toteutin myös verkkokyselyn, jossa tutkin nuorten Internetin ja sosiaalisen median käyttöä. Vaikka kysely muistuttaa paljon määrällistä tutkimusta, sisältää se myös piirteitä laadullisesta eli kvalitatiivisesta tutkimuksesta.

Tutkimukseen valittiin kuusi nuorten suosimaa keskustelupalstaa, jolle kysely jaettiin: Aku Ankka -lehden keskustelupalsta, Aapeli -peliyhteisön keskustelupalsta, Cosmopolitan -lehden keskustelupalsta, Hevostalli.net -foorumi, Koululainen -lehden keskustelupalsta ja Suomi24 -verkkoyhteisön nuorille tarkoitettulle keskustelupalsta. Alun perin mukana oli myös nuorten tyttöjen suosima Demi.fi. Tutkimusmateriaalin keräämiseen vaadittiin etukäteen pyydetty lupa lehden toimitukselta, mutta valitettavasti yhteydenot-

topyyntöihini ei vastattu yrityksestä huolimatta. Tämän takia en päässyt jakamaan kyselyä Demi-lehden keskustelupalstalla, joka olisi ollut kävijämäärältään isompia foorumeita.

Kyselytutkimuksen haasteista huolimatta se antoi mielenkiintoisen kuvan nuorten Internetin käytöstä ja suhteesta sosiaaliseen mediaan. Seitsemännen keskustelupalstan puuttuminen näkyi myös vastausten määrässä, joita tuli kaiken kaikkiaan 65. Vastausten määrän perusteella ei tutkimuksen tuloksista voida mielestäni vetää kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä, mutta tutkimus auttaa silti hahmottamaan millaisessa media-maisemassa nuoret elävät.

Kyselyyn hyvin hyvin eri-ikäisiä nuoria. Reilut 45 prosenttia kyselyyn vastaajista ilmoitti iäkseen yli 13 mutta alle 20 vuotta. Hajanainen ikäotos oli yllätys, sillä olin odottanut tasaisempaa ikäjakaumaa. Pohdittuani asiaa minulla on esittää tähän kaksi mahdollista syytä: ensinnäkin kysely jaettiin keskustelupalstoille, joita suosivat eri-ikäiset nuoret. Esimerkiksi Koululainen-lehti on suunnattu lapsille ja varhaisnuorille, joten sen keskustelupalstan käyttäjät ovat nuorempia kuin Cosmopolitan -lehden foorumin tai Suomi24 -verkkoyhteisön käyttäjät.

Toiseksi olin todennäköisesti arvioinut yhden tai useamman keskustelupalstan käyttäjien keski-ikä vääriin. Oletin virheellisesti, että Aapeli -nettipalvelua käyttävät pääasiassa nuoret, mutta tutkimalla asiaa paljastui, että yli 30 prosenttia Aapelin käyttäjistä on yli 30-vuotiaita kaikkein käyttäjien keski-ikä ollessa noin 19 vuotta. Jos toteuttaisin verkko-kyselyn uudestaan, pohtisin uudelleen kyselyn jakamista Aapeliin.

Opinnäytetyöprosessi käynnistyi alkuvuodesta 2017. Opinnäytetyön aihetta suunnitelllessani pidin alusta asti itsestänselvyytenä, että teen työn digitaalisesta kuilusta. Näkökulma Z-sukupolveen tuli siinä vaiheessa kuin pohdin, millaisesta näkökulmasta aihetta voisi tarkastella. Valinta osoittautui hyväksi, sillä se auttoi tuomaan digitaalisen kuilun käsitteen 2010-luvulle. Koen, että opinnäytetyön yhteydessä toteutetun kyselytutkimuksen kautta sain perehtyä aiheeseen sekä teoriassa että käytännössä.

Alussa jo pelkän opinnäytetyöprosessin sisäistäminen on tuntui haastavalta. Etenkin alussa koin, että työ etenee tuskallisen hitaasti. Tammi-helmikuu 2017 kului lähdekirjallisuuteen tutustuessa sekä teoreettisen viitekehyksen määrittelyssä. Kiinnostus aiheeseen auttoi ylläpitämään motivaatitasoani koko opinnäytetyöprosessin ajan. Samalla

huolehdin, että kiinnyn aiheeseen niin paljon, että tulen sokeaksi omalle tekstilleni. Siksi välillä tuntui suorastaan helpottavalta kokea välillä suoranaista ähkyä aiheeseen ja laittaa työ sivuun vähäksi aikaa.

Maaliskuussa 2017 aloin suunnittelemaan kyselytutkimusta, joka toteutettiin maaliskuuhuhtikuun vaihteessa 2017. Tutkimusmenetelmät eivät olleet etukäteen tuttuja ja perehtyessäni eri menetelmiin olen oppinut paljon tutkimuksen tekemisestä. Huhtikuun 2017 alku sujautti hujauksessa ohi kyselytutkimuksen tuloksia analysoidessa ja viimeistellessä opinnäytetyötä julkaisukuntoon.

Ohjaava opettajani on ollut koko opinnäytetyöprosessin ajan merkittävä tuki, jonka puoleen olen voinut kääntyä milloin tahansa. Hän on sopivassa suhteessa antanut minulle tilaa työskennellä itsenäisesti, mutta on myös kyseenalaistanut valintojani ja auttanut minua kehittymään kirjoittajana sekä parantanut kykyäni nähdä asiat useammalta kantilta.

Haluan lopettaa opinnäytetyöni lainaten erästä kuuluisaa kirjailijaa. Sama lainaus löytyy Pippa Norrisin kirjasta Digital Divide, joka on ollut isossa osassa tätä opinnäytetyötä tehdessäni. Mielestäni lainaus kertoo meille jotain keskeistä paitsi ajasta, jossa elämme myös yhteiskuntamme ja kulttuurimme luonteesta:

Tämä oli aikakausista paras ja pahin, se oli viisauden ja hulluuden ikä, uskon aika, epäilyksen aika, valon ja pimeyden aika, tämä oli toivon kevät ja epätoivon talvi, meillä oli kaikki edessämme eikä mitään edessämme, kuljimme kaikki suoraa päätä taivaaseen, kuljimme kaikki suoraa päätä toista tietä -- sanalla sanoen, aikakausi muistutti niin nykyistä aikaa, että jotkut sen suurisuisimmista auktoriteeteista yksipäisesti väittivät, että siihen, niin hyvään kuin pahaankin nähden, taisi sovelluttaa ainoastaan superlatiivivertailumuotoa.

– Charles Dickens, Kaksi kaupunkia (1859). Käännös Saimi Järnefelt.

Lähteet

Accenture 2016. Getting to Equal: How Digital is Helping Close the Gender Gap at Work. <<https://www.accenture.com/us-en/gender-equality-research-2016>> (luettu 14.2.2017).

ACLU n.d. About the ACLU. <<https://www.aclu.org/about-aclu?redirect=about-aclu-0>> (luettu 6.4.2017).

Alatalo, Johanna, Mähönen, Erno & Räisänen, Heikki 2017. Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus.
<<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79182/nuorten%20ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4%20ja%20sen%20ulkopuolisuus%202017.pdf?sequence=1>> (luettu 15.3.2017).

Alestalo, Matti 2007. Rakennemuutokset ja sukupolvet.
<<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101070/072alestalo.pdf?sequence=1>> (luettu 9.3.2017).

Anttila, Pirkko 1996. Tutkimisen taito ja tiedon hankinta.
<<https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta>> (luettu 30.3.2017).

Atlas Obscura 2016. Found: A Map of the Entire Internet, As of 1973.
<<http://www.atlasobscura.com/articles/found-a-map-of-the-entire-internet-as-of-1973>> (luettu 21.2.2017).

Aulasmaa, Maarit 2016. Suomalaiset huolissaan alhaisesta syntyvyydestä
<<http://yle.fi/uutiset/3-9156528>> (luettu 22.3.2017).

Beall, George 2016. 8 Key Differences between Gen Z and Millennials
<http://www.huffingtonpost.com/george-beall/8-key-differences-between_b_12814200.html> (luettu 21.3.2017).

Bitso, Constance, Fourie, Ina & Bothma, Theo J.D. n.d. Muutos perinteisestä sensuurista internet-sensuuriin: kehityssuuntia eräissä maissa.

<http://www.sananvapausjasensuuriverkkoaikana.com/artikkelit/pdf/Bitso_Fourie_Bothma_FIN.pdf> (luettu 17.2.2017).

Compaine, M. Benjamin 2001. The Digital Divide : Facing a Crisis or Creating a Myth? Cambridge: MIT Press.

Dickens, Charles, 1859. Kaksi Kaupunkia.

<<http://gutenberg.readingroo.ms/4/8/0/2/48023/48023-8.txt>> (Luettu 14.4.2017).

Electronic Frontier Finland n.d. Etusivu. <<https://effi.org>> (luettu 5.2.2017).

Electronic Frontier Foundation n.d. A History of Protecting Freedom Where Law and Technology Collide. <<https://www.eff.org/about/history>> (luettu 5.3.2017).

Hautamäki, Antti 1996. Suomi teollisen ja tietoyhteiskunnan murroksessa.

<<https://media.sitra.fi/2017/02/27173351/sitra154-2.pdf>> (luettu 5.2.2017).

Heikkilä, Tarja 2014. Kvantitatiivinen tutkimus. <<http://docplayer.fi/7991122-Kvantitatiivinen-tutkimus-tarja-heikkila.html>> (luettu 30.3.2017).

Helminen, Marja-Liisa 2017. Maahanmuutto kasvattaa nuorten määrää.

<http://tietotrendit.stat.fi/mag/mag/article/210/#_ga=1.112556931.601398459.1486625759> (luettu 22.3.2017).

Hoffman, Claire 2010. The Battle for Facebook.

<<http://www.rollingstone.com/culture/news/the-battle-for-facebook-20100915>> (luettu 10.2.2017).

Huuhtanen, Heidi 2001. Tietoyhteiskuntaa rakentamassa.

<http://www.tieke.fi/download/attachments/15108149/TIEKE_historiikki.pdf?version=1&modificationDate=1331549798000&api=v2> (luettu 5.2.2017).

Hyperland d.n. My life and work, very brief. <<http://hyperland.com/mlawLeast.html>>

(luettu 23.2.2017).

Hämäläinen, Ulla & Tuomala, Juha 2013. Faktaa nuorisotyöttömyydestä.
<http://vatt.fi/documents/2956369/3012265/vatt_policybrief_22013.pdf> (luettu 14.3.2017).

Internet Live Stats 2016. Internet Users in the World.
<<http://www.internetlivestats.com/internet-users>> (luettu 9.2.2017).

Internet Live Stats 2016. Internet Users by Country (2016).
<<http://www.internetlivestats.com/internet-users-by-country>> (luettu 9.2.2017).

Internet Society n.d. Brief History of the Internet.
<<http://www.internetsociety.org/internet/what-internet/history-internet/brief-history-internet>> (luettu 21.2.2017).

Kansalaisaloite n.d. Kansalaisaloite lyhyesti.
<<https://www.kansalaisaloite.fi/fi/ohjeet/kansalaisaloite-lyhyesti>> (luettu 16.2.2017).

Karhula, Päivikki n.d. Transparency Suomi ry edistää läpinäkyvyyttä.
<<https://sananvapauteen.fi/artikkeli/2420>> (luettu 20.2.2017).

Kauppalehti 2015. Y-sukupolvi on työelämän puhemies.
<<http://www.kauppalehti.fi/uutiset/olitko-nuori-lama-aikaan-vai-nousukaudella-nain-se-nakyy-tyopaikalla/52bz9dGf>> (luettu 14.3.2017).

KvantiMOTV 2010. Kyselylomakkeen laatiminen.
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>> (luettu 30.3.2017).

KvantiMOTV 2009. Tutkimusprosessi.
<<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/tutkimus/prosessi.html>> (luettu 30.3.2017).

Kääriäinen, Juuso 2016. 20-vuotias downshifftaaja: "Minulle on tarjottu työtä, mutta en arvosta suhteilla saatua hommaa". <<http://www.savonsanomat.fi/kotimaa/20-vuotias-downshifftaaja-Minulle-on-tarjottu-ty%C3%B6t%C3%A4-mutta-en-arvosta-suhteilla-saatua-hommaa/876915>> (luettu 6.4.2017).

Larjovuori, Riitta-Liisa, Manka, Marja-Liisa Manka & Nuutinen, Sanna 2015. Inhimillinen pääoma : Työhyvinvointia, tuloksellisuutta, pidempiä työuria? Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125755/URN_ISBN_978-952-00-3543-3.pdf?sequence=1> (luettu 9.2.2017).

Lilius, Reijo 1997. Suomi tietoyhteiskunnaksi - kansallisten linjausten arviointi.

<<https://media.sitra.fi/2017/02/27173357/sitra159-2.pdf>> (luettu 5.2.2017).

Malminen, Ulla 2016. Opiskelu, yrittäjyys vai downshifftaaminen? Ylen kysely kertoo, mitä suomalaiset haluavat. <<http://yle.fi/uutiset/3-8561117>> (luettu 24.3.2017).

Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2016. Lapsi sosiaalisessa mediassa.

<http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/lapset_ja_media/lapsi-sosiaalisessa-mediassa> (luettu 8.3.2017).

Nieva, Richard 2013. Ashes to ashes, peer to peer: An oral history of Napster.

<<http://fortune.com/2013/09/05/ashes-to-ashes-peer-to-peer-an-oral-history-of-napster>> (luettu 10.2.2017).

Norris, Pippa 2001. Digital Divide : Digital divide : Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide. Cambridge: Cambridge University Press.

Nykänen, Ossi 2003. W3C pähkinänkuoressa.

<<http://www.w3c.tut.fi/reports/2003/0113aboutw3c>> (luettu 23.2.2017).

Oikeusministeriö 2016. Tasa-arvoiseen avioliittoon liittyvä jatkovalmistelu.

<<http://oikeusministerio.fi/fi/index/valmisteilla/lakihankkeet/henkilo-perhe-ja/tasa-arvoinenavioliittolaki.html>> (luettu 12.2.2017).

Online Universities 2012. 100 Important Innovations That Came From University Research. <<http://www.onlineuniversities.com/blog/2012/08/100-important-innovations-that-came-from-university-research>> (luettu 10.2.2017).

Paakkanen, Mikko 2016. Tältä näyttää nettisensuuri – Kiinan internet vaikenee yhä verilöylystä. <<http://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002904447.html>> (luettu 17.2.2017).

Pajunen, Airi & Ruotsalainen, Kaija 2012. Suuret ikäluokat eläkeiässä.
<http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_001.html> (luettu 10.3.2017).

Pihlas, Nina 2015. Z-sukupolvi kyseenalaistaa ennakoluulottomasti – myös auktoriteetit. <<https://www.opetin.fi/z-sukupolvi-kyseenalaistaa-ennakoluulottomasti-myos-auktoiteetit>> (luettu 19.3.2017).

Pullinen, Jussi 2016. Tähän ”luovaan työtilaan” voi Helsingin keskustassa nyt mennä ilmaiseksi läppäreineen töihin. <<http://www.hs.fi/nyt/art-2000002897402.html>> (luettu 5.4.2017).

Puttonen, Mikko 2012. Z luo uudet arvot.
<http://www.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/z_luo_uudet_arvot> (luettu 19.3.2017).

Pölkki, Minna 2014. Yhä nuoremmat lapset käyttävät sosiaalista mediaa.
<<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002716568.html>> (luettu 8.3.2017).

Rasila, Tanja 2015. Ylen historia. <<http://yle.fi/aihe/artikkeli/2015/01/11/ylen-historia>>
(luettu 10.3.2017).

Rekola, Juha 2001. Digitaalinen kuilu kasvaa.
<<https://www.maailmankuvalehti.fi/2001/3/digitaalinen-kuilu-kasvaa>> (luettu 23.1.2017).

Rottman, Gabe 2013. SimCity and the Digital Divide.
<<https://www.aclu.org/blog/simcity-and-digital-divide?redirect=blog/free-speech/simcity-and-digital-divide>> (luettu 6.4.2017).

Ruotsalainen, Kaija 2016. Mitä kuuluu suurille ikäluokille?
<http://tietotrendit.stat.fi/mag/mag/article/195/#_ga=1.70081303.601398459.1486625759> (luettu 9.2.2017).

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Hyvä tutkimuskäytäntö.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html> (luettu 30.3.2017).

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. <http://www.fsd.uta.fi/metodologia/metodologia/kvali/L1_2.html> (luettu 1.4.2017).

Salminen, Harri 1998. Internetin historia.

<<http://www.nic.funet.fi/index/FUNET/history/internet/fi/etusivu.html>> (luettu 23.2.2017).

Salokorpi, Jussi 2014. Kansalaisaloitteet lässähtävät toinen toisensa perään – Missä on syy? <<http://yle.fi/uutiset/3-7515192>> (luettu 16.2.2017).

Sassi, Sinikka 2003. Synnyttääkö verkko eriarvoisuutta?

<<http://www.mediaviestinta.fi/arkisto/index.php/mv/article/view/271/254>> (luettu 23.1.2017).

Sauer, Erika 2009. Vaara: Idols-sukupolvi töissä! <http://www.ebm-guidelines.com/dtk/shk/avaa?p_artikkeli=tll00579> (luettu 14.3.2017).

Seppänen, Janne & Väliaverron, Esa 2012. Mediayhteiskunta. Tallinna: Tallinna Raamatu- ja kirjallisuuskeskus.

Simonen, Marko 2017. Työntekijät kärsivät ulkonäköpaineista yllättävilläkin aloilla: "Hän laittoi itsensä kuntoon, että jaksaisi vielä tämän päivän"

<http://www.iltalehti.fi/tyoelama/2017022222200074877_tb.shtml> (luettu 5.4.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016. Nuorten osuus väestöstä uhkaa yhä pienentyä. <http://www.stat.fi/til/vaenn/2015/vaenn_2015_2015-10-30_tie_001_fi.html> (luettu 22.3.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2010. Sukupuolittunut internetin käyttö.

<http://www.stat.fi/til/sutivi/2010/sutivi_2010_2010-10-26_kat_002_fi.html> (luettu 9.2.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016. Suomalaiset käyttävät internetiä yhä useammin. <http://www.stat.fi/til/sutivi/2016/sutivi_2016_2016-12-09_tie_001_fi.html> (luettu 9.2.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2016. Syntyneiden määrän väheneminen kiihtyi. <http://www.stat.fi/til/synt/2015/synt_2015_2016-04-14_tie_001_fi.html> (luettu 9.3.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2017. Tammikuun työttömyysaste 9,2 prosenttia. <http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2017/01/tyti_2017_01_2017-02-21_tie_001_fi.html> (luettu 15.3.2017).

Suomen virallinen tilasto (SVT) 2007. Väestönkehitys itsenäisessä Suomessa - kasvun vuosikymmenistä kohti harmaantuvaa Suomea. <<http://www.stat.fi/tup/suomi90/joulukuu.html>> (luettu 9.3.2017).

Sutton, Chris 2004. Internet Began 35 Years Ago at UCLA ; Forum to Mark Anniversary Oct. 29. <<http://newsroom.ucla.edu/releases/Internet-Began-35-Years-Ago-at-5464?RelNum=5464>> (luettu 21.2.2017).

Statista 2015. Internet usage rate worldwide in 2015, by gender and region. <<https://www.statista.com/statistics/491387/gender-distribution-of-internet-users-region>> (luettu 9.2.2017).

U.S. Department of Commerce 1995. Falling through the net: a survey of the "have nots" in rural and urban America. <<http://www.ntia.doc.gov/ntiahome/fallingthru.html>> (luettu 25.1.2017).

Talouselämä 2015. X- ja Y-sukupolvi törmäävät työpaikoilla - näin siitä selvittää. <<http://www.talouselama.fi/tyoelama/x-ja-y-sukupolvi-tormaavat-tyopaikoilla-nain-siita-selvitaan-3474328>> (luettu 14.3.2017).

Tapscott, Don 2010. Syntynyt digiaikaan : Sosiaalisen median kasvatit. Porvoo: WS Bookwell.

Taussi, Sari 2015. Kiinan nettisensuuri riipii monia, mutta siitä ei uskalleta puhua. <<http://yle.fi/uutiset/3-7789114>> (luettu 17.2.2017).

The World Bank 2017. Internet users (per 100 people). <<http://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.P2?view=map>> (luettu 9.2.2017).

Tienari, Janne & Piekkari, Rebecca 2011. Z ja epäjohtaminen. Hämeenlinna: Kaariston kirjapaino Oy.

Tietoviikko 2013. SimCity V:llä onneton startti: kopiosuojaus aiheutti asiakkaille lähes enemmän päänvaivaa kuin piraateille. <<http://www.tivi.fi/Arkisto/2013-03-08/SimCity-VII%C3%A4-onneton-startti-kopiosuojaus-aiheutti-asiakkaille-l%C3%A4hes-enemm%C3%A4n-p%C3%A4nvaivaa-kuin-piraateille-3199187.html>> (luettu 6.4.2017).

Valtavaara, Marjo 2016. Yli 50-vuotias löytää työtä vain alaa vaihtamalla – ainoastaan 10–20 prosenttia saa pysyvän paikan. <<http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002884709.html>> (luettu 14.3.2017).

Valtioneuvoston kanslia n.d. Kansallinen tietoyhteiskuntastrategia 2007–2015. <<http://vnk.fi/julkaisu?pubid=5601>> (luettu 5.2.2017).

Valtiovaranministeriö 2016. VAHTI-raportti : EU-tietosuojan kokonaisuudistus. <https://www.vahtiohje.fi/c/document_library/get_file?uuid=c97ee414-1fc0-4a91-969c-2ef0657605d1&groupId=10128> (luettu 8.3.2017).

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Juva: Bookwell Oy.

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa : Määrällisen tutkimuksen perusteet. <<http://hanna.vilka.fi/wp-content/uploads/2014/02/Tutki-ja-mittaa.pdf>> (luettu 30.3.2017).

Wessels, Bridgette 2010. Understanding the Internet : A socio-cultural perspective. Hampshire: Macmillan Publishers Limited.

Kyselylomakkeen saatekirje

Kysely Internetin ja sosiaalisen median käytöstä

Hei!

Opiskelen Metropolia Ammattikorkeakoulussa digitaalista viestintää ja teen opinnäytetyötä, jossa tutkin digitaalisen eriarvoisuuden tekijöitä Suomessa. Tämän opinnäytetyöhön liittyvän kyselyn tarkoituksena on kartoittaa nuorten tapaa käyttää Internetiä ja sosiaalista mediaa. Kyselyyn vastaaminen vie vain muutama minuutti.

Vastaamalla kyselyyn autat minua saamaan arvokasta informaatiota opinnäytetyötäni varten. Kyselyyn vastataan nimettöminä ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Kysely on auki 9.4.2017 asti.

Kiitos jo etukäteen avustasi!

Ystävällisin terveisin,

Melissa Hokkanen

melissa.hokkanen@metropolia.fi

Kyselylomakkeen kysymykset

* Kysymys on pakollinen

1) Vastaajan ikä*

Alle 13

13-15

15-17

17-19

Yli 20

2) Vastaajan sukupuoli*

Mies

Nainen

Muu / en halua kertoa

3) Kuinka monta tuntia käytät Internetiä päivässä?*

0-2h

2-4h

4-6h

6-8h

Yi 10h

4) Millä laitteilla selaat useimmiten Internetiä?*

Tietokone

Tablet

Älypuhelin

Konsoli

5) Mihin käytät Internetissä vietetyn ajan? (voit valita useamman vaihtoehdon)*

Koulutöiden tekemiseen / tiedonhakuun

Uutisten seuraamiseen / verkkolehtien lukemiseen

Musiikin kuunteluun / lataamiseen

Videoiden katseluun (Youtube, Netflix, muut netti-tv:t)

Shoppailuun (verkkokaupat, Facebook-kirppikset, Huuto.net, Ebay jne.)

Sosiaalisten medioiden seuraamiseen (Facebook, Twitter, Ask.fm jne.)

Keskustelupalstojen seuraamiseen (Demi.fi, Vauva.fi, Kaksplus, Ylilauta jne.)

Muu...

6) Mitä seuraavista Internet-lähteistä pidät luotettavina? (voit valita useamman vaihtoehdon)*

Iltalehti / Ilta-Sanomat

Yle.fi

HS.fi

Wikipedia

Sanomalehtien verkkosivut (Ilkka, Maaseudun Tulevaisuus, Metro, Kaleva jne.)

Aikakauslehtien verkkosivut (Me Naiset, Kodin Kuvalehti, Cosmopolitan, Tekniikan Maailma jne.)

Viihdelehtien verkkosivut (Seiska, Hymy, Stara jne.)

Radiokanavien verkkosivut (YleX, Radio Nova, Loop jne.)

Televisiokanavien verkkosivut (Mtv3, Nelonen jne.)

"Vaihtoehtomediat" (MV-lehti, Uberuutiset, Magneettimedia jne.)

7) Huolettaako yksityisyys Internetissä?*

Kyllä

Ei

Olen miettinyt asiaa, mutta en usko että minulle käy mitään

7b) Jos vastasit kyllä, niin tarkenna vastaustasi (muuten voit siirtyä seuraavaan kysymykseen)

Pelkään että salasanani murretaan

Pelkään viruksia / haittaohjelmia

Pelkään että minua vakoillaan verkossa

Pelkään että minulta huijataan rahaa

Muu...

8) Kuinka monta tuntia käytät sosiaalisen median palveluja päivässä?*

0-2h

2-4h

4-6h

6-8h

Yli 10h

9) Millä laitteilla selaat useimmiten sosiaalista mediaa?*

Tietokone

Tablet

Älypuhelin

Konsoli

10) Missä käytät sosiaalista mediaa? (voit valita useamman vaihtoehdon)*

Kotona

Koulussa

Töissä

Harrastuksissa

Liikkeessä (autossa, bussissa, junassa jne.)

Kavereilla / kaverin kanssa ollessa

11) Mitä sosiaalisen median palveluja käytät eniten? (voit valita useamman vaihtoehdon)*

Facebook

Facebook Messenger

Kik Messenger

WhatsApp

Skype

Snapchat

Twitter

Instagram

Ask.fm

Periscope

Youtube

Spotify

Muu...

12) Millainen on mielestäsi hyvä sosiaalisen median palvelu?*

Palvelu on selkeä ja helppokäyttöinen

Palvelu on saatavilla älypuhelimelle

Palveluun on helppo tehdä tunnukset

Palvelu on suosittu ja sillä on paljon käyttäjiä

Palvelun visuaalinen ilme on hieno

Palvelu on suomenkielinen

Muu...

13) Miksi käytät sosiaalista mediaa?*

Haluan pitää yhteyttä ystäviin / sukulaisiin

Haluan kertoa omia kuulumisiani

Haluan stalkata muita

Haluan löytää uusia ystäviä

Siitä on tullut tapa

Koska muutkin käyttävät

Muu...

14) Tuotatko itse sisältöä sosiaaliseen mediaan?*

Kyllä – Teen tilapäivityksiä, julkaisen kuvia ja kommentoin muiden julkaisuja

Ei – En tee tilapäivityksiä, julkaisen kuvia harvoin tai en koskaan enkä juuri kommentoi muiden julkaisuja

14b) Jos vastasit kyllä, niin kuvaile suhdettasi tuottamaasi sisältöön (muuten voit siirtyä seuraavaan kysymykseen)

Pyrin tuottamaan sisältöä, joka saa mahdollisimman paljon näkyvyyttä ja tykkäyksiä

Pyrin tuottamaan sisältöä, joka on kantaa ottavaa ja herättää keskustelua

Pyrin tuottamaan sisältöä, jonka uskon kiinnostavan kavereitani

Tuotan sisältöä aiheista jotka kiinnostavat minua

Muu...

15) Oletko ikinä kokenut sosiaalista painetta käyttää sosiaalista mediaa?*

Kyllä

En

15b) Jos vastasit kyllä, niin tarkenna vastaustasi (muuten voit siirtyä seuraavaan kysymykseen)

Pelkään että jään porukan ulkopuolelle, jos en ole somessa

Pelkään että minua kiusataan, jos en ole somessa

Pelkään että tiedotusasiat koulussa ja harrastuksissa menevät ohi, koska niistä ilmoitetaan vain somessa

Kaverit painostavat olemaan somessa

Muu...

16) Miten sosiaalinen media on vaikuttanut "oikeaan" elämääsi? (voit valita useamman vaihtoehdon)*

Olen saanut uusia ystäviä somen kautta

Pidän enemmän yhteyttä ystäviin / sukulaisiin somen ansiosta

Soittaminen / tekstareiden lähettäminen on vähentynyt somen takia

Olen saanut uudestaan yhteyden vanhoihin tuttuihin somen avulla

Olen sosiaalisempi somessa kuin "oikeassa" elämässä

Somen käyttö on vähentänyt ihmisten näkemistä "oikeassa" elämässä

Minua kiusataan tai on kiusattu somessa

Kiusaan tai olen kiusannut muita somessa

Muu...

17) Kuinka tarkka olet yksityisyydestäsi sosiaalisessa mediassa?*

Profiilini ovat yksityisiä ja hyväksyn seuraajiksi / ystäviksi vain tuttuja

Profiilini ovat yksityisiä mutta hyväksyn seuraajiksi / ystäviksi myös tuntemattomia

Profiilini ovat julkisia mutta en julkaise niissä mielestäni mitään liian yksityistä

En ole miettinyt asiaa tai se ei huoleta minua

Muu...